

Institutionen för samhällsvetenskap
Cerut (Centrum för forskning om regional utveckling)

Åsa Rydin

Karlstadsregionen

Statistiskt underlag inför ett framtida samarbete

Arbetsrapport

April 2004:5

Cerut, centrum för forskning om regional utveckling

Cerut är en arena och mötesplats för forskare från universitetet och företrädare för offentliga myndigheter, organisationer och företag. Ceruts uppgift är att skapa och utveckla kunskaper kring regionala utvecklingsfrågor i bred dialog med det omgivande samhället.

Verksamheten ska utgöra en resurs och kunskapsbas för frågor om regional utveckling. Cerut anlägger ett brett mänskligt och samhälleligt perspektiv på de regionala utvecklingsfrågorna och arbetar mångvetenskapligt och i nätverk. Regionen som livsmiljö, hållbar utveckling och tillväxt är nyckelbegrepp. Verksamheten vilar på vetenskaplig grund.

Kansli

Föreståndare: Sune Berger, professor vid Avdelningen för geografi och turism, Karlstads universitet. Tfn 054-700 17 41, Sune.Berger@kau.se

Sekreterare: Inger Magnusson, Institutionen för samhällsvetenskap, Karlstads universitet. Tfn 054-700 13 36, Inger.Magnusson@kau.se

Informatör: Carina Olsson, Informationsavdelningen, Karlstads universitet. Tfn 054-700 22 44, Carina.Olsson@kau.se

www.cerut.kau.se

Åsa Rydin

Karlstadsregionen

Statistiskt underlag inför ett framtida samarbete

Karlstadsregionen
Statistiskt underlag inför ett framtida samarbete

Copyright ©: 2004 Åsa Rydin
Arbetsrapport, april 2004:5

Distribueras av:

Karlstads universitet
Cerut, Centrum för forskning om regional utveckling
651 88 Karlstad
E-post:
asa.rydin@kau.se

Universitetstryckeriet, Karlstad

Förord

Cerut, Centrum för forskning om regional utveckling, har av Nätverksgruppen för Karlstadsregionen fått i uppdrag att utreda förutsättningarna att utveckla Karlstadsregionen till en funktionell region. En upptakt till projektet var en presentation av statistiska uppgifter om kommunerna som undertecknad gjorde vid ett möte den 5 november 2003. Nätverksgruppen som består av representanter för Karlstad, Grums, Forshaga, Kil och Hammarö kommun diskuterade då förutsättningarna för att även tillföra Kristinehamn som samarbetspartner. Cerut gavs i januari 2004 uppdraget att peka på skillnader och likheter mellan kommunerna med avseende på bl. a. befolknings-, näringslivs- och ekonomisk utveckling. Vidare att peka ut jämförelseregioner i övriga delar av landet och att redovisa aktuell pendlingsstatistik i regionen, speciellt med avseende på pendling mellan Karlstad och Kristinehamn. Slutligen att också peka på specifika styrkor i Karlstadsregionen.

Föreliggande rapport har utarbetats av projektassistent Åsa Rydin. En preliminär rapport har dels diskuterats vid ett möte med Tillväxtutskottet, Karlstads kommun, dels vid ett möte med Nätverksgruppen för Karlstadsregionen.

Vi vill tacka för de synpunkter som erhållits i samband med respektive presentationer. Dessutom vill vi tacka Björn Eiderbrant vid Länsstyrelsen för hjälp med vissa pendlingsdata samt Stefan Nilsson vid Avdelningen för geografi och turism för kartografisk hjälp.

Karlstad i april 2004

Sune Berger
Professor, föreståndare för Cerut

Sammanfattning

Denna rapport är skriven på uppdrag av en nätverksgrupp bestående av fem kommuner; Kil, Hammarö, Forshaga, Grums och Karlstad. Syftet är att ta fram beslutsunderlag i form av sammanställd statistik. Beslutet gäller ett nytt samarbete mellan kommunerna i Karlstadsregionen; Kil, Hammarö, Forshaga, Grums, Karlstad och Kristinehamn. För att få ett bredare perspektiv har även ett antal liknande svenska regioner valts ut för vissa jämförelser med Karlstadsregionen. Rapporten är uppdelad i avsnitt som innehåller väsentlig statistik inom områdena; demografi, pendling, näringsliv, ekonomi, utbildning och jämställdhet.

Det är Karlstads kommun som under det senaste året ökat mest i folkmängd, med 409 personer. Därefter kommer Hammarö kommun med en folkökning på 70 personer och Grums ligger inte långt efter med en ökning på 67 personer. I Kil har befolkningen varken ökat eller minskat. Kristinehamns kommun har haft en befolkningsminskning på 17 personer och Forshaga är kommunen med det största totala underskottet, på 22 personer. När det gäller invånarantal i de utvalda regionerna är siffrorna relativt lika hos de flesta.

Karlstad är den viktigaste destinationen för pendling i samtliga kranskommuner. De pendlande invånarna i Kils, Hammarö och Forshaga kommuner håller sig till stor del inom regionen. I Karlstads kommun är andelen pendlare större än i de andra kommunerna och följderna blir en relativt stor spridning i rörelsemönstret. Kristinehamns kommun sticker ut i fråga om pendling inom regionen eftersom befolkningen där praktiskt taget håller sig till en enda kommun; Karlstad. I Grums kommun åker majoriteten till Karlstad, men näst efter regionstaden är det främst kommuner utanför regionen som attraherar.

Inom näringslivet har alla kommuner utom Karlstads procentuellt sett tillverkningsindustri, handel och sjukvård som de tre mest dominerande sektorerna. I Hammarö och Grums är mer än en tredjedel av de yrkesverksamma sysselsatta inom tillverkningsindustrin och i Forshaga kommun är det inom vården de allra flesta arbetar. I Karlstads kommun är sektorerna för handel och sjukvård störst.

I de ekonomiska sammanställningarna är det Hammarö kommun som skiljer sig från de övriga. Skattekraften och medelinkomsten är avsevärt högre hos Hammarös befolkning. Den öppna arbetslösheten har minskat under de senaste åren i samtliga kommuner utom Forshaga, där en viss ökning av andelen arbetslösa män kunde urskiljas.

Den övervägande utbildningsnivån bland befolkningen i Karlstadsregionen är den gymnasiala utbildning som är högst två år. Det är Karlstads kommun som har den högsta andelen högutbildad befolkning och därefter kommer Hammarö. I jämförelse med de andra utvalda regionerna har Karlstadsregionen, Växjöregionen och Luleå/Fyrkantenregionen den högsta andelen befolkning med eftergymnasial utbildning.

I de statistiska sammanställningarna gällande jämställdhet framgår en tydlig skillnad mellan män och kvinnor. I regionens alla kommuner finns en högre arbetslöshet bland männen. Det är kvinnor som i högre grad väljer att utbilda sig och trots det är medelinkomsten betydligt högre hos männen.

Sammantaget finns det åtskilliga resurser i Karlstadsregionen för att attrahera företagsetableringar, nya invånare och turister. Att Karlstad som kärna i regionen besitter de flesta av dessa resurser behöver inte betyda något negativt för de övriga kommunerna. Vid ett samarbete kan

istället insatser läggas på hur en nära samverkan kan bidra till att styrkorna utvecklas och gynnar fler delar av regionen, samt att nya resurser identifieras.

Samarbetet inom Karlstadsregionen kan innebära fördelar inom många områden, då krävs dock att alla parter från början är överens om syftet med samarbetet så att ambitionerna kommer från alla håll i regionen, samt att alla kommuner framhävs i marknadsföringen utåt. Mot bakgrund av ovanstående fakta har vi följande rekommendationer:

- Synliggör en region som innehåller samtliga sex kommuner för att därigenom skapa största möjliga slagkraft i marknadsföringen.
- Gör insatser för att stärka vi-känslan inom regionen.
- Beakta Kristinehamns position i regionen som idag innebär en viss dragning åt öster.
- Skapa konkreta samarbetsprojekt kring några gemensamma intressen och bygg vidare på etablerade samarbeten.
- Utveckla försöksverksamhet mellan kommuner som innebär effektivisering av vissa förvaltningsområden.
- Gör särskilda marknadsföringsinsatser riktade mot vissa målgrupper, t. ex. branschspecifika företag, ungdomar, kulturinstitutioner.

Innehåll

1. Introduktion	9
1.1 Uppdraget.....	9
1.2 Utgångspunkter.....	9
1.3 Tillvägagångssätt.....	10
1.4 Disposition.....	10
2. Demografi	11
3. Pendling	30
4. Näringsliv	40
5. Ekonomiska variabler	45
6. Utbildning	55
7. Jämställdhet	57
8. Diskussion och kommentarer	61
8.1 Regionbegreppet.....	61
8.2 Demografi.....	62
8.3 Pendling.....	63
8.4 Näringsliv.....	64
8.5 Ekonomiska variabler.....	64
8.6 Utbildning.....	65
8.7 Jämställdhet.....	65
9. Styrkor i Karlstadsregionen	66
9.1 Vänern.....	66
9.2 Universitetet.....	66
9.3 Näringslivet.....	67
9.3.1 Skogsindustrin.....	67
9.3.2 IT-sektorn.....	67
9.4 Infrastrukturen.....	68
9.5 Kulturen.....	68
10. Avslutande synpunkter och rekommendationer	70
Referenser	72

Bilaga 1: Regionfamiljer

Bilaga 2: In- och utflyttade i Karlstadsregionens kommuner efter ålder 2003

Tabell och figurförteckning

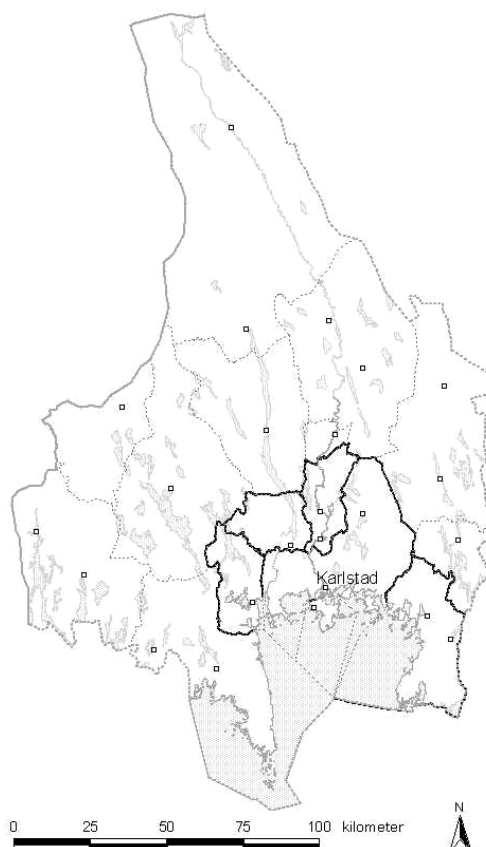
Figur 1: Karlstadsregionen, en översikt	9
Figur 2: Kommunerna i Karlstadsregionen	10
Figur 3: Folkmängden i Karlstadsregionens kommuner 31 december, 2003	11
Figur 4: Befolkningsfördelningen i Karlstadsregionen 31 december, 2003	12
Figur 5: Karlstadsregionens befolkning efter kön 31 december, 2003	12
Figur 6: Befolkningsstätheten i Värmlands kommuner 2003	13
Figur 7: Födda och döda i Karlstadsregionens kommuner 2003	14
Figur 8: In- och utflyttade i Karlstadsregionens kommuner 2003	14
Figur 9: Folkökningen i Värmlands kommuner 2003	15
Figur 10: Födda och döda i Kils kommun åren 1997-2003	16
Figur 11: In- och utflyttade i Kils kommun åren 1997-2003	17
Figur 12: Födda och döda i Hammarö kommun åren 1997-2003	18
Figur 13: In- och utflyttade i Hammarö kommun åren 1997-2003	19
Figur 14: Födda och döda i Forshaga kommun åren 1997-2003	20
Figur 15: In- och utflyttade i Forshaga kommun åren 1997-2003	21
Figur 16: Födda och döda i Grums kommun åren 1997-2003	22
Figur 17: In- och utflyttade i Grums kommun åren 1997-2003	23
Figur 18: Födda och döda i Karlstads kommun åren 1997-2003	24
Figur 19: In- och utflyttade i Karlstads kommun åren 1997-2003	25
Figur 20: Födda och döda i Kristinehamns kommun åren 1997-2003	26
Figur 21: In- och utflyttade i Kristinehamns kommun åren 1997-2003	27
Figur 22: In- och utflyttade i Kils kommun efter ålder 2003	28
Figur 23: In- och utflyttade i Karlstads kommun efter ålder 2003	28
Figur 24: Folkmängd i utvalda regioner 31 december, 2003	29
Figur 25: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Kils kommun	30
Figur 26: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Hammarö kommun	31
Figur 27: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Forshaga kommun	32
Figur 28: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Grums kommun	33
Figur 29: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Karlstads kommun	34
Figur 30: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Kristinehamns kommun	35
Figur 31: Utpendlingsstatistik för Kristinehamns kommun 2001	36
Figur 32: Inpendlingsstatistik för Kristinehamns kommun 2001	36
Figur 33: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Kils kommun	37
Figur 34: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Hammarö kommun ..	37
Figur 35: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Forshaga kommun ...	38
Figur 36: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Grums kommun	38
Figur 37: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Karlstads kommun ...	39
Figur 38: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Kristinehamns kommun	39
Figur 39: Näringsstrukturen i Kils kommun 2001	40
Figur 40: Näringsstrukturen i Hammarö kommun 2001	41
Figur 41: Näringsstrukturen i Forshaga kommun 2001	42
Figur 42: Näringsstrukturen i Grums kommun 2001	42
Figur 43: Näringsstrukturen i Karlstads kommun 2001	43
Figur 44: Näringsstrukturen i Kristinehamns kommun 2001	44
Figur 45: Medelskattkraften i Karlstadsregionens kommuner åren 2000-2004 ...	45
Figur 46: Medelskattkraften i utvalda regioner 2004	46
Figur 47: Medelskattkraften i utvalda universitetskommuner 2000-2004	47

Figur 48: Medelinkomsten i kommunerna i Karlstadsregionen 2001	47
Figur 49: Medelinkomsten i utvalda regioner 2001	48
Figur 50: Medelvärdet för slutlig skatt i Karlstadsregionens kommuner inkomståret 2001	49
Figur 51: Den disponibla medelinkomsten i Karlstadsregionens kommuner åren 1998-2000.....	49
Figur 52: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Kils kommun åren 1998-2002	50
Figur 53: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Hammarö kommun åren 1998-2002.....	51
Figur 54: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Forshaga kommun åren 1998-2002.....	51
Figur 55: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Grums kommun åren 1998-2002.....	52
Figur 56: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Karlstads kommun åren 1998-2002.....	53
Figur 57: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Kristinehamns kommun åren 1998-2002	53
Tabell 1: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Karlstadsregionens kommuner och riket 2002.....	54
Figur 58: Utbildningsnivå i Karlstadsregionens kommuner 2002	55
Figur 59: Jämförande av utbildningsnivå i utvalda regioner 2002.....	56
Figur 60: Öppet arbetslösa kvinnor/män (20-64 år) 2002.....	57
Figur 61: Medelinkomsten hos kvinnor/män (20-64 år) 2001	58
Figur 62: Användningen av föräldrapenning hos kvinnor/män 2002	58
Figur 63: Eftergymnasial utbildning hos kvinnor/män (25-64 år) 2002	59
Figur 64: Könsfördelningen bland kommunfullmäktigledamöter 2002	60

1. Introduktion

1.1 Uppdraget

Denna rapport är skriven på uppdrag av en nätverksgrupp bestående av fem kommuner; Kil, Hammarö, Forshaga, Grums och Karlstad. Rapporten fungerar som ett underlag för samarbete mellan dessa fem kommuner och ska även belysa om Kristinehamns kommun är aktuell som en part i det nya regionsamarbetet inom Karlstadsregionen (se figur 1). Syftet är att ta fram beslutsunderlag i form av sammanställd statistik och att jämföra de aktuella kommunernas statistiska data för att identifiera argument för- och emot ett framtida samarbete mellan dessa.

Figur 1: Karlstadsregionen, en översikt
Karta av Stefan Nilsson

1.2 Utgångspunkter

De kommuner som berörs i utredningen är Kil, Hammarö, Forshaga, Grums, Karlstad och Kristinehamn (se figur 2). För att få ett bredare perspektiv har även ett antal liknande svenska regioner valts ut för vissa jämförelser med Karlstadsregionen. Dessa är; Norrköpingsregionen, Växjöregionen, Gävle/Sandvikenregionen, Sundsvall/Härnösandsregionen samt Luleå/Fyrkantenregionen. Regionerna består av 4-5 kommuner och är ett resultat av NUTEK:s indelning av Sverige i 81 lokala arbetsmarknadsregioner¹, som i sin tur är grupperade i s.k. regionfamiljer (se bilaga 1)².

¹ I den lokala arbetsmarknadsregion som benämns Karlstad/Kristinehamnsregionen räknas även Munkfors kommun in, men har valts bort i samtliga sammanställningar på grund av syftet med denna rapport.

² ITPS (Institutet för tillväxtpolitiska studier), rapport A2002:012, s. 80-86

Figur 2: Kommunerna i Karlstadsregionen
Karta av Stefan Nilsson

1.3 Tillvägagångssätt

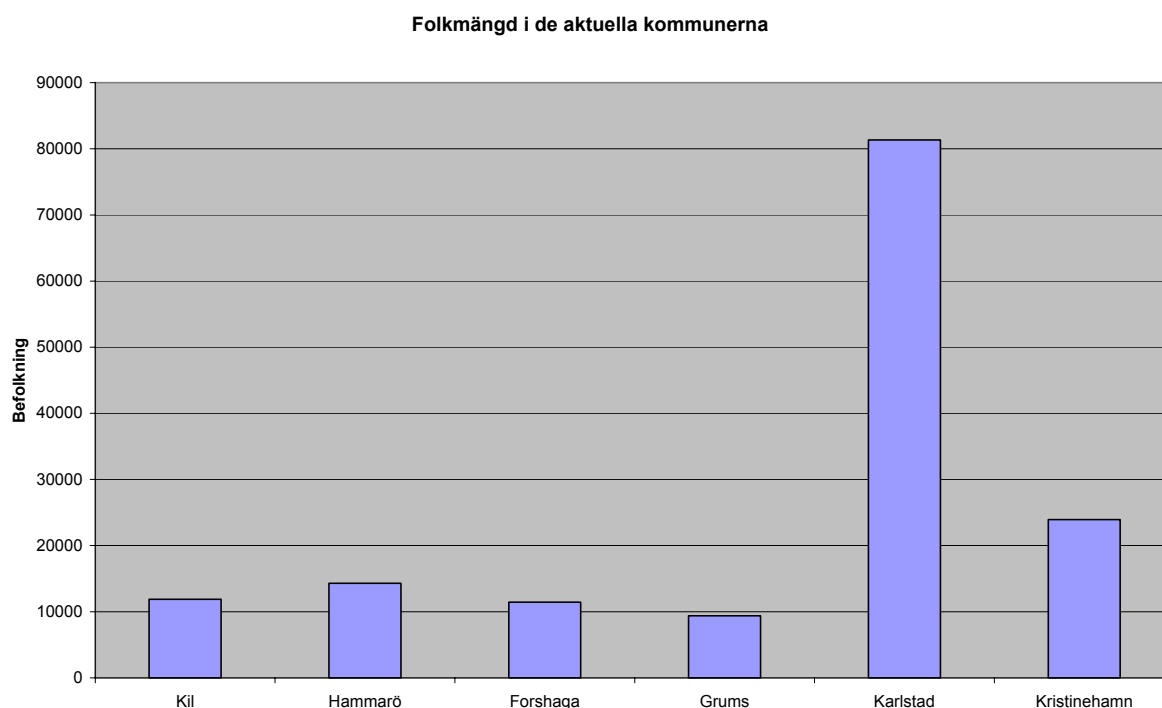
Huvuddelen av statistiken är hämtad från SCB:s databaser, uppgifter om pendling inom Karlstadsregionen har mottagits av Länsstyrelsen Värmland. Sammanställningar av uppgifterna har skett och diskussioner kunde sedan föras kring dessa. Studien är således av strikt kvantitativ art eftersom den bearbetade informationen består av hårddata. Undantaget är de inhämtade teoretiska fakta som finns i diskussionsavsnittet och i kapitlet angående styrkorna i Karlstadsregionen.

1.4 Disposition

Rapporten är uppdelad i avsnitt i vilka den mest väsentliga statistiken finns sammanställd. De viktigaste uppgifterna för detta beslutsunderlag är siffror angående demografi, pendling, näringsliv, ekonomi, utbildning samt jämställdhet. Dessa redovisas och behandlas i de olika avsnitten. I anslutning till figurerna finns förklarande text och kommentarer. Därefter följer en mer sammanhängande diskussion kring och jämförelse av den statistik som behandlats samt ett avsnitt som handlar om de huvudsakliga styrkorna i Karlstadsregionen. Rapporten avslutas med synpunkter och rekommendationer angående det eventuella samarbetet.

2. Demografi

I detta avsnitt följer en sammanställning över folkmängden i de aktuella kommunerna, därefter Karlstadsregionens befolkningsfördelning och befolkningsstatistik efter kön. Efter en karta över befolkningstätheten följer sammanställningar över hur födelse- och dödstaten samt flyttningsmönstren sett ut i kommunerna mellan åren 1997-2003, en karta som visar den totala folkökningen 2003 återfinns också. Därefter kommer siffror över in- och utflyttningar av olika åldersgrupper³. Sist finns en jämförelse av invånarantalet i de utvalda regionerna.

Figur 3: Folkmängden i Karlstadsregionens kommuner 31 december, 2003

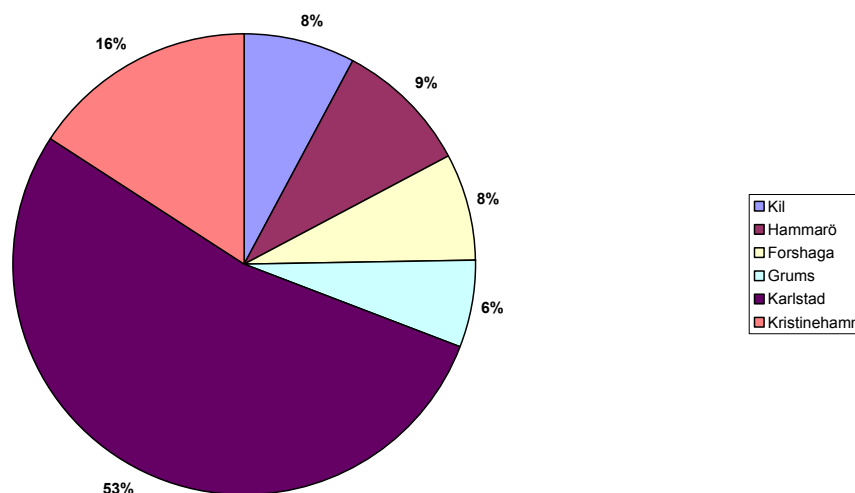
Källa: SCB

Karlstads kommun har överlägset störst befolkning, men Kristinehamns kommun skiljer sig också från mängden. Även om Kristinehamn ligger långt efter Karlstad i folkmängd har kommunen dubbelt så många invånare som de övriga kranskommunerna (undantaget Hammarö). Kils och Forshagas siffror är mycket lika medan Hammarö har något fler invånare och Grums något färre.

Ett annat sätt att framställa de olika kommunernas folkmängd är att utgå från regionen som en helhet och se hur stor plats varje kommun tar upp. Den totala befolkningen i Karlstadsregionen är 152 318 invånare. I figur 4 framkommer hur regionens folkmängd är fördelad.

³ Med ålder avses uppnådd ålder vid årets slut, d.v.s. i princip en redovisning efter födelseår.

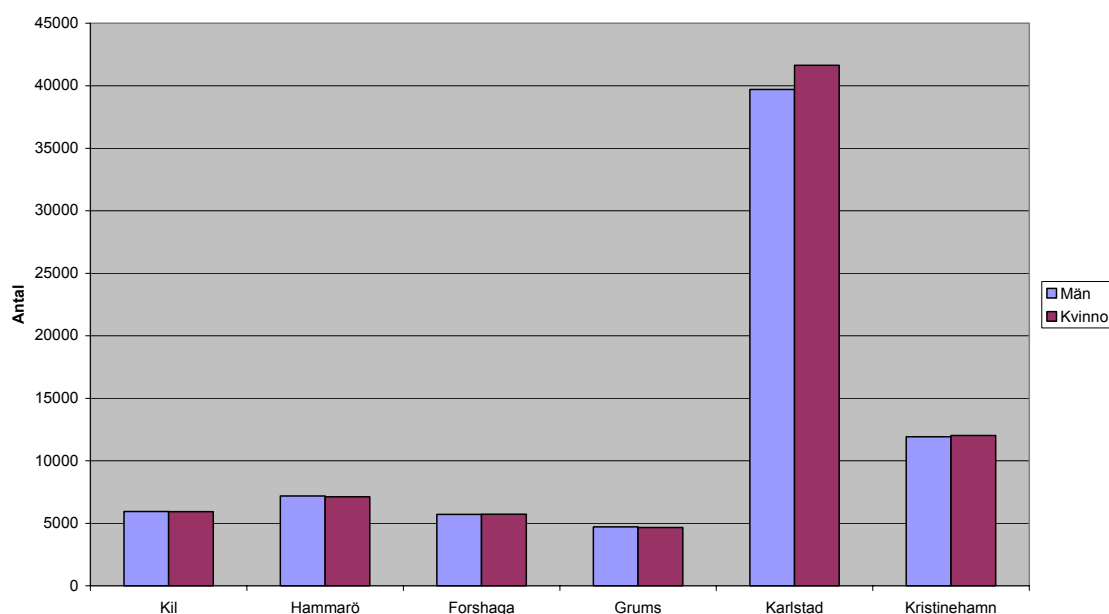
Fördelning av befolkning i regionen

Figur 4: Befolkningsfördelningen i Karlstadsregionen 31 december, 2003
Källa: SCB

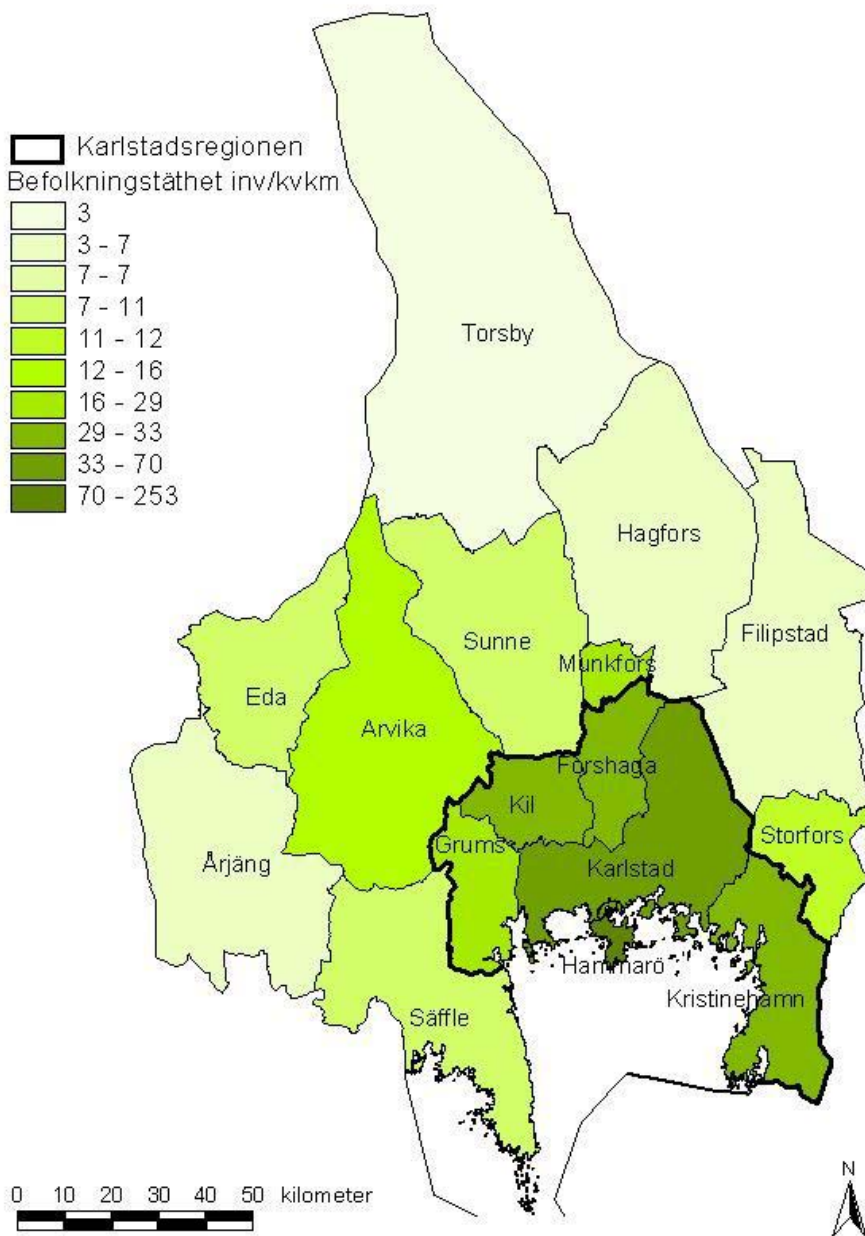
I denna sammanställning framgår tydligt att Karlstad och Kristinehamn sticker ut från de övriga kommunerna. Tyngdpunkten av regionens befolkning finns i Karlstadsområdet, men en relativt stor del av invånarantalet finns i Kristinehamns kommun.

Kommunernas befolkning efter kön

Figur 5: Karlstadsregionens befolkning efter kön 31 december, 2003
Källa: SCB

Könsfördelningen i regionen är mycket jämn, Karlstads kommun sticker ut något med ca 2000 fler kvinnor än män.

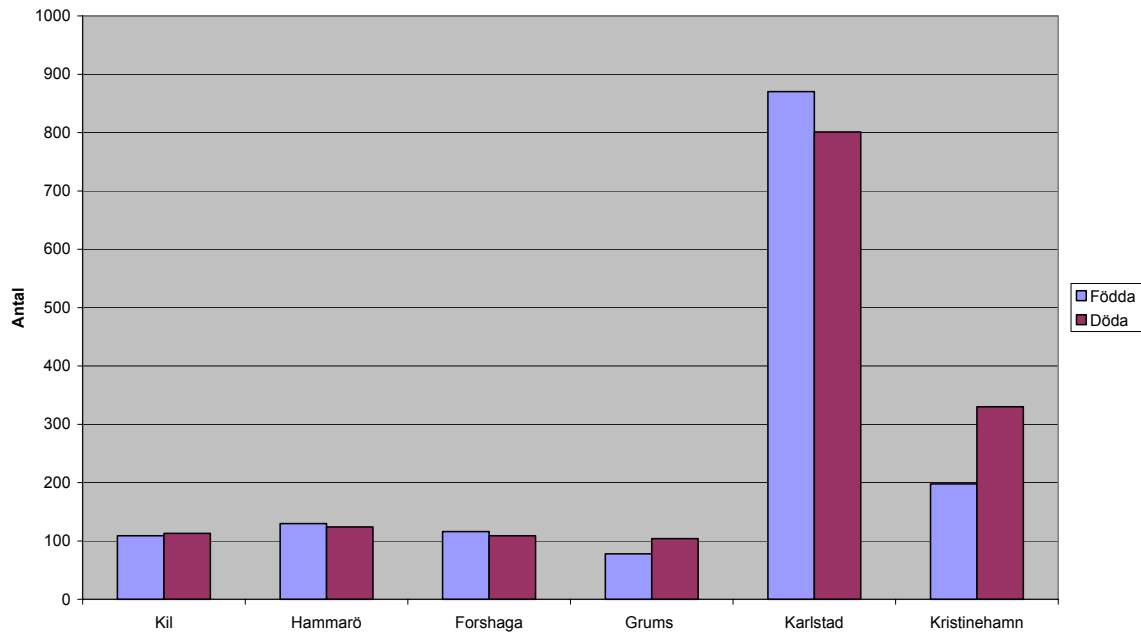
Figur 6: Befolkningstätheten i Värmlands kommuner 2003

Källa: SCB

Karta av Stefan Nilsson

Denna karta visar tydligt att det är i Karlstadsregionen som befolkningstätheten är högst i jämförelse med hela Värmlands län. Inom Karlstadsregionen är det Hammarö som har en påfallande hög befolkningstäthet i jämförelse med de andra kommunerna och det måste tas i beaktande vid analys av statistiken. I vissa av sammanställningarna kan tyckas att Hammarö har låga siffror, men oftast är det naturligt med tanke på kommunens storlek.

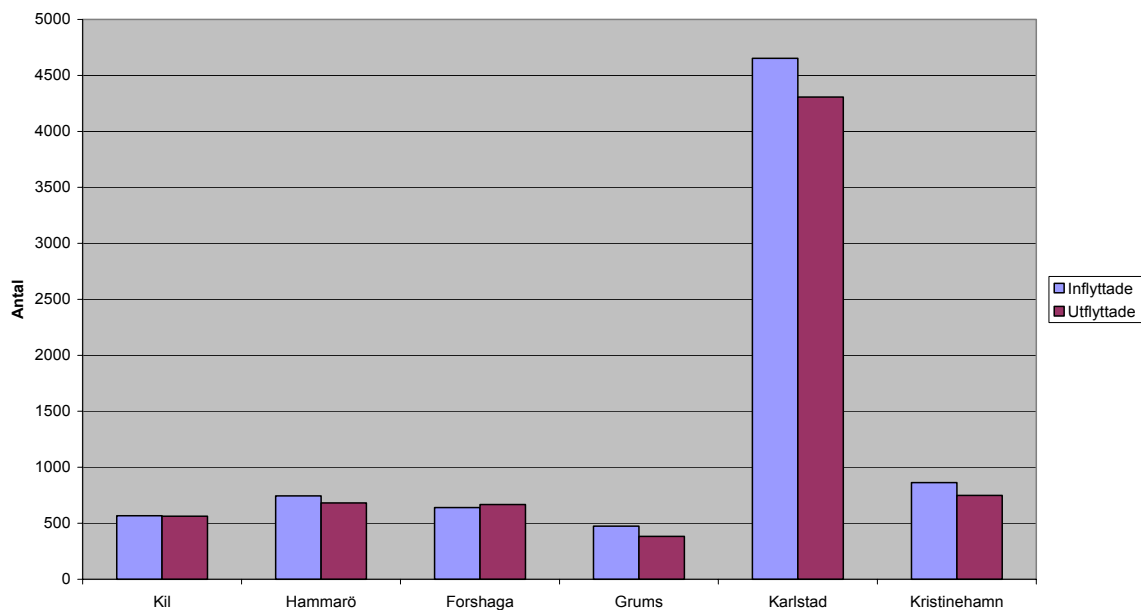
Födda och döda i kommunerna 2003

Figur 7: Födda och döda i Karlstadsregionens kommuner 2003
Källa: SCB

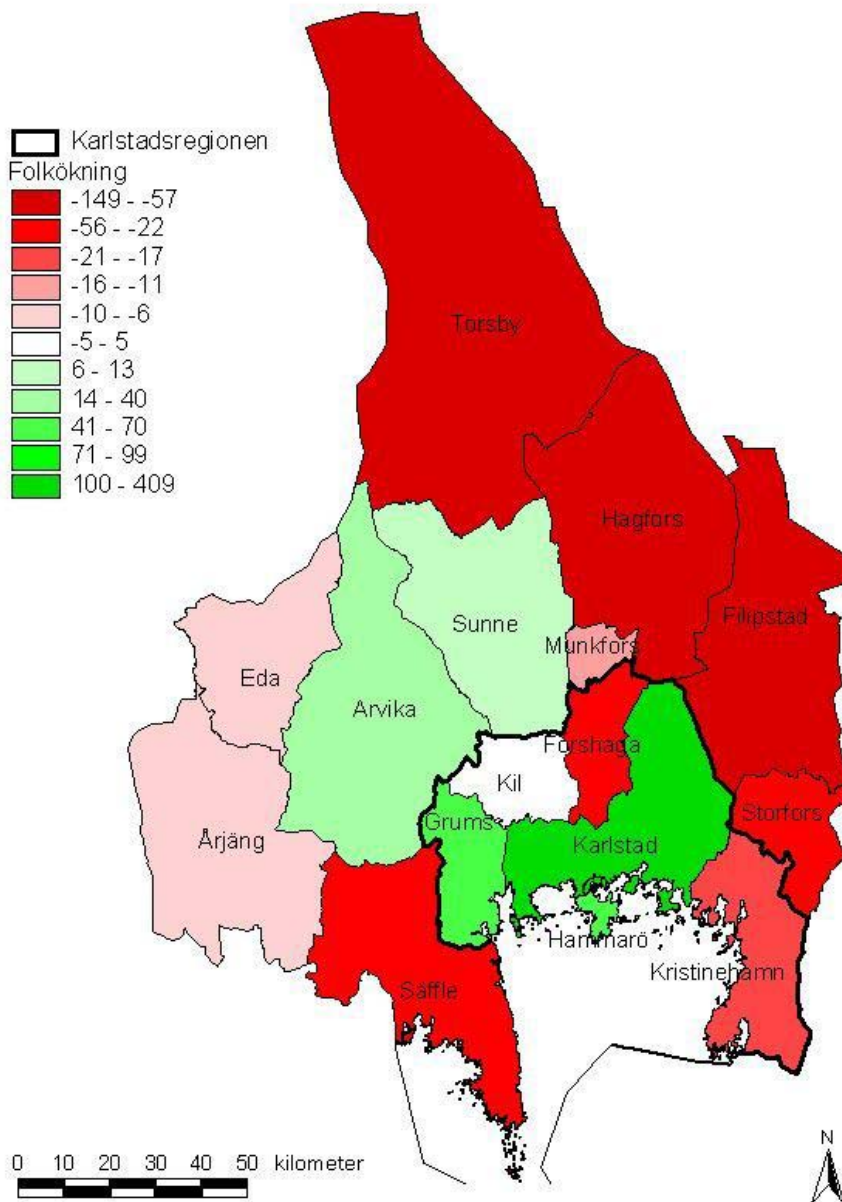
År 2003 fanns det största överskottet på födda i Karlstads kommun, 69 personer. Även Hammarö och Forshaga kommuner hade ett födelseöverskott, på 6 respektive 7 personer. De kommuner i regionen där istället ett underskott uppmättes var Kil, Grums och Kristinehamn. Födelseunderskotten var 4, 26, respektive 132 personer. Alltså är det Kristinehamns kommun som det senaste året haft de mest negativa siffrorna i fråga om födelse- och dödstal.

Inflyttade och utflyttade i kommunerna 2003

Figur 8: In- och utflyttade i Karlstadsregionens kommuner 2003
Källa: SCB

I de senaste siffrorna som berör flyttningar kan urskiljas att alla kommuner i regionen utom Forshaga haft ett flyttningsöverskott. Karlstads överskott är även här det största, på 347 personer. Därefter följer Kristinehamn med ett flyttningsnetto på 114 personer, Grums på 92 personer, Hammarö (64 personer) och Kil på 4. Forshaga kommuns flyttningsunderskott var på 28 personer.

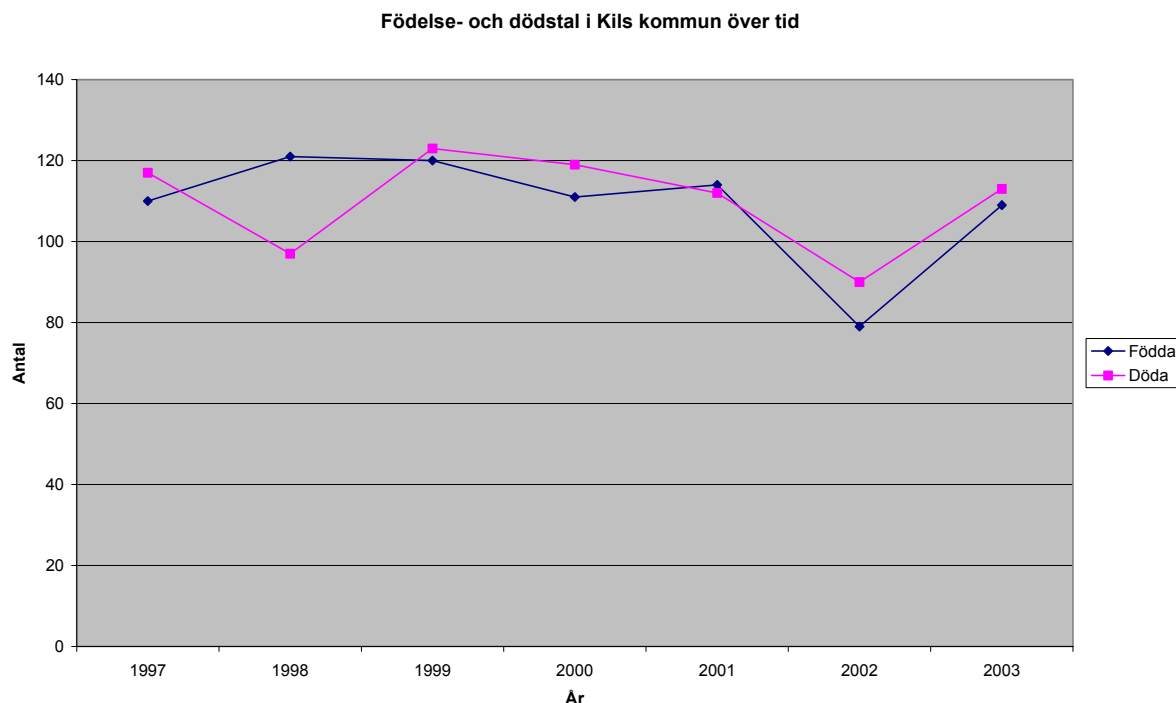
Figur 9: Folkökningen i Värmlands kommuner 2003

Källa: SCB

Karta av Stefan Nilsson

Inom Karlstadsregionen är det sammanfattningsvis Karlstads kommun som totalt sett ökat mest i folkmängd, med 409 personer. Därefter kommer Hammarö kommun med en folkökning på 70 personer och Grums ligger inte långt efter med en ökning på 67 personer. I Kil har befolkningen varken ökat eller minskat, den totala siffran skiljer sig inte anmärkningsvärt från föregående år. Kristinehamns kommun har haft en befolkningsminskning på 17 personer och Forshaga är kommunen i Karlstadsregionen med det största totala underskottet, på 22 personer.

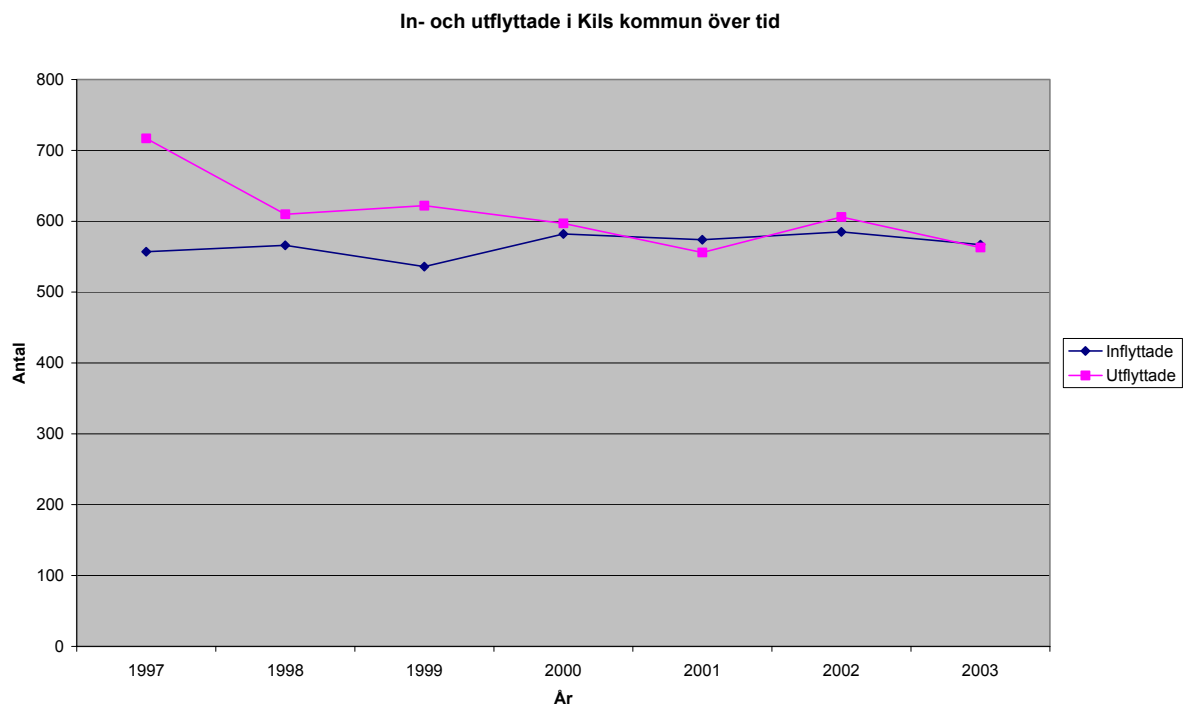
En intressant aspekt är att se hur födelse- och dödstalerna samt in- och utflyttningar i kommunerna har varierat de senaste åren, samt åt vilket håll varje kommuns befolkningsutveckling verkar vara på väg. Nedan följer en redovisning av dessa siffror i kommunerna mellan åren 1997 och 2003.

Figur 10: Födda och döda i Kils kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

År 1997 hade Kils kommun ett litet födelseunderskott på 7 personer, men året därpå vände utvecklingen till ett överskott på 24 personer. Dödssiffran steg fram till 1999 samtidigt som antalet födda minskade något och det blev ett underskott på födda som höll i sig fram till 2001 då ett ringa överskott kunde noteras (2 personer). År 2002 sjönk antalet döda medan antalet födda sjönk ännu mer och det resulterade i ett underskott på 11 personer. Det senaste året har såväl födelse- som dödstal ökat och underskottet reducerades till 4 personer.

Sammantaget var 1998 det bästa året i födelsestatistiken för Kils kommun då en svacka i dödstalerna ägde rum. Dödstalerna har från 1999 och framåt gradvis gått nedåt för att öka mellan 2002 och 2003, även födelsestatistiken har stigit markant från 2002 till 2003. Utvecklingen för Kils kommun inför kommande år är svår att förutse, både födelse- och dödstal har skiftat kraftigt de senaste två åren.

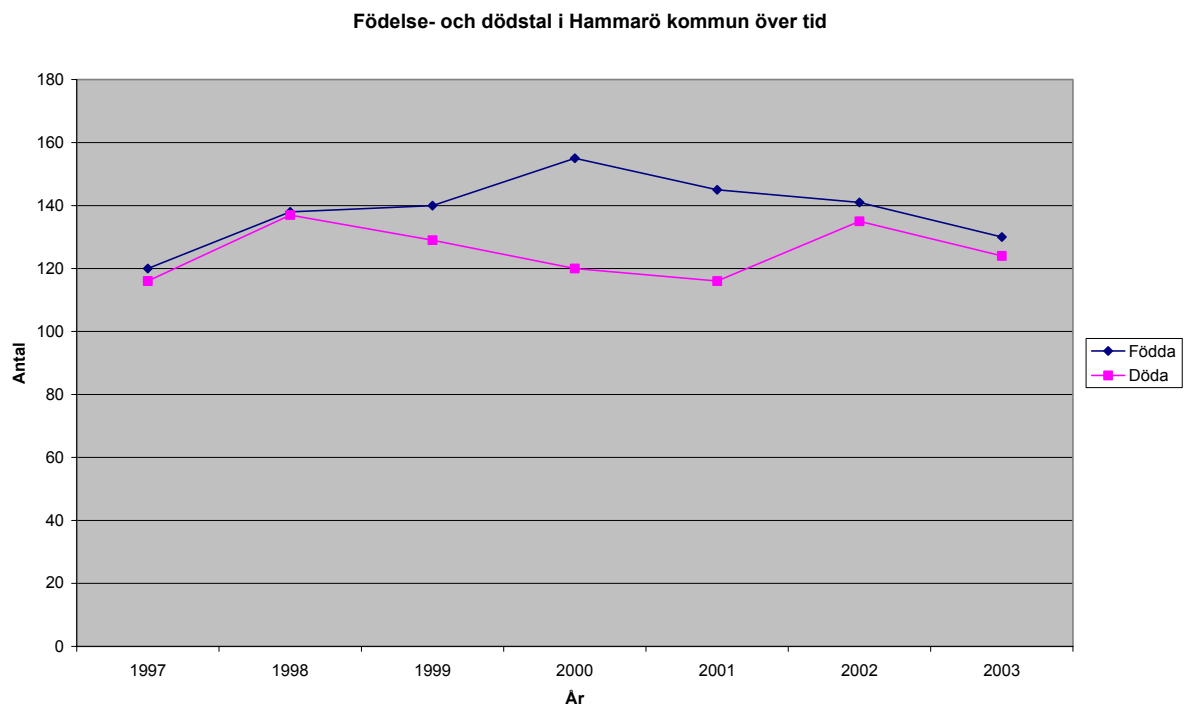

Figur 11: In- och utflyttade i Kils kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Perioden inleddes med ganska dystra siffror där antalet utflyttade var 160 personer fler än de som flyttade in. Därefter gick utflyttningarna ner och 1998 var flyttningunderskottet endast på 44 personer. Antalet utflyttade varierade inte mycket under 1999, däremot sjönk antalet inflyttade något. Fram till år 2000 har det skett en balansering av flyttningssiffrorna, fortfarande fanns då ett underskott, men ett knappt skönjbart på 15 personer.

Mellan åren 2000 och 2001 vände utvecklingen för Kils kommun och det blev ett flyttningsoverskott. Antalet inflyttade var då 18 personer fler än de utflyttade. Under tidsperioden 1997-2003 var år 2001 Kils kommuns bästa år när det gäller flyttningssiffrorna, utvecklingen gick mot ett flyttningunderskott 2002, på 21 personer. Det senaste året har flyttningssiffrorna stabiliserats och Kils kommun har fått ett ringa flyttningsoverskott på 4 personer. Det har i kommunen varit ett flyttningunderskott under den aktuella tidsperioden med undantag för 2001 och 2003. Flyttningssiffrorna för Kils kommun har legat mycket balanserat under åren 2000-2003 och tenderar att fortsätta göra det.

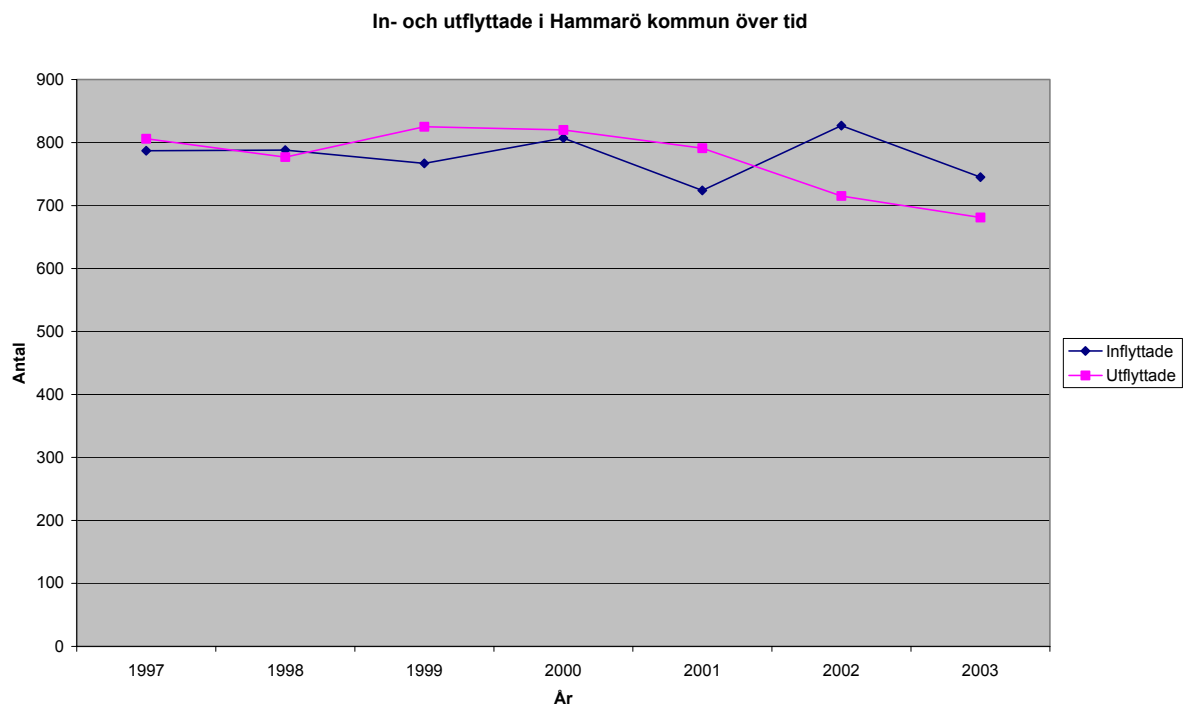
Sammanfattningsvis har Kils kommun en negativ befolkningsutveckling när det gäller födelse/dödstalerna och en positiv i fråga om flyttningssiffrorna, så det senaste året tar siffrorna ut varandra.

Figur 12: Födda och döda i Hammarö kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Hammarö kommun har under hela tidsperioden haft ett födelseöverskott. De första två åren var födelse- och dödstalerna mycket jämna, men efter 1998 började dödstalerna sjunka medan antalet födda steg. År 2000 var det bästa året då det fanns ett överskott på 35 personer. Åren efter har antalet födda minskat något, antalet döda minskade fram till 2001 för att sedan öka. Överskottet på födda reducerades till 29 personer 2001 och 6 personer 2002. Det senaste året har såväl födelse- som dödstal minskat, men fortfarande råder ett överskott på 6 personer.

Hammarö kommun har haft en bra utveckling under perioden, i synnerhet mellan åren 1999 och 2001. Födelse- och dödstalerna tenderar att åter igen ligga på ungefär samma nivå inför kommande år.

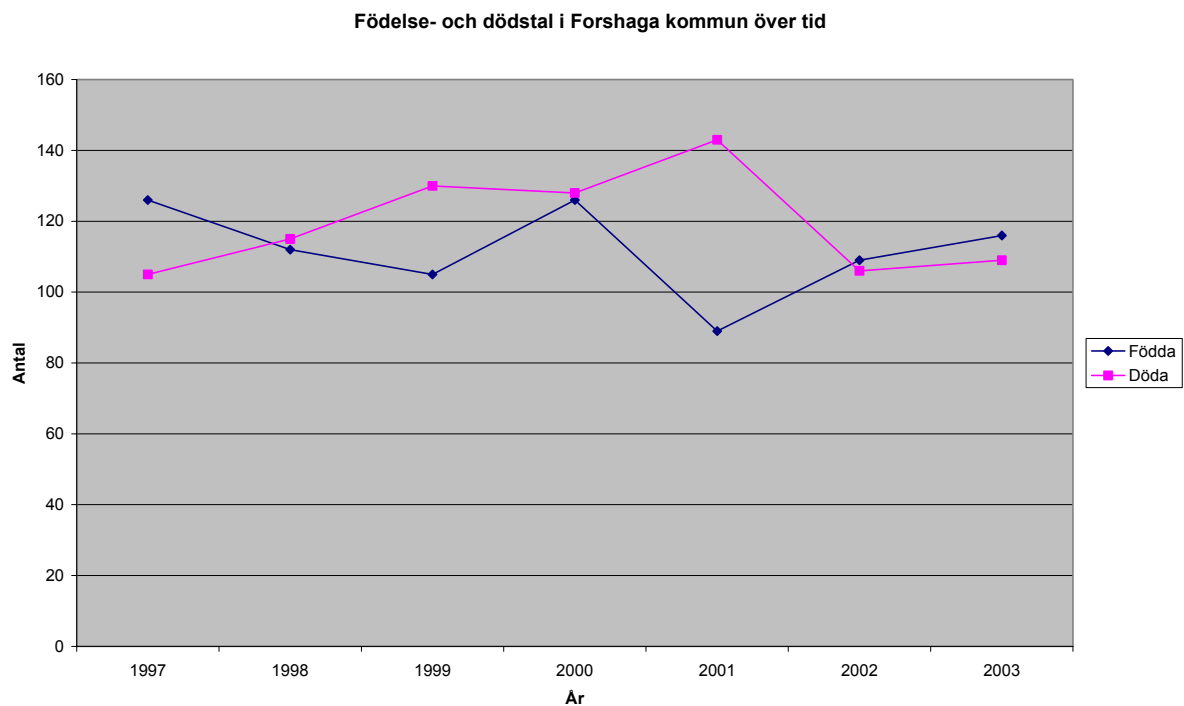
Figur 13: In- och utflyttade i Hammarö kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Under periodens första två år var antalet inflyttade ungefär lika många som de utflyttade. Under 1997 fanns ett underskott på 19 personer som fram till 1998 förändrades till ett ringa överskott på 11 personer. Sedan vände utvecklingen och medan antalet inflyttade låg relativt stabilt ökade antalet utflyttade till ett underskott på 58 personer år 1999.

År 2000 stabiliserades flyttningssiffrorna återigen och det fanns ett knappt underskott på endast 13 personer. Fram till 2001 minskade antalet inflyttade för att sedan öka, 2001 års underskott på 67 personer vände 2002 till ett 112 personer stort överskott. Det bästa året för Hammarö kommun denna tidsperiod var 2002 eftersom antalet inflyttade har minskat det senaste året. Överskottet har reducerats till 64 personer.

Som helhet har antalet utflyttade i Hammarö kommun gradvis minskat från 1999 och framåt medan antalet inflyttade har varit mer skiftande. Det är därför svårt att förutse hur utvecklingen kommer att bli de framtida åren. Eftersom siffrorna har varierat relativt mycket är det troligt att de fortsätter göra det, men trots det ser framtiden ljus ut för Hammarö kommuns flyttningstatistik om antalet utflyttade successivt fortsätter att sjunka.

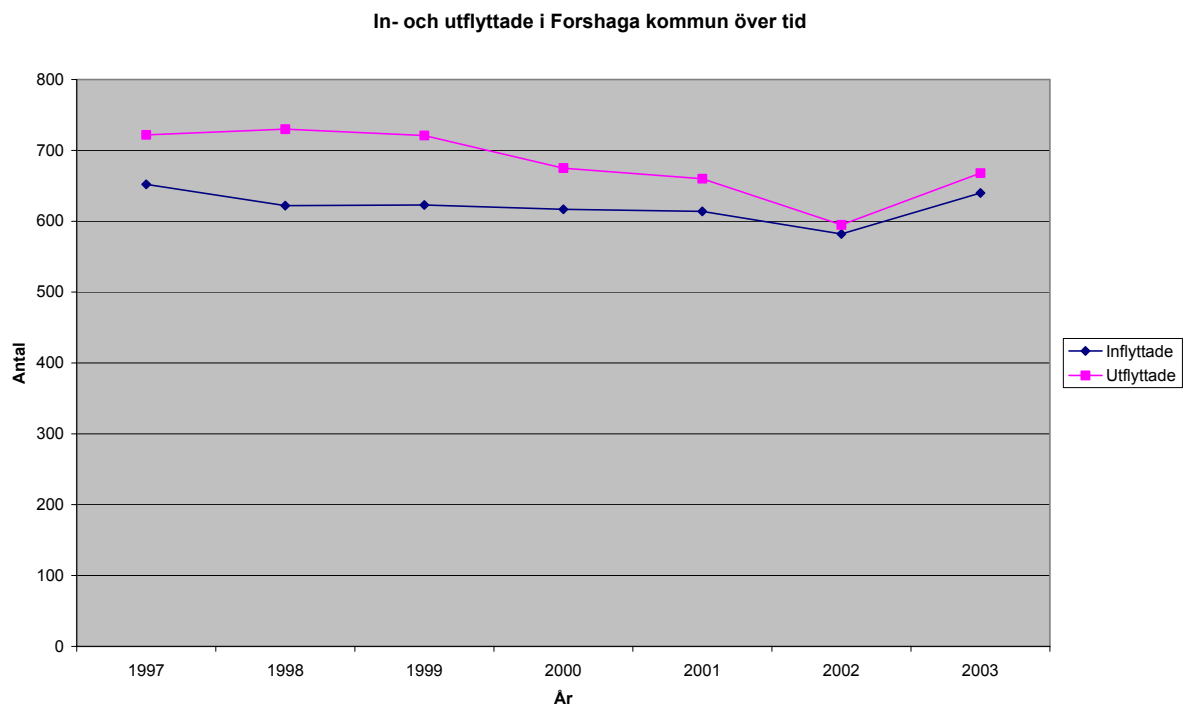
Både statistiken över födda/döda och flyttningar visar en positiv befolkningsutveckling för Hammarö kommun.

Figur 14: Födda och döda i Forshaga kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Födelse- och dödstalen har i Forshaga kommun varit skiftande genom åren. Perioden inleddes med ett överskott på födda på 21 personer. Födelsestalen började därefter sjunka medan dödstalen steg. År 1998 kunde skönjas ett födelseunderskott på 3 personer. Utvecklingen fortsatte fram till 1999 då underskottet var på 25 personer. Kurvan för antalet döda planade ut fram till år 2000 och födelsestalen började stiga, födelseunderskottet reducerades till endast 2 personer. Antalet födda minskade därefter kraftigt samtidigt som dödstalen ökade, 2001 var det sämsta året i tidsperioden för Forshaga med ett underskott på födda på 54 personer.

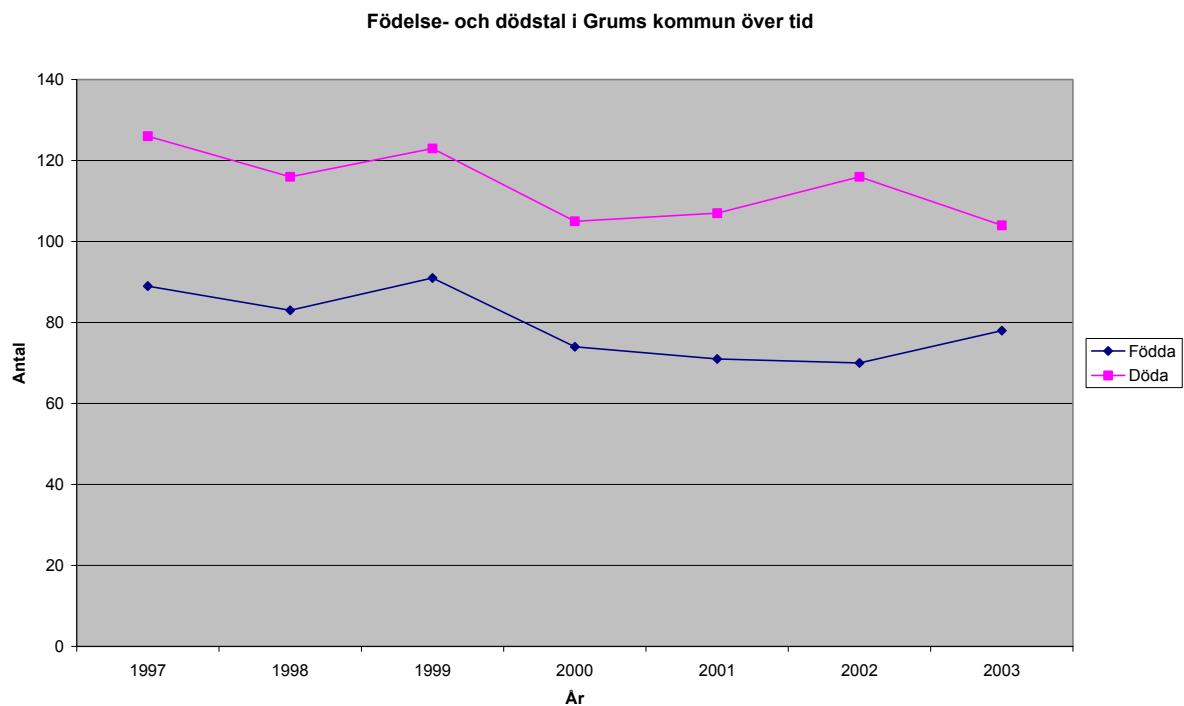
Fram till 2002 vände utvecklingen återigen till ett födelseöverskott (3 personer) som därefter ökade fram till 2003, till 7 personer. Om utvecklingen håller i sig kommer överskottet att bli större i framtiden, men siffrorna har som sagt varit varierande för Forshaga kommun och det är svårt att se någon trend inför kommande år.

Figur 15: In- och utflyttade i Forshaga kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Under det första året i perioden fanns ett flyttningsunderskott på 70 personer. Antalet inflyttade minskade därefter, 1998 och 1999 års underskott var på 108 respektive 98 personer. Medan antalet inflyttade inte varierade, minskade antalet utflyttade fram till 2000 och underskottet var på 58 personer. Efter ytterligare stabilisering under den senare delen av tidsperioden minskade flyttningsunderskottet så att det 2001 var på 46 personer och 2002 endast på 13. Därefter ökade båda variabler, utflyttningsciffrorna dock något mer, och underskottet växte till 28 personer.

Vid första anblicken ser flyttningsstatistiken för Forshaga kommun dystert ut med ett konstant högre antal utflyttade än inflyttade, men dock skedde en stabilisering under de senaste två åren i perioden. I Forshaga kommun har födelse- och dödstaten varit mer skiftande än vad flyttningsciffrorna har varit. Födelseöverskottet kompenserar dock inte flyttningsunderskottet.

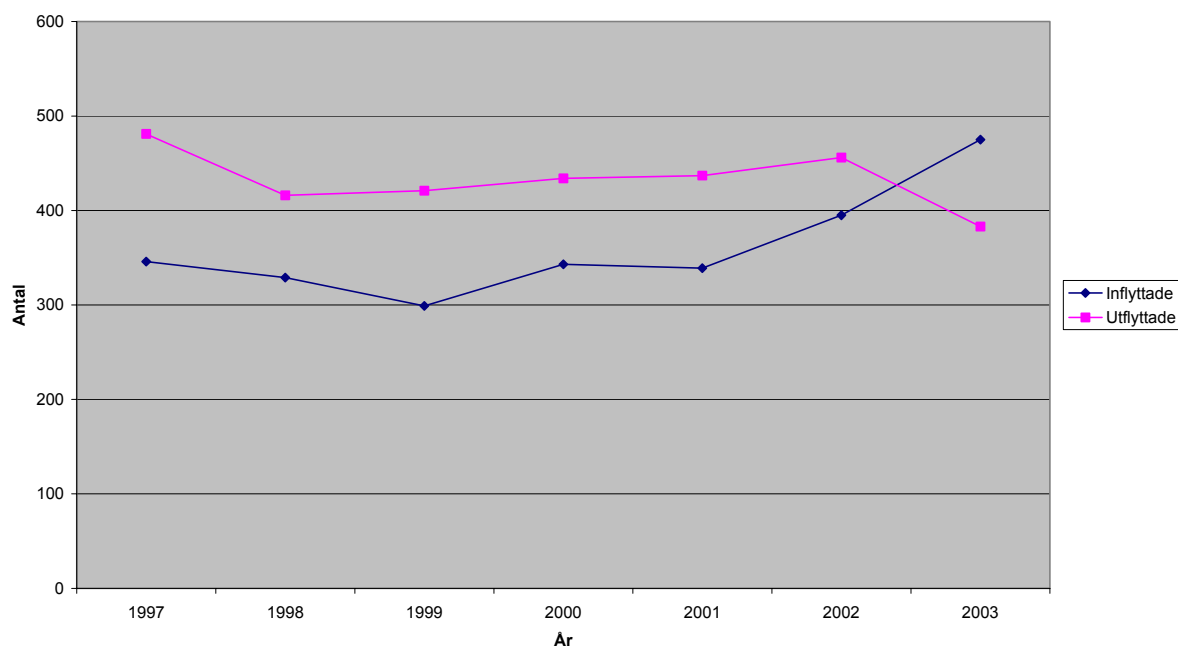

Figur 16: Födda och döda i Grums kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

För Grums kommun rådde ett födelseunderskott under hela tidsperioden. Det första året låg underskottet på 37 personer, fram till 1998 skedde en minskning av båda variabler och underskottet var 33 personer. Året därefter ökade antalet födda liksom antalet döda, fortfarande fanns ett underskott på ett trettiotal personer. Fram till år 2000 sjönk båda variabler och födelseunderskottet låg på 31 personer. År 2002 minskade antalet födda något mer och det skedde en stadig ökning i antalet döda, underskottet var då på 46 personer. Det senaste året har utvecklingen vänt till det bättre och ett reducerat underskott på 26 personer.

År 2002 var periodens mest negativa för Grums kommun. Trots det konstanta underskottet av födda i kommunen har siffrorna för födda och döda följts åt under åren, födelseunderskottet har varit på omkring 30 personer. Det senaste året i perioden har kurvorna återigen börjat närma sig varandra och underskottet blivit mindre än under hela tidsperioden.

In- och utflyttade i Grums kommun över tid

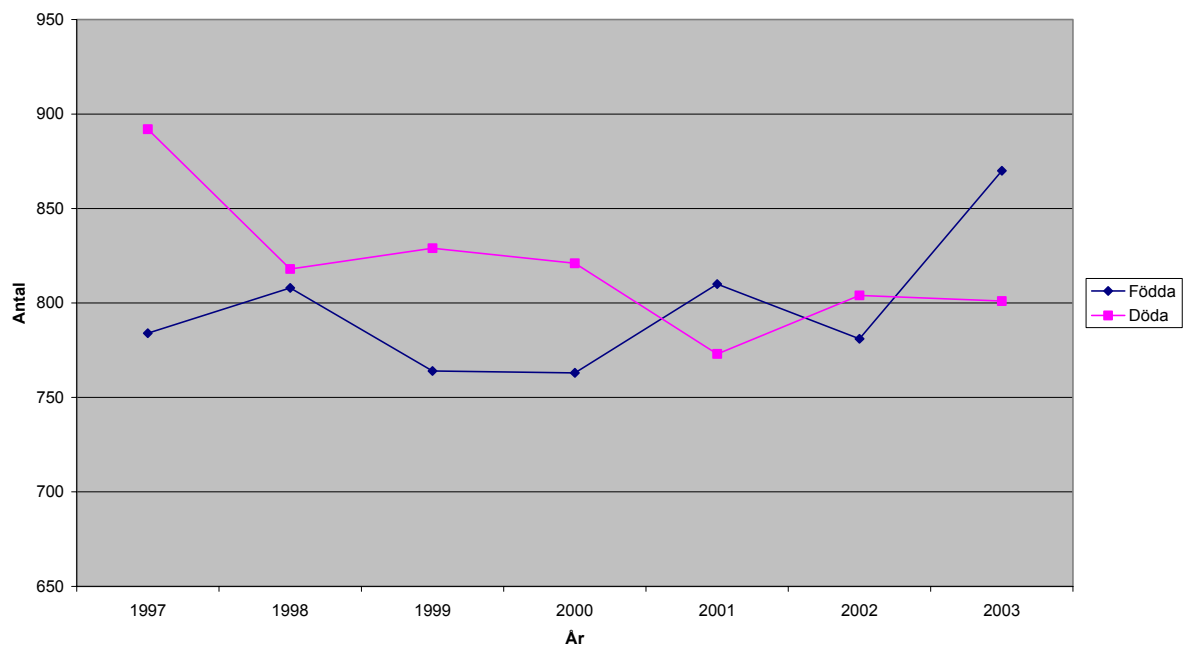

Figur 17: In- och utflyttade i Grums kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Mellan åren 1997 och 2002 rådde ett flyttningsunderskott för Grums kommun. Det största underskottet var 1997 då det flyttade ut 160 personer fler än vad det flyttade in. År 1998 skedde en minskning av antalet utflyttade och så även av antalet inflyttade, underskottet var då på 87 personer. Utvecklingen fortsatte och underskottet ökade till 122 personer fram till 1999. Därefter ökade antalet inflyttade och det medförde ett reducerat flyttningsunderskott på 91 personer år 2000. Fram till 2001 hände inte mycket, underskottet ökade en aning till 98 personer. Fram till år 2002 hade utflyttningarna ökat något medan antalet inflyttade ökade desto mer, därav ett minskat flyttningsunderskott på 61 personer. Därefter skedde en vändning i statistiken och det senaste året hade Grums ett flyttningsöverskott på hela 92 personer.

Utflyttningskurvan för Grums kommun låg som synes konstant över inflyttningskurvan mellan 1997 och 2002, för att sedan vända fram till 2003. Det medförde att Grums kommun det senaste året har fått en ökning av invånarantalet trots att födelseunderskottet var på 26 personer.

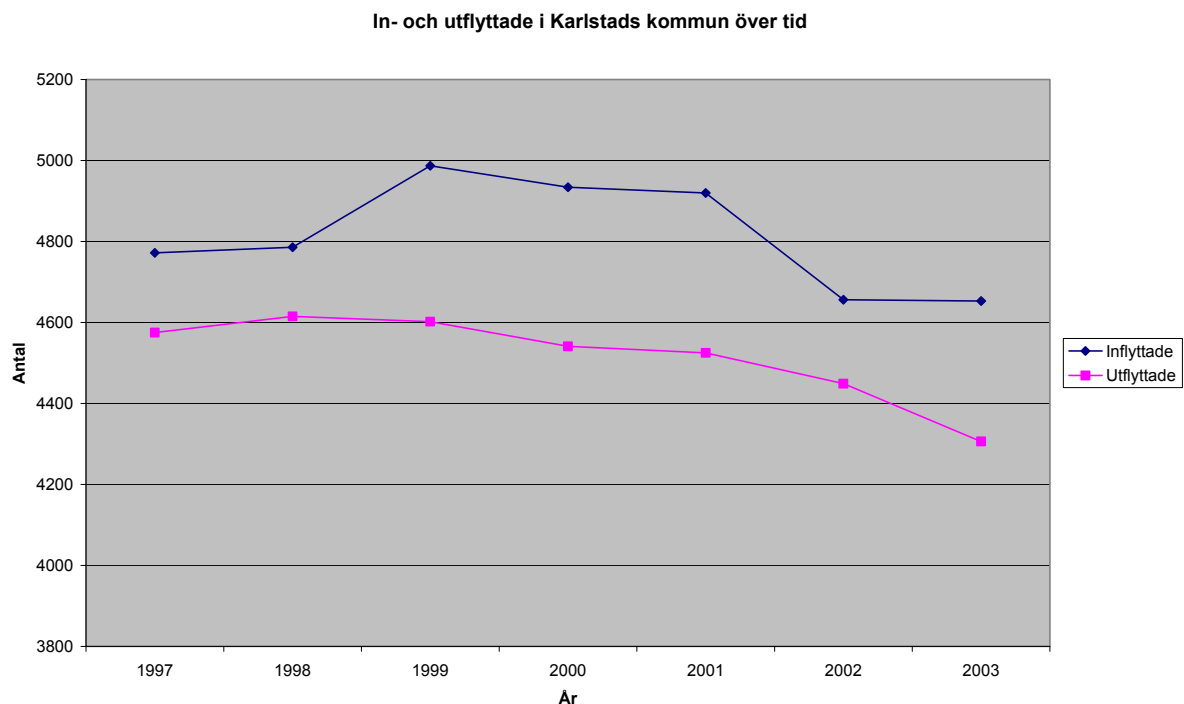
Födelse- och dödstal i Karlstads kommun över tid

Figur 18: Födda och döda i Karlstads kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Födelse- och dödstalen i Karlstads kommun har i likhet med i Forshaga varit varierande under tidsperioden. År 1997 uppmättes ett födelseunderskott på 108 personer, men året efter steg antalet födda och antalet döda sjönk relativt kraftigt, underskottet var då bara på 10 personer. De två följande åren fanns en svacka i födelsetalen samtidigt som dödstalen höll sig uppe, 1999 och år 2000 hade Karlstads kommun ett födelseunderskott på 65 respektive 58 personer. År 2001 hade Karlstad ett överskott i statistiken, det var på 37 personer. Utvecklingen vände till det negativa igen fram till 2002, underskottet i antalet födda uppmättes till 23 personer. Därefter ökade antalet födda kraftigt medan dödstalen inte förändrades märkbart, födelseöverskottet var 69 personer och därmed var 2003 det bästa året i tidsperioden för Karlstads kommun.

Det är svårt att förutse vad som kommer hända kommande år, födelse- och dödstalen har varit skiftande för Karlstads del. Om utvecklingen fortsätter kommer troligen befolkningen i Karlstad att öka avsevärt.

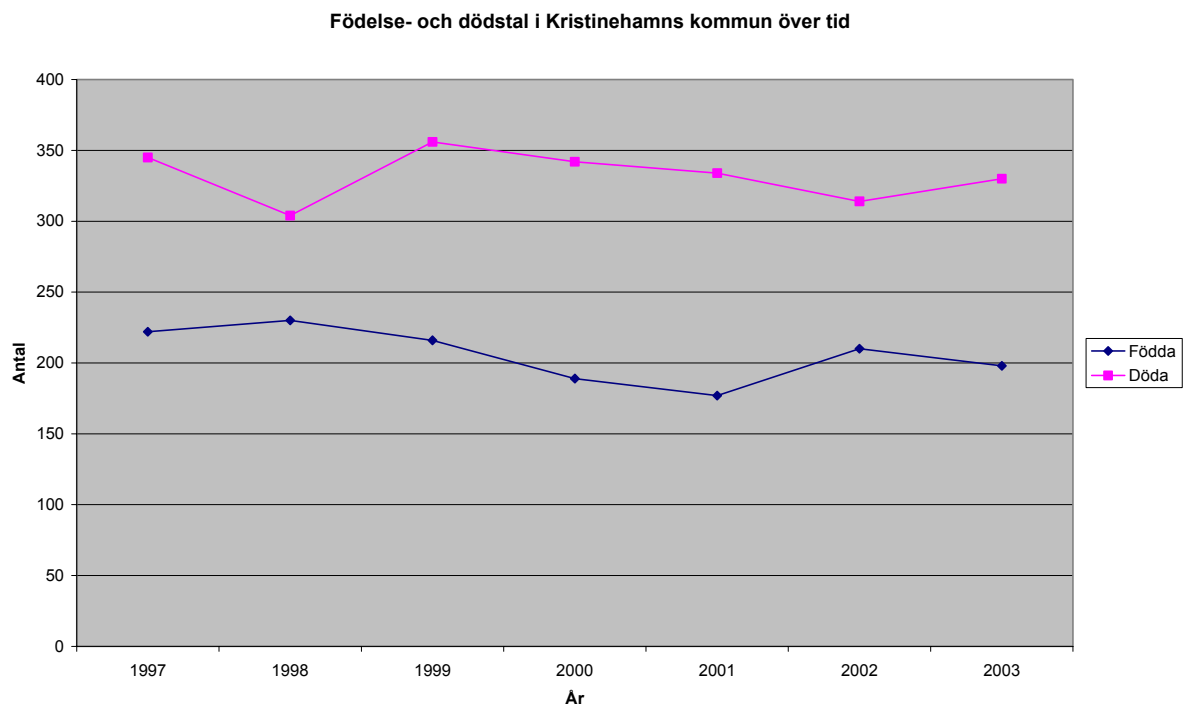

Figur 19: In- och utflyttade i Karlstads kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Karlstads kommun är den enda i regionen som under 1997-2003 har haft ett överskott av inflyttade hela perioden. Siffrorna är betydligt högre i jämförelse med kranskommunerna, vilket egentligen är naturligt eftersom Karlstad är regionens mittpunkt med avsevärt större befolkning. År 1997-1998 var inflyttningssiffrorna i majoritet med 197 respektive 171 personer. År 1999 stabiliserades antalet utflyttade medan antalet inflyttade ökade markant, flyttningsöverskottet var då på 385 personer. Året därpå skedde en minskning på båda håll och därefter var läget relativt oförändrat. År 2000 var överskottet 393 personer och 2001 uppgick majoriteten av inflyttade till 395. Fram till 2002 vände utvecklingen ganska drastiskt, utflyttningssiffrorna sjönk något och antalet inflyttade sjönk desto mer. Det senaste året har inte inflyttningarna ökat nämnvärt, däremot har en minskning av antalet utflyttade skett och Karlstad har fått ett ökat flyttningsnetto på 347 personer.

För Karlstads del har antalet inflyttade varit i stor majoritet, i synnerhet under åren 1999-2001. Det bästa året ur befolkningsutvecklingssammanhang var år 2000. Antalet utflyttade har från 1998 stadigt minskat. Efter de tre åren med mycket hög inflyttning till Karlstad sjönk siffrorna med 264 personer till 2002. Att antalet inflyttade har reducerats fram till de senaste två åren i statistiken är inte en fullt så negativ utveckling om man ser till helheten, men faktum kvarstår att inflyttningssiffrorna för Karlstads kommun var betydligt lägre 2002 och 2003 än de tre tidigare åren.

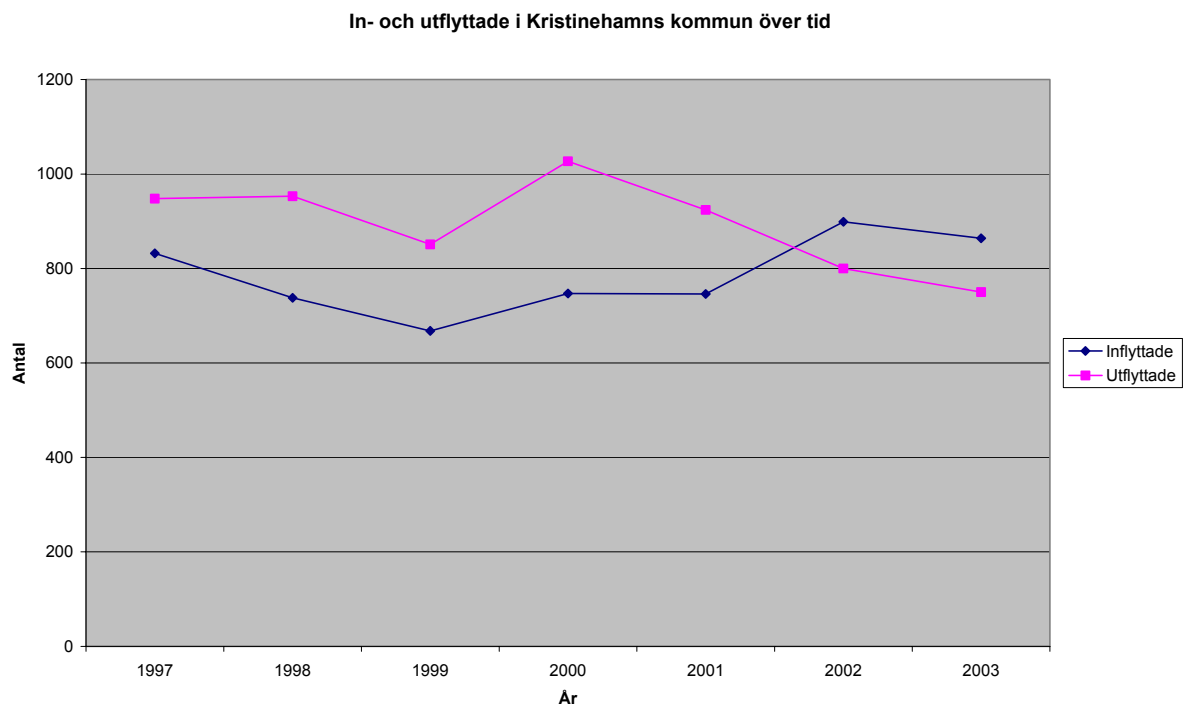
Karlstads kommun har det senaste året haft en positiv befolkningsutveckling både gällande födelse- och dödstal och flyttningar och därför fått en ökning av det totala invånarantalet.

Figur 20: Födda och döda i Kristinehamns kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Kristinehamns kommun har i likhet med Grums haft ett födelseunderskott under hela tidsperioden. År 1997 var underskottet 123 personer, året efter var det bästa för Kristinehamns del då antalet döda sjönk och underskottet reducerades till 74 personer. De tre kommande åren låg antalet döda relativt högt över antalet födda i kommunen, underskottet uppmättes då till 140, 153 respektive 157 personer. Fram till år 2002 har födelsetalen stigit och underskottet minskat till 104 personer. Det senaste året har utvecklingen åter vänt mot ett ökat underskott av antalet födda, på 132 personer.

För Kristinehamns del har siffrorna varit dystra. Från 1999 och framåt har dödstalen gradvis sjunkit, födelsetalen sjönk även de fram till 2001 för att sedan öka något. År 2002 såg det ut att bli en vändning, men antalet födda minskade samtidigt som antalet döda ökade fram till 2003.

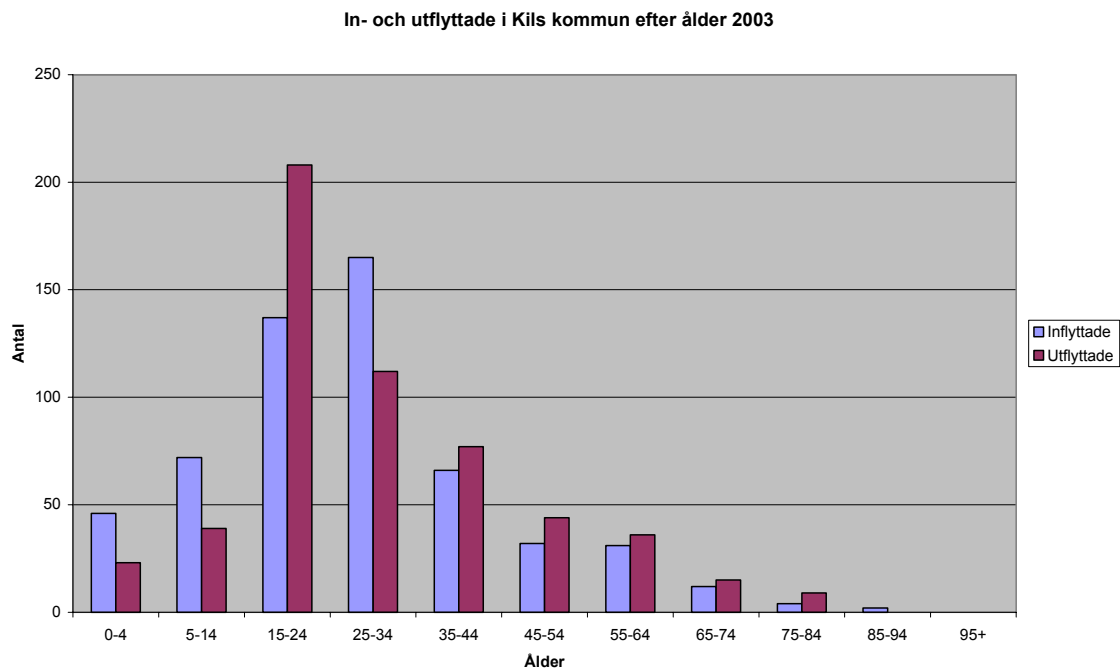
Figur 21: In- och utflyttade i Kristinehamns kommun åren 1997-2003
Källa: SCB

Perioden inleddes med en negativ flyttningsstatistik, 1997 var underskottet på 152 personer. Antalet inflyttade sjönk sedan fram till 1999, medan utflyttningssiffrorna var stabila fram till 1998 och sedan sjönk. Fortfarande rådde ett underskott som 1998 var på 215 personer och 1999 på 183 personer. År 2000 ökade båda variabler, utflyttningarna dock något mer, flyttningsunderskottet uppgick till 280. Detta år var det mest negativa i tidsperioden för Kristinehamns kommun.

Utvecklingen förbättrades fram till 2001, antalet inflyttade var i regel oförändrat men det skedde en minskning av antalet utflyttade. Flyttningsunderskottet reducerades till 178 personer. Därefter skedde en vändning då Kristinehamns kommun för första gången i den aktuella tidsperioden fick ett överskott i flyttningsstatistiken, som uppgick till 99 personer. Överskottet bibehölls sedan fram till 2003 och ökade något, till 114 personer. Om trenden fortsätter kommer flyttningsöverskottet i kommunen att öka framöver, men en stor osäkerhet finns eftersom såväl in- som utflyttningarna har varierat ganska stort under åren 1997-2002.

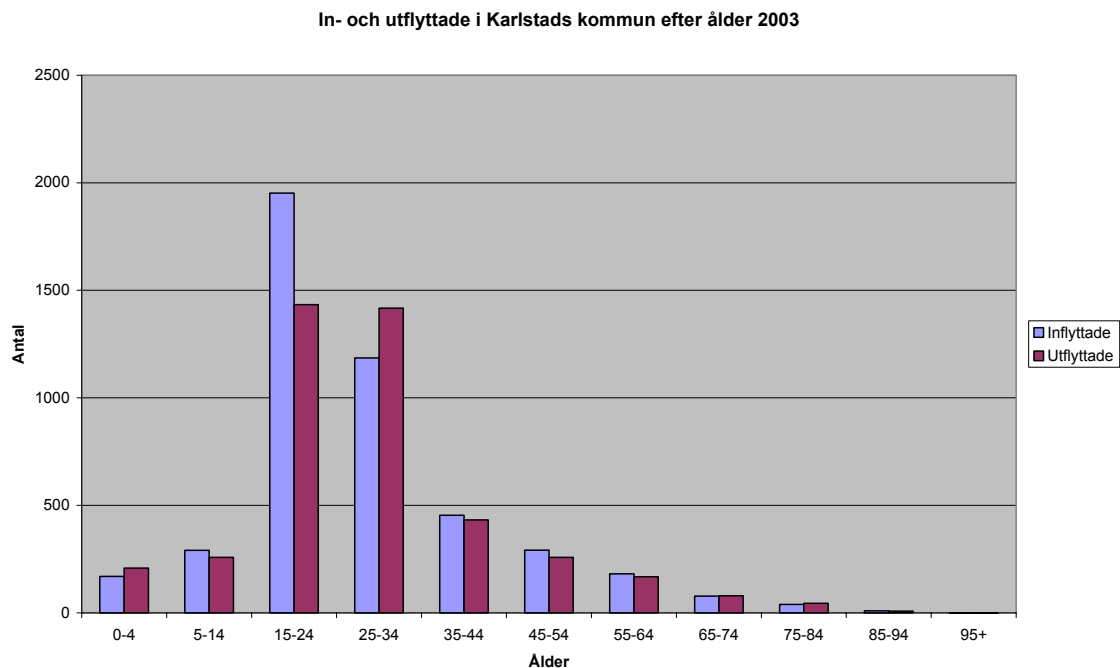
Trots att Kristinehamn haft ett flyttningsöverskott det senaste året bidrar födelseunderskottet till att invånarantalet totalt sett har minskat i kommunen.

En intressant aspekt när det gäller flyttningsströmmar är hur dessa är fördelade mellan olika åldersgrupper i samhället. Ålderstrukturen i en kommun kan ha stor betydelse för in- och utflyttningarna. Nedan följer exempel på flyttningar hos olika åldersgrupper i två kommuner i Karlstadsregionen; Kil och Karlstad. Siffror för samtliga kommuner i regionen återfinns i bilaga 2.

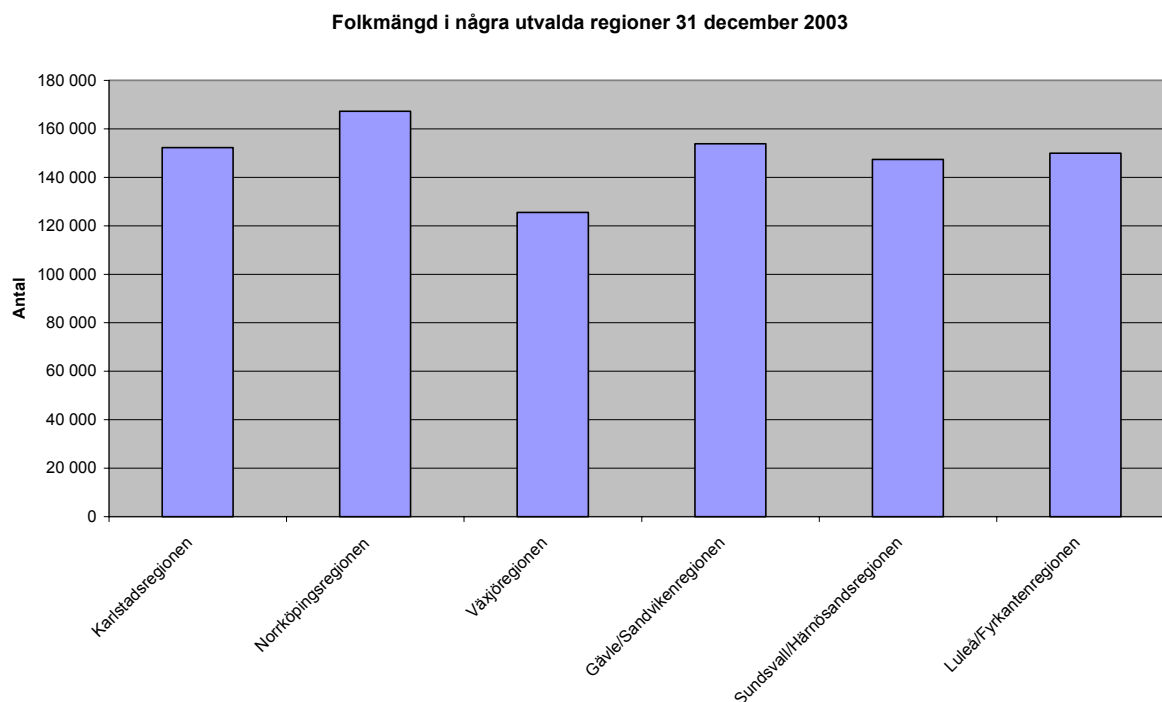
Figur 22: In- och utflyttade i Kils kommun efter ålder 2003
Källa: SCB

I samtliga kommuner i Karlstadsregionen är det personer mellan 15 och 34 år som i högsta grad flyttar. I Kils kommun finns en stor utflyttning bland den yngre befolkningen 15-24 år. Däremot är det en högre inflyttning bland personer mellan 25-34 år. I Kil finns ett flyttningunderskott i alla åldersgrupper mellan 35 och 84 år, men siffrorna blir lägre ju äldre befolkningen är.

Figur 23: In- och utflyttade i Karlstads kommun efter ålder 2003
Källa: SCB

I Karlstad som kärna och mittpunkt i regionen ser situationen annorlunda ut. Även där sker flyttningar mer frekvent i åldrarna 15-34 år, men för Karlstads del finns det största flyttningsöverskottet bland personer som är 15-24 år. Däremot är utflyttningarna högre i ålderskategorin 25-34 år samt 0-4 år. Karlstad har även ett ringa flyttningsunderskott bland personer mellan 65-84 år.

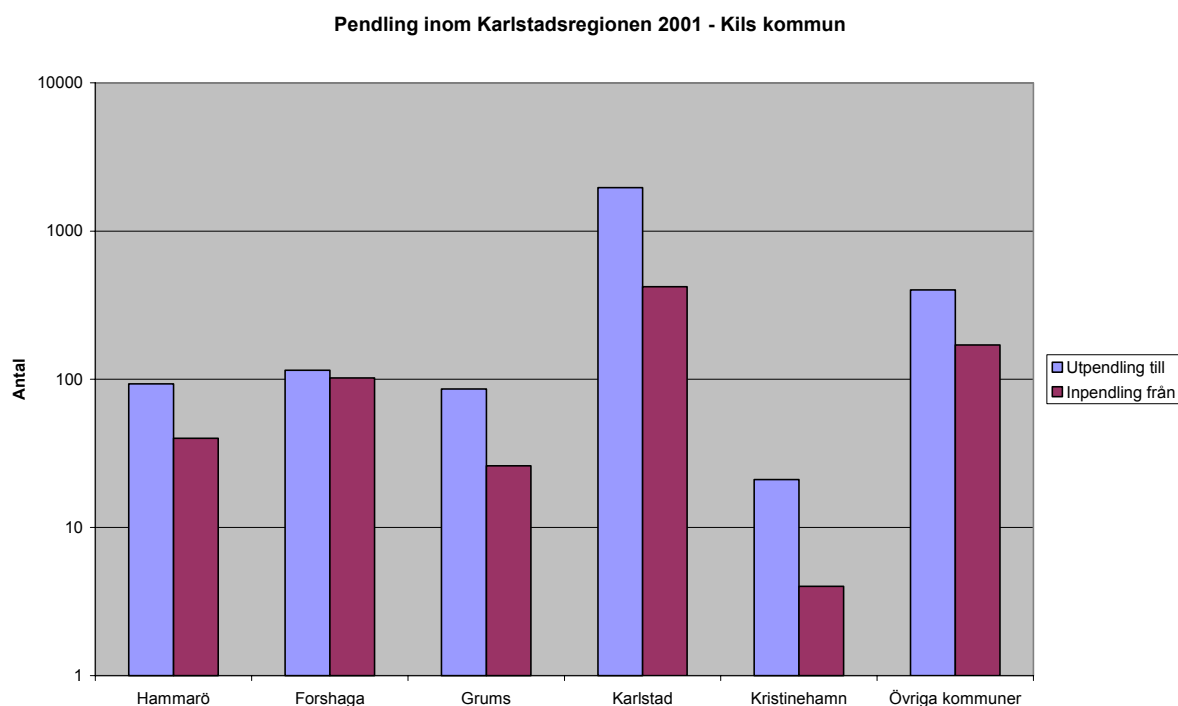
Figur 24: Folkmängd i utvalda regioner 31 december, 2003
Källa: SCB

När det gäller invånarantal i de utvalda regionerna är siffrorna relativt lika hos de flesta. I detta urval ligger Karlstadsregionen trea efter Norrköpingsregionen och Gävle/Sandvikenregionen. Växjöregionen är den som har lägst antal invånare, men en viktig aspekt är att antalet kommuner i dessa regioner inte är lika många⁴. Norrköpingsregionen, Sundsvall/Härnösandsregionen och Luleå/Fyrkantenregionen innefattas endast av fyra kommuner medan det i Växjöregionen samt Gävle/Sandvikenregionen ingår fem och i Karlstadsregionen sex. Egentligen ingår, som tidigare nämnts, enligt NUTEK:s indelning även Munkfors kommun i Karlstadsregionen.

⁴ NUTEK i ITPS, rapport A2002:012, s. 81-86

3. Pendling

För att till en viss grad kunna fastställa hur mycket de olika kommunerna i Karlstadsregionen är beroende av varandra, är arbetspendlingen en viktig faktor att undersöka. Förbindelserna kommunerna emellan varierar, troligen bl.a. på grund av variabler såsom avstånd, kommunikationsmöjligheter och situationen inom näringslivet. Nedan följer sammanställningar av pendlingen till och från varje kommun inom Karlstadsregionen⁵, samt hur stor del av kommunernas pendlare som reser inom respektive utanför länets gränser.⁶

Figur 25: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Kils kommun
Källa: SCB

I huvudsak åker utpendlarna i Kils kommun till Karlstad (1 966 personer). Inte alls lika många pendlar från Karlstad till Kil, men det är ändå 421 Karlstadbor som väljer att arbeta i Kils kommun.

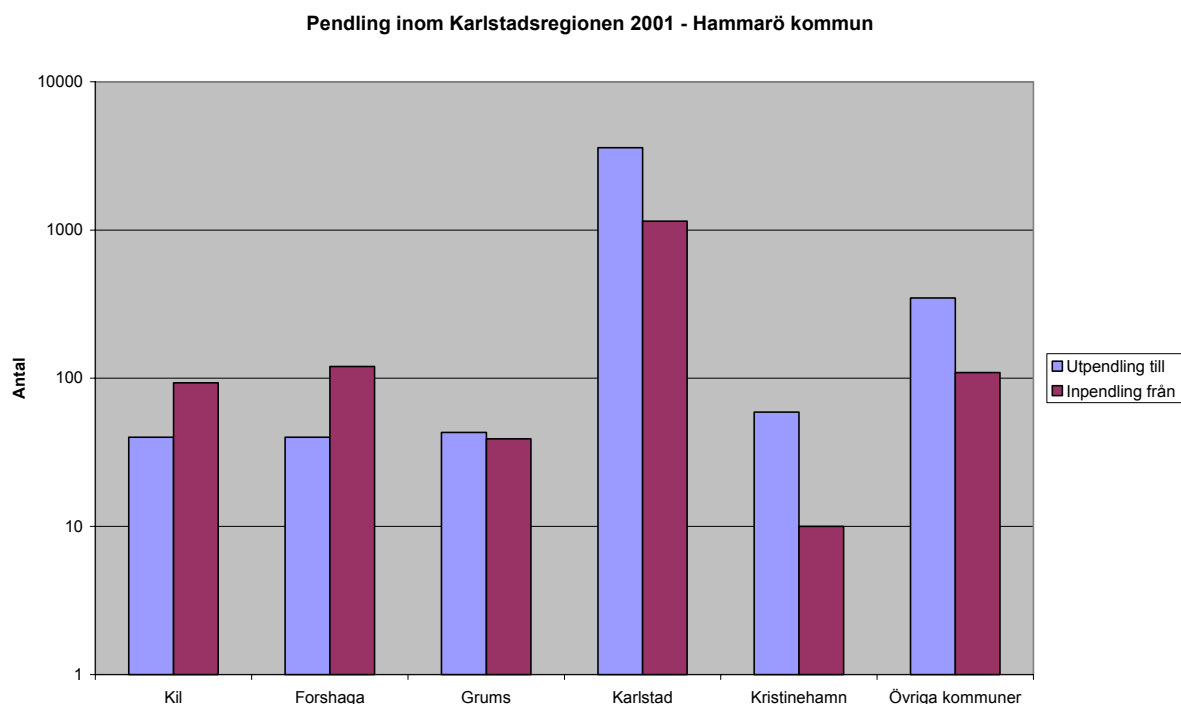
Utpendlingen till Hammarö, Forshaga och Grums kommuner är jämn och ligger på ca 100 personer. Inpendlingen från dessa kommuner är lägre, i synnerhet från Grums. De lägsta pendlingssiffrorna kommer för Kils del från Kristinehamns kommun. Utpendlingen dit var 2001 21 personer och inpendlingen därifrån endast 4 personer.

Av Kils kommuns 10 största utpendlingskommuner är Karlstad den absolut dominerande destinationen för utpendlarna, 73 % åker dit. Därefter följer de övriga kommunerna i Karlstadsregionen; Forshaga, Hammarö och Grums. Undantaget är Kristinehamn, utpendlingen från Kil är större till Sunne, Arvika, Stockholm och Göteborg än vad den är till Kristinehamn.

⁵ I figur 25-30 används en logaritmisk skala i diagrammen eftersom pendlingssiffrorna till och från Karlstad är betydligt högre än hos de övriga kommunerna.

⁶ Population: Förvärsarbetande utpendlare respektive inpendlare 16- år.

När det gäller Kils 10 största inpendlingskommuner kommer mer än hälften av pendlarna från Karlstad och en relativt stor del kommer ifrån Forshaga kommun. Till Kil kommer fler inpendlare ifrån Sunne än från de resterande kommunerna i Karlstadsregionen.

Figur 26: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Hammarö kommun
Källa: SCB

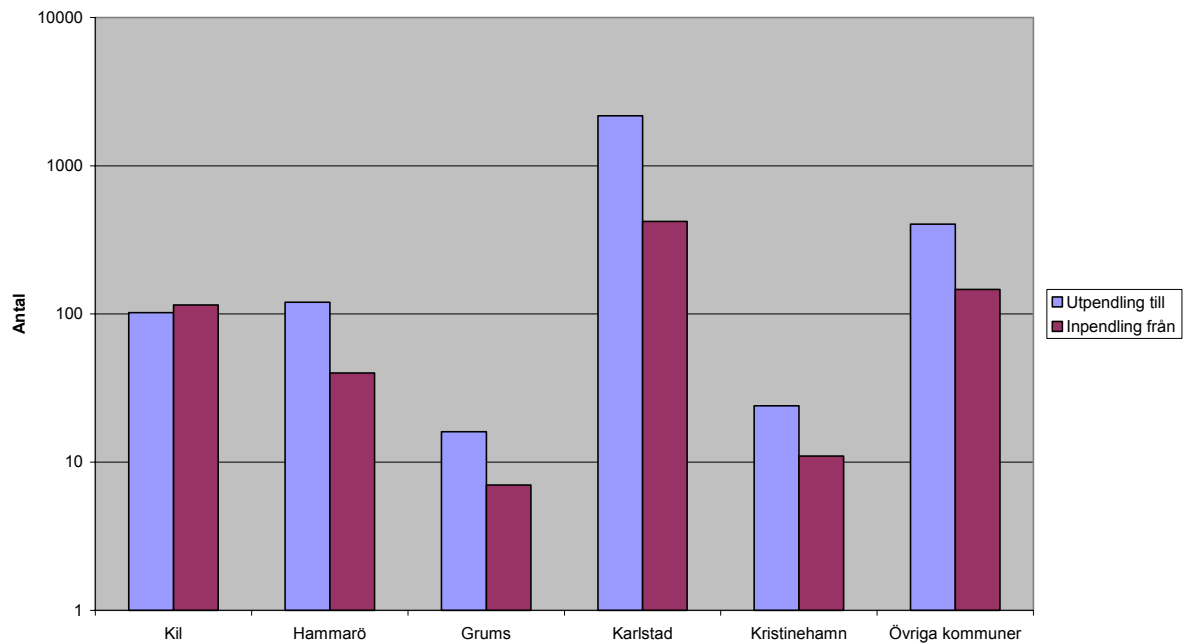
För Hammarös del är det Karlstads kommun som är det största målet för pendlarna. Hela 3 590 människor pendlar till Karlstad för arbete. Inpendlingen från Karlstad till Hammarö är också mycket hög, 1 149 personer.

Utpendlingen från Hammarö till Kils, Forshaga och Grums kommuner är ungefär likartad men siffrorna är relativt låga, det handlar om ca 40 personer till vardera kommun. Inpendlingen är i Kils och Forshagas fall högre, från Kil kommer 93 arbetare och från Forshaga 120. Inpendlingen från Grums är något lägre utpendlingen dit. Från Hammarö är det fler utpendlare till Kristinehamn (59 personer) än inpendlare därifrån (10 personer).

Det är hela 88 % av utpendlarna i Hammarö kommun som väljer att resa till Karlstad. Det är en större andel som från Hammarö pendlar till Stockholm än till Karlstadsregionens övriga kommuner. Eftersom en så överhängande majoritet åker till Karlstad blir andelen pendlare till övriga orter mycket liten. Av andelen inpendlare till Hammarö kommun kommer de flesta från Karlstad (75 %), därefter följer Forshaga, Kil och Grums. Fler pendlare kommer från Säffle kommun än från Kristinehamn.⁷

⁷ Fördelning: De 10 största ut- respektive inpendlingskommunerna.

Pendling inom Karlstadsregionen 2001 - Forshaga kommun

Figur 27: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Forshaga kommun
Källa: SCB

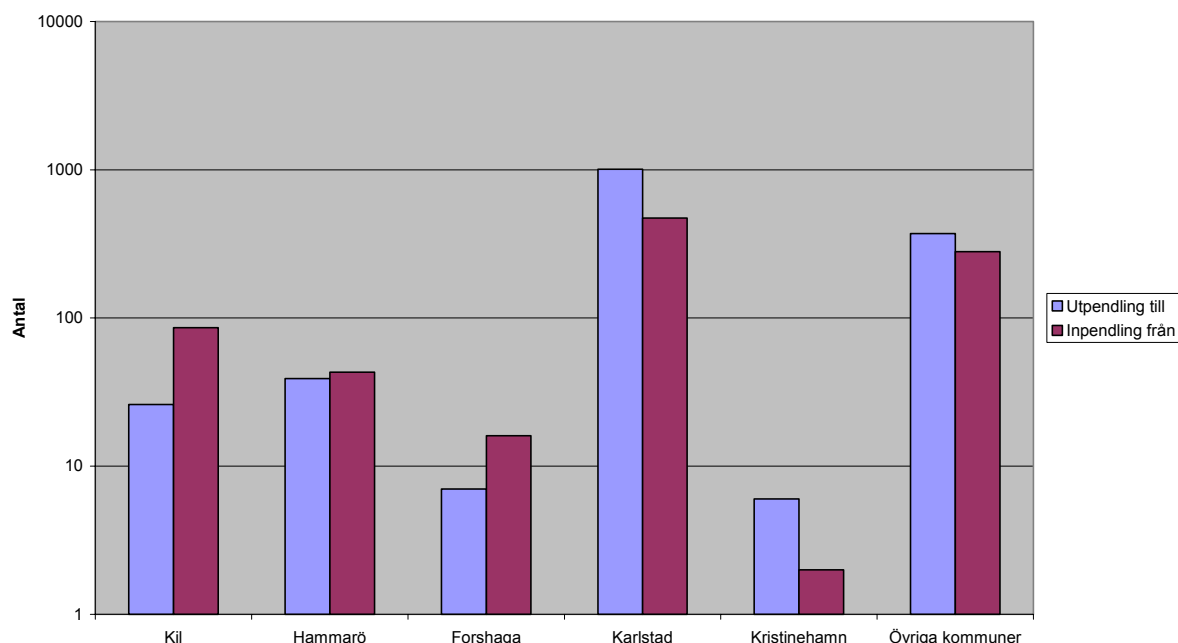
Även för pendlarna i Forshaga kommun är Karlstadsområdet det huvudsakliga målet, 2 173 av Forshaga kommuns invånare åker till Karlstad för arbete. Från Karlstad är inpendlingen till Forshaga 420 personer. Till Kil och Hammarö reser ett hundratals arbetare, när det gäller Kils kommun är inpendlingen ungefär lika stor men från Hammarö till Forshaga kommer endast 40 personer.

De lägsta pendlingssiffrorna kommer i Forshagas fall från Grums kommun och därefter från Kristinehamns kommun, utpendlingen är 16 respektive 24 personer och inpendlingen 7 respektive 11.

Av utpendlarna i Forshaga kommun är det 76 % som reser till Karlstad, sedan följer Hammarö och Kil på 4 %. Fler pendlar till Munkfors, Sunne och Stockholm än till Kristinehamn och Grums. Av inpendlarna till Forshaga kommun kommer drygt hälften från Karlstad, 16 % från Kil och 5 % från Hammarö kommun. Kristinehamn och Grums utgör var och en bara 1 % av inpendlingen till Forshaga.⁸

⁸ Fördelning: De 10 största ut- respektive inpendlingskommunerna.

Pendling inom Karlstadsregionen 2001 - Grums kommun

Figur 28: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Grums kommun
Källa: SCB

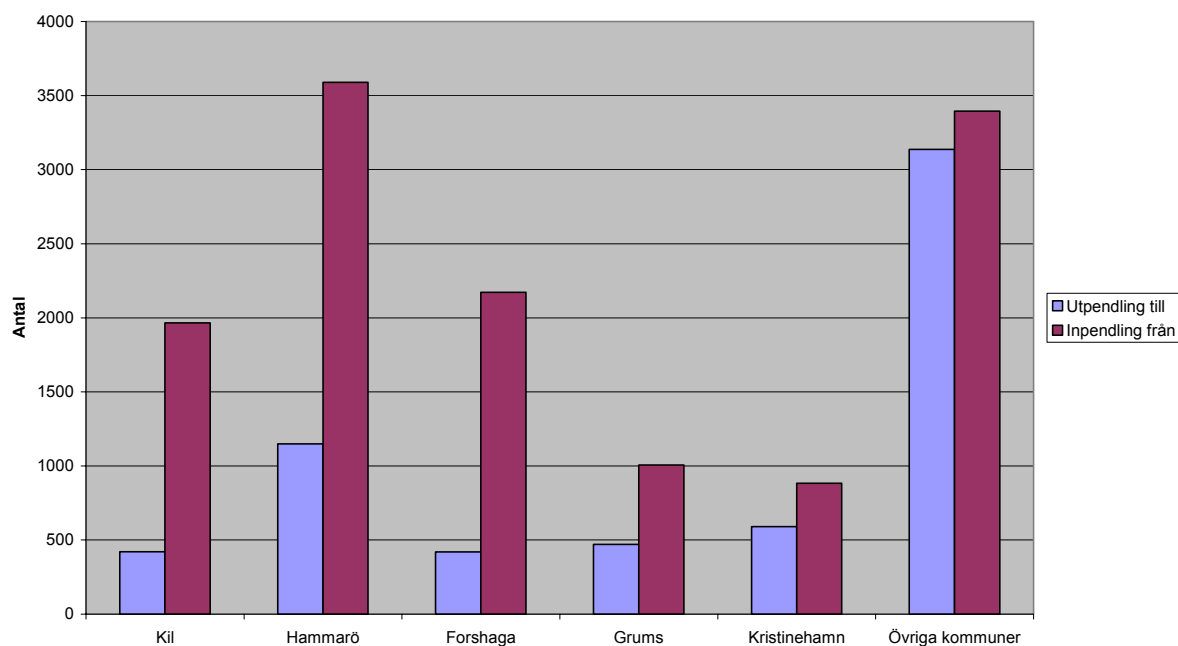
De flesta pendlare i Grums kommun åker till Karlstad, utpendlingssiffran är 1 007, från Karlstad kommer 471 personer till Grums för arbete. Pendlingssiffrorna till och från de övriga kommunerna är även i Grums fall blygsamma jämfört med resandet till Karlstad. När det gäller Kils, Hammarö och Forshaga kommuner är det fler som pendlar till Grums än tvärtom. I t.ex. Kils fall är utpendlingen från Grums på 26 personer medan inpendlingen från Kil ligger på 86. I Grums är det inte många som reser till Forshaga för arbete, utpendlingen dit är 7 personer och inpendlingen är 16.

Lägst pendlingssiffror för Grums del är de för Kristinehamn. I stort sett kan någon pendling inte urskiljas alls eftersom de resande är så få. Utpendlarna från Grums är 6 personer och inpendlingen ligger på 2 personer. I det här fallet är det troligast att avstånden spelar in, Grums och Kristinehamns kommuner ligger så att säga på var sin kant och längst ifrån varandra i Karlstadsregionen. Bättre förutsättningar för kommunikation är förmodligen ett måste för att en större pendling ska äga rum mellan dessa kommuner.

Från Grums till Karlstad pendlar 69 %. Andelen utpendlare till övriga Karlstadsregionen är mycket liten, bortsett från Karlstad åker utpendlarna i Grums främst till Säffle (9 %) och Arvika (6 %). Hälften av Grums inpendlare kommer ifrån Karlstads kommun, en stor andel reser från Säffle kommun (21 %) och följs av mer blygsamma siffror från de resterande i Karlstadsregionen.⁹

⁹ Fördelning: De 10 största ut- respektive inpendlingskommunerna.

Pendling inom Karlstadsregionen 2001 - Karlstads kommun

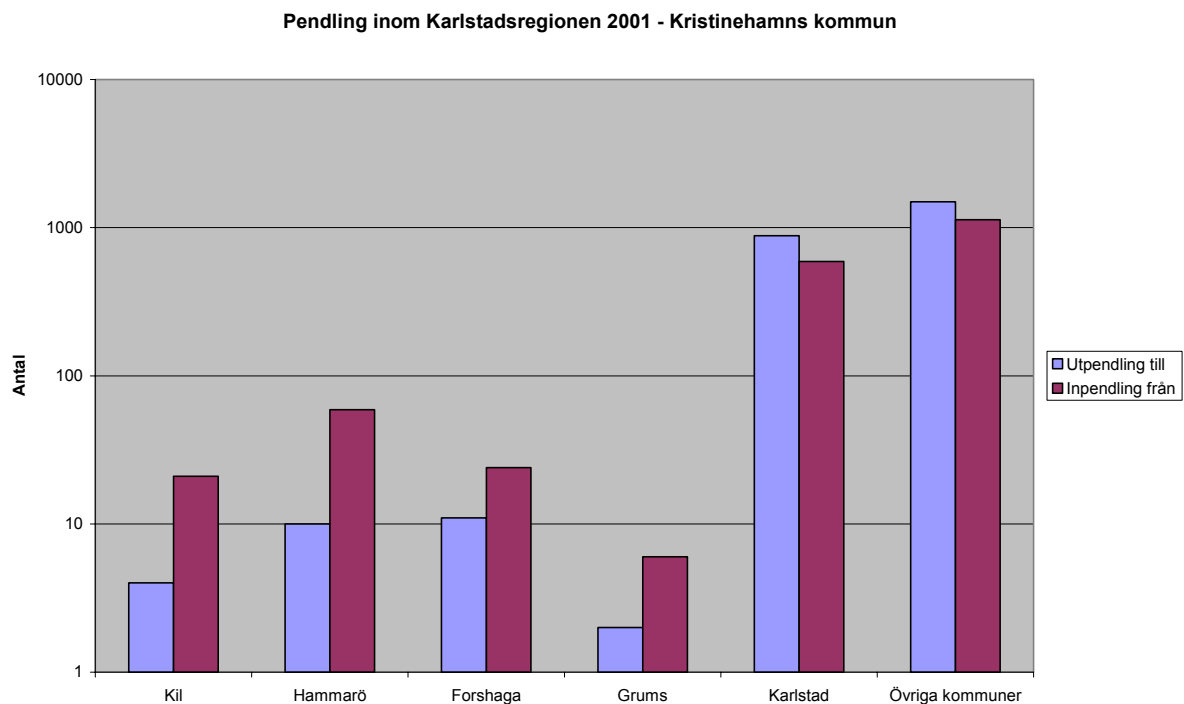

Figur 29: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Karlstads kommun
Källa: SCB

Inom regionen är det Hammarö som är det största målet för Karlstads pendlare. Utpendlingen dit är 1 149 personer. Till Kils, Forshaga och Grums kommuner är utpendlingen i jämförelse ganska blygsam och ligger mellan 400-500 personer. Det är Kristinehamns kommun som tar emot något fler pendlare Karlstadbor, 591 personer.

Inpendlingen till Karlstad är naturligt nog större än utpendlingen. I topp ligger Hammarö med 3 590 pendlare, sedan följer Forshaga (2 173), Kil (1 966), Grums (1 007) och sist Kristinehamn (883). Sammanfattningsvis kan sägas att Karlstad är regionens huvudsakliga destination för den pendlande befolkningen.

Spridningen är stor bland de utpendlande från Karlstads kommun, det är en stor del som reser till kommuner utanför Karlstadsregionen. Det är exempelvis fler personer som pendlar till Stockholm än till Grums, Kil och Forshaga. Karlstads fem största inpendlingskommuner totalt sett är just de i Karlstadsregionen.

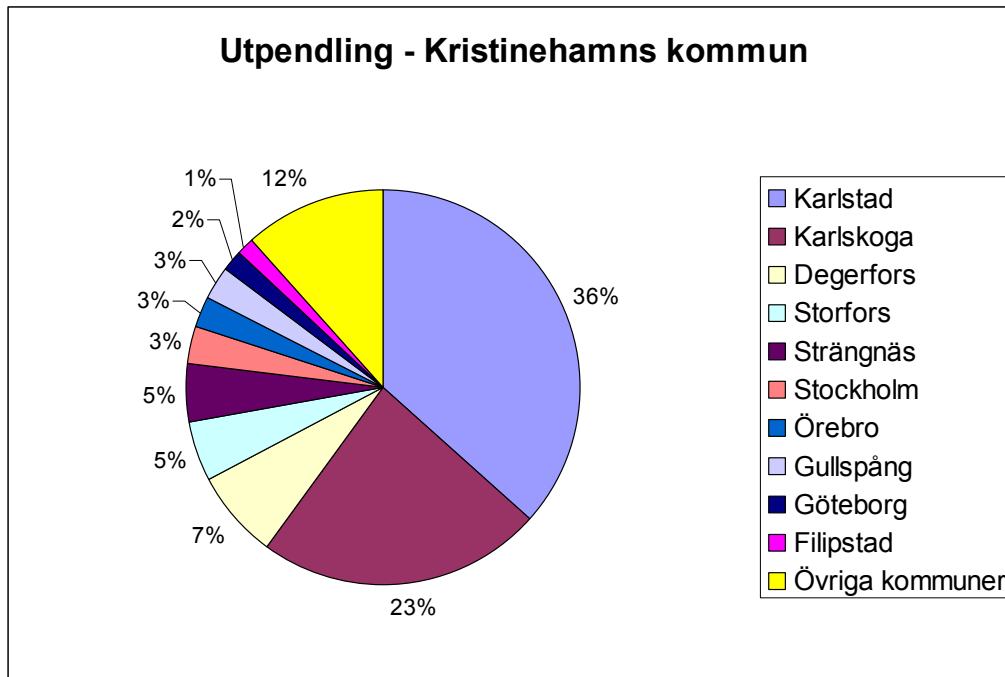

Figur 30: Pendling inom Karlstadsregionen 2001, Kristinehamns kommun
Källa: SCB

Kristinehamns kommun är den enda av kranskommunerna i Karlstadsregionen som i högre grad pendlar till kommuner utanför regionen än till Karlstad. Inom regionen är utpendlingen till Karlstad störst med 883 pendlare. Inpendlingen från Karlstad är nästan lika hög, 591 personer. Därigenom skiljer sig Kristinehamn från de övriga kranskommunerna. Även om pendlingssiffrorna är högre mellan t.ex. Karlstad och Hammarö, är skillnaden mellan in- och utpendling märkbart mindre mellan Karlstads och Kristinehamns kommuner.

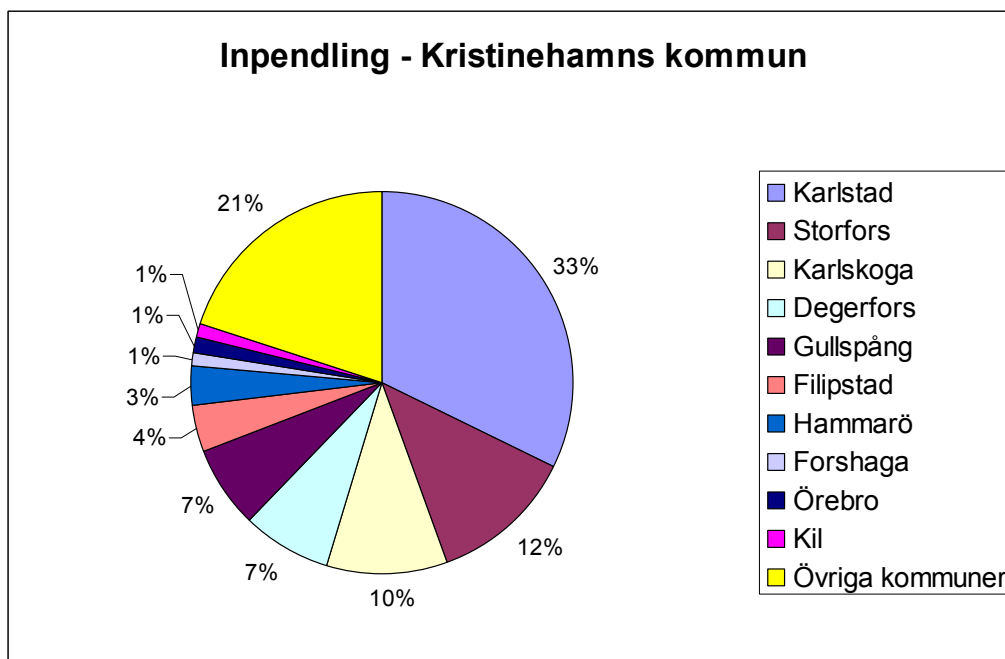
När det gäller de andra kommunerna i regionen är inpendlingen till Kristinehamn större än utpendlingen, men totalt är det inga höga siffror. Utpendlingen från Kristinehamn är störst till Forshaga (11 personer), därefter Hammarö (10), Kil (4) och Grums (2). Inpendlingen är störst från Hammarö (59 personer), sedan följer Forshaga (24), Kil (21) och Grums (6).

Eftersom Kristinehamns kommun skiljer sig från de andra i Karlstadsregionen redovisas nedan mer i detalj var någonstans Kristinehamns pendlare åker och varifrån inpendlarna kommer. Fördelningen är de 10 största ut- respektive inpendlingskommunerna.

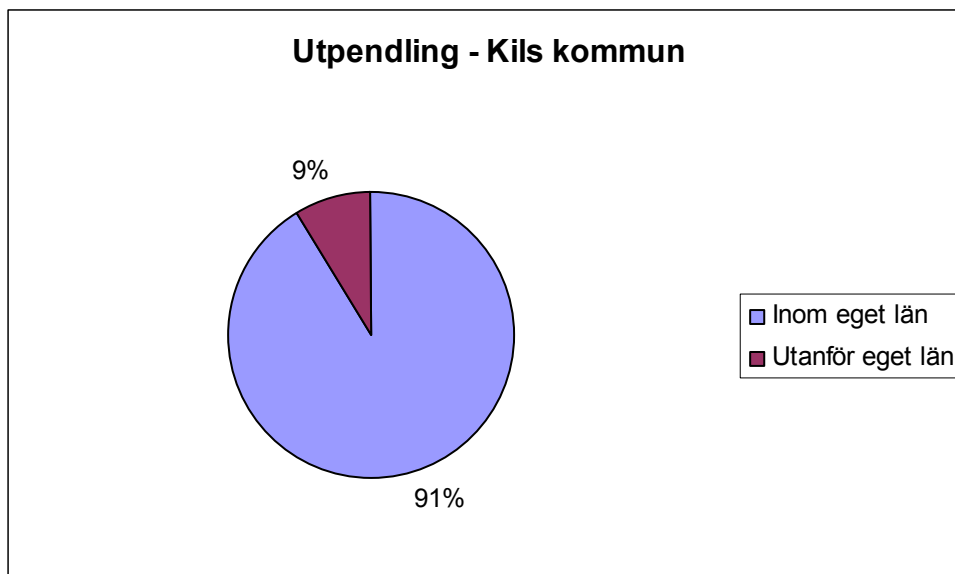
Figur 31: Utpendlingsstatistik för Kristinehamns kommun 2001
Källa: SCB

De flesta av Kristinehamns pendlare reser till Karlstad för arbete, men inte långt därefter kommer Karlskoga kommun. De resterande åtta kommunerna ingår inte heller i Karlstadsregionen, så den enda kommun i regionen dit den märkbara andelen av Kristinehamns pendlare åker är Karlstads. Det blir här tydligt att invånarna i Kristinehamns kommun till stor del pendlar till orter öster om Karlstadsregionen. Karlskoga, Degerfors och Storfors kommuner har tillsammans ett invånarantal på drygt 44 000 och ändå har de gemensamt lika stor attraktionskraft som Karlstad med en befolkning på över 81 000 invånare.

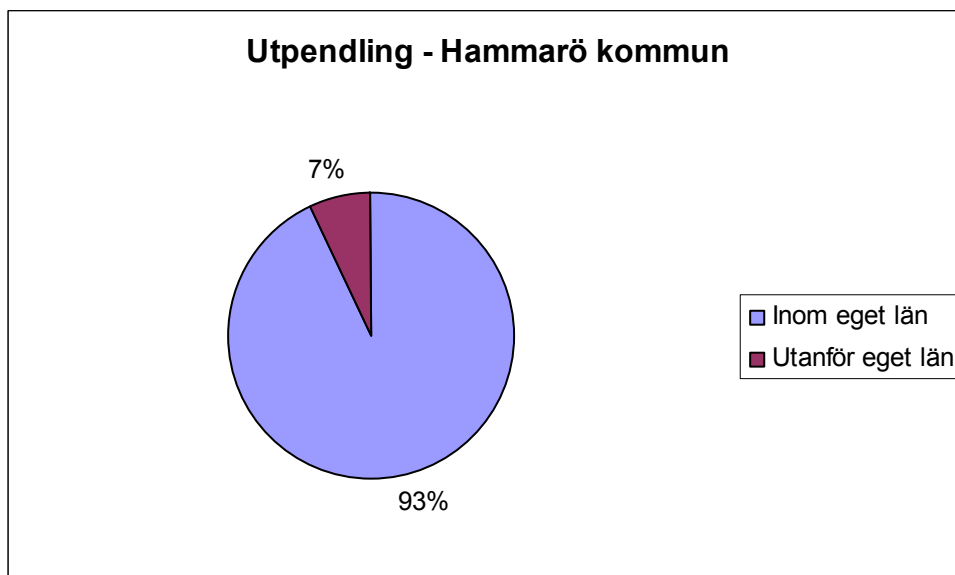
Figur 32: Inpendlingsstatistik för Kristinehamns kommun 2001
Källa: SCB

En tredjedel, och därmed den största andelen, av inpendlare till Kristinehamn kommer från Karlstads kommun. Därefter följer Storfors och Karlskoga. Hammarö hamnar på 7:e plats i rangordningen med 3 % av inpendlarna och sedan Forshaga och Kil på 1 %. Andelen inpendlare från Grums är för liten för att finnas med i urvalet. I statistiken syns att inpendlarna från Storfors, Karlskoga och Degerfors tillsammans motsvarar andelen inpendlare från Karlstad.

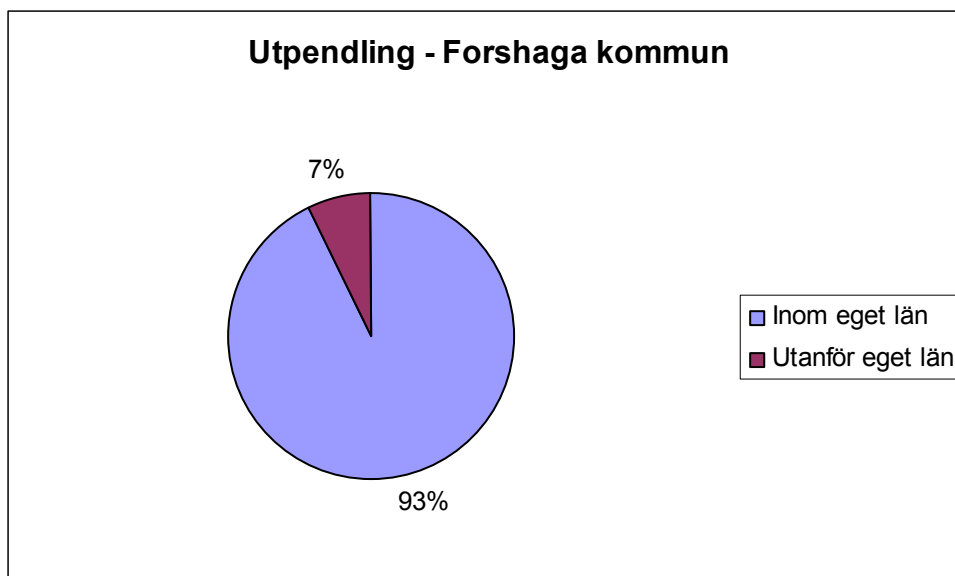
Figur 33: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Kils kommun
Källa: SCB

I Kils kommun reser pendlarna till stor del inom länet, andelen är hela 91 % som motsvarar 2 448 personer. De som väljer att pendla utanför länets gränser är endast 9 %, 233 personer.

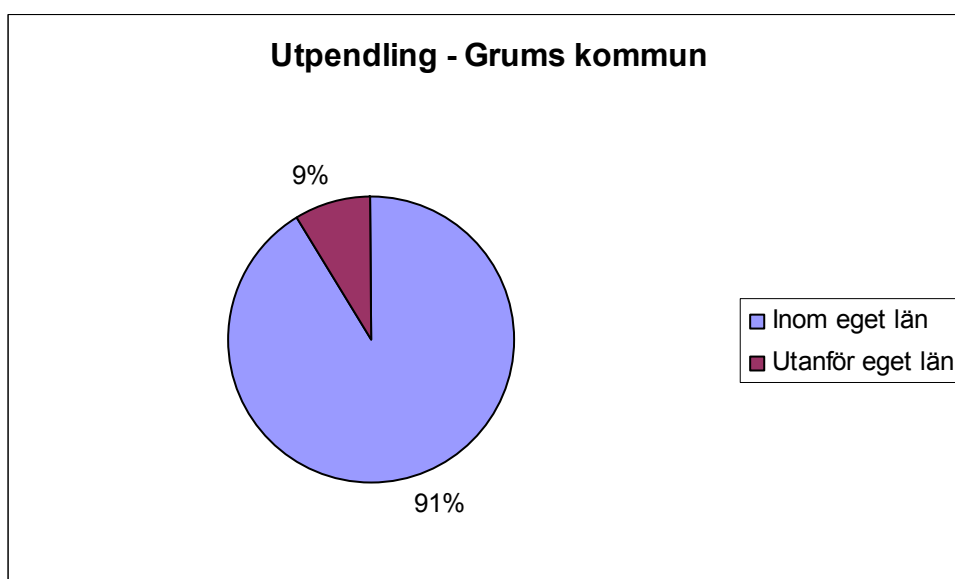
Figur 34: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Hammarö kommun
Källa: SCB

I Hammarö kommun är andelen som pendlar inom länet ännu mer dominerande, 93 % (3 828 personer) reser inom länets gränser för arbete och 7 % (291 personer) pendlar till orter utanför länet.

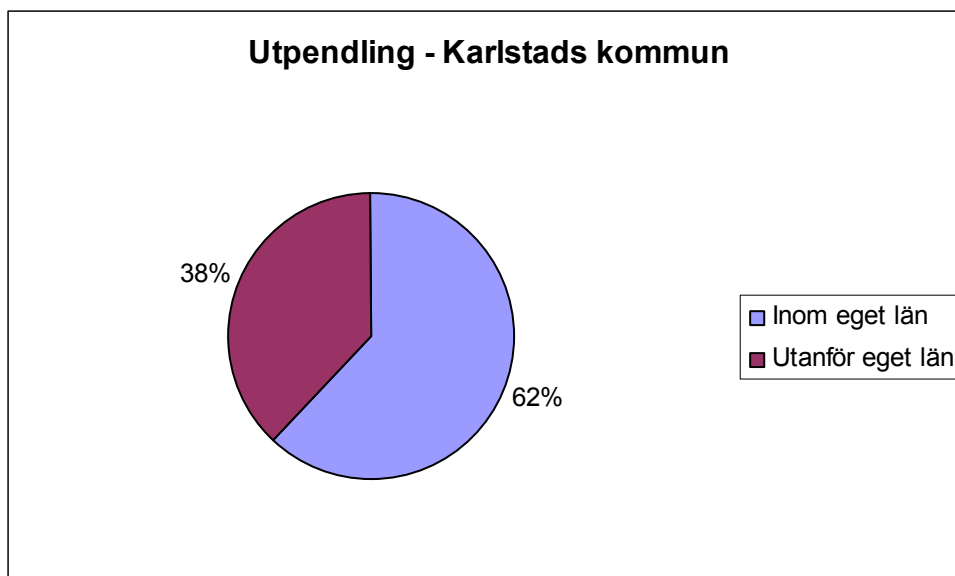
Figur 35: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Forshaga kommun
Källa: SCB

Fördelningen hos de pendlare invånarna i Forshaga kommun är densamma som i Hammarö, trots att det handlar om något färre personer. De 93 % som pendlar inom länet motsvarar 2 631 personer och de 7 % som reser utomlans är 208 personer.

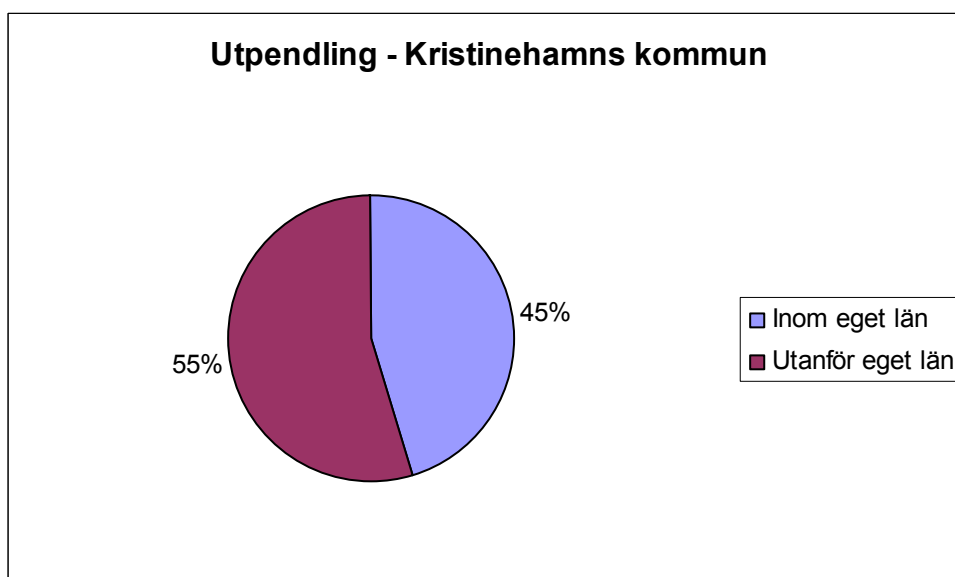
Figur 36: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Grums kommun
Källa: SCB

I Grums kommun är det (i likhet med Kils kommun) 91 % av den pendlare befolkningen som reser till orter inom länet. Siffrorna är något lägre, andelen motsvarar 1 329 personer. De 9 % som väljer att pendla utanför länet är 126 personer.

Figur 37: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Karlstads kommun
Källa: SCB

I Karlstads kommun ser situationen annorlunda ut. Majoriteten som pendlar inom länet är inte lika stor som hos de föregående kommunerna. Andelen är här 62 % (3 838 personer) av den pendlande befolkningen. De som reser utanför länets gränser för arbete är 38 %, som motsvarar 2 351 personer.

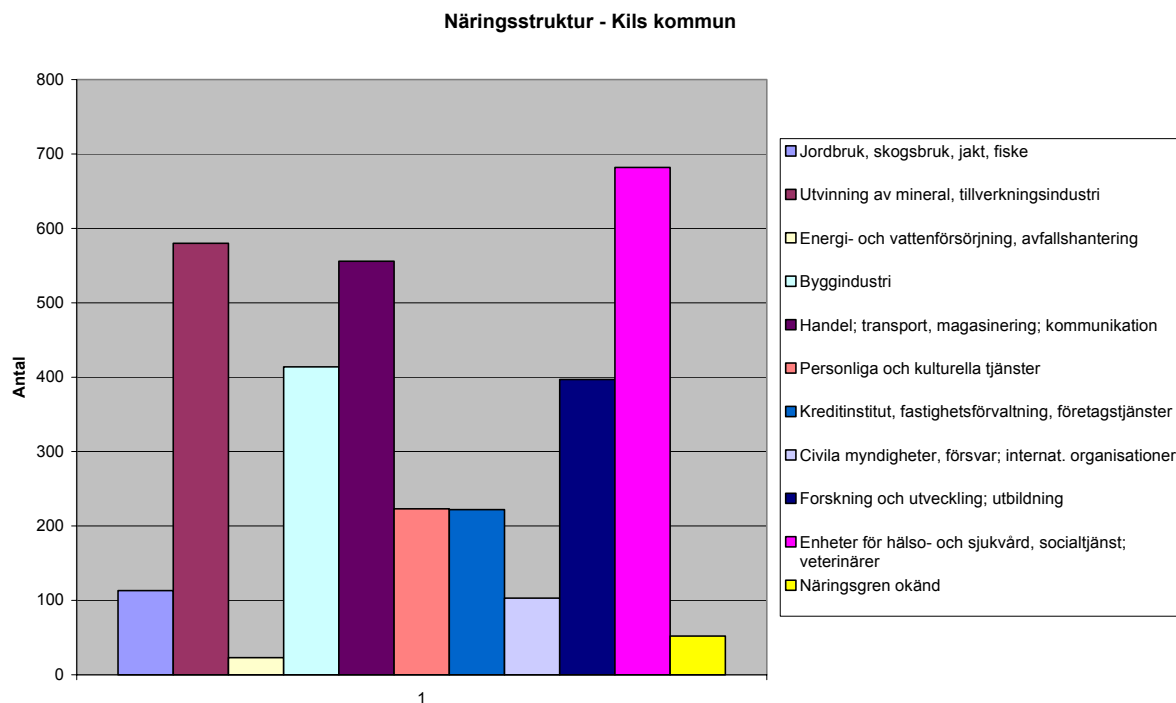

Figur 38: Utpendling inom respektive utanför länet 2001 – Kristinehamns kommun
Källa: SCB

Kristinehamns kommun skiljer sig från de övriga i Karlstadsregionen på grund av att det i Kristinehamn är fler som pendlar till orter utanför än inom länet. Endast 45 % (1 089 personer) reser inom länet, medan 55 % (1 312 personer) åker utanför länets gränser för arbete.

4. Näringsliv

I detta avsnitt redovisas en sammanställning av näringslivsstrukturen i kommunerna i Karlstadsregionen.¹⁰

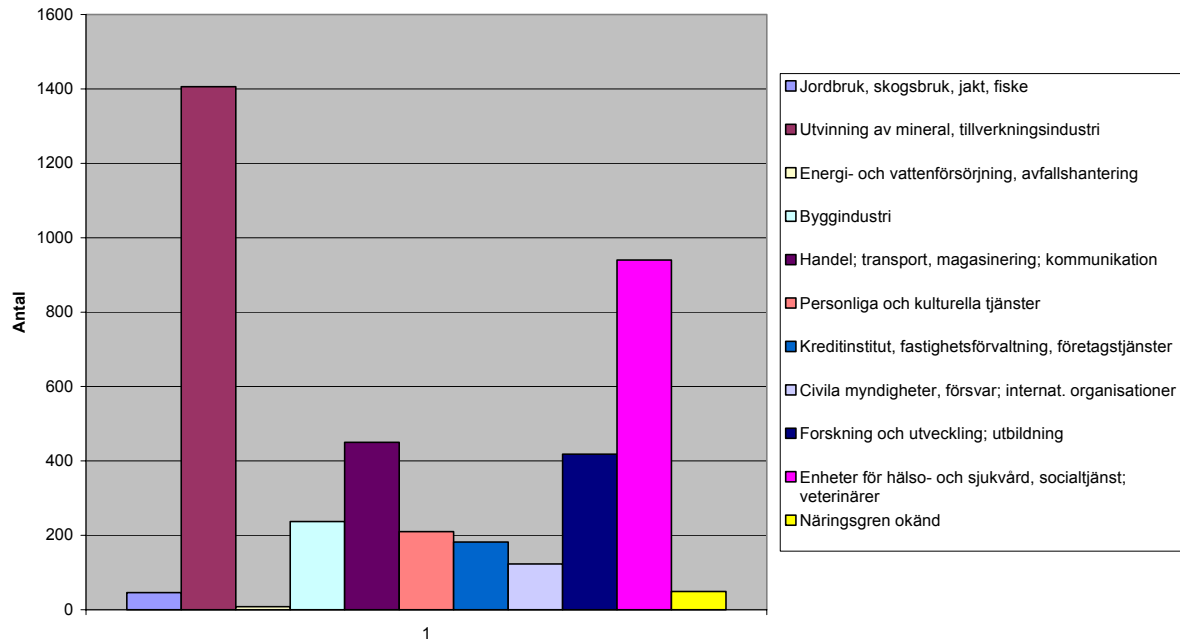

Figur 39: Näringsstrukturen i Kils kommun 2001
Källa: SCB

Näringslivet i Kils kommun är relativt varierat. De dominerande näringsgrenarna är; tillverkningsindustri, byggindustri, handel etc., utbildning etc. samt sjukvård. Flest är det som arbetar inom vården.

¹⁰ Förvärvsarbetande 16+ år med arbetsplats i kommunen

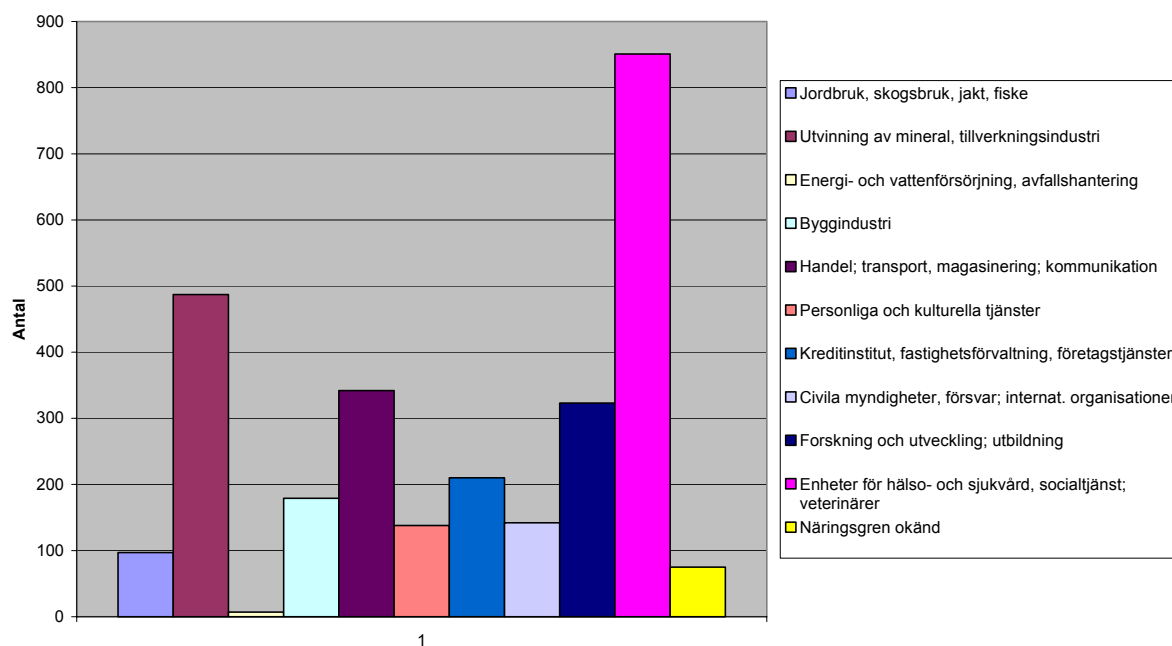
Näringsstruktur - Hammarö kommun

Figur 40: Näringsstrukturen i Hammarö kommun 2001
Källa: SCB

I Hammarö kommun är det två sektorer som dominerar; tillverkningsindustri och sjukvård. Det är även relativt många som arbetar inom handel etc. och utbildning etc. I jämförelse med Kil har Hammarö procentuellt sett en mer omfattande industrisektor. Samtidigt är sektorn för handel etc. och utbildning etc. aningen mindre i Hammarö kommun än i Kils. Byggsektorn är endast hälften så stor i jämförelse med Kil.

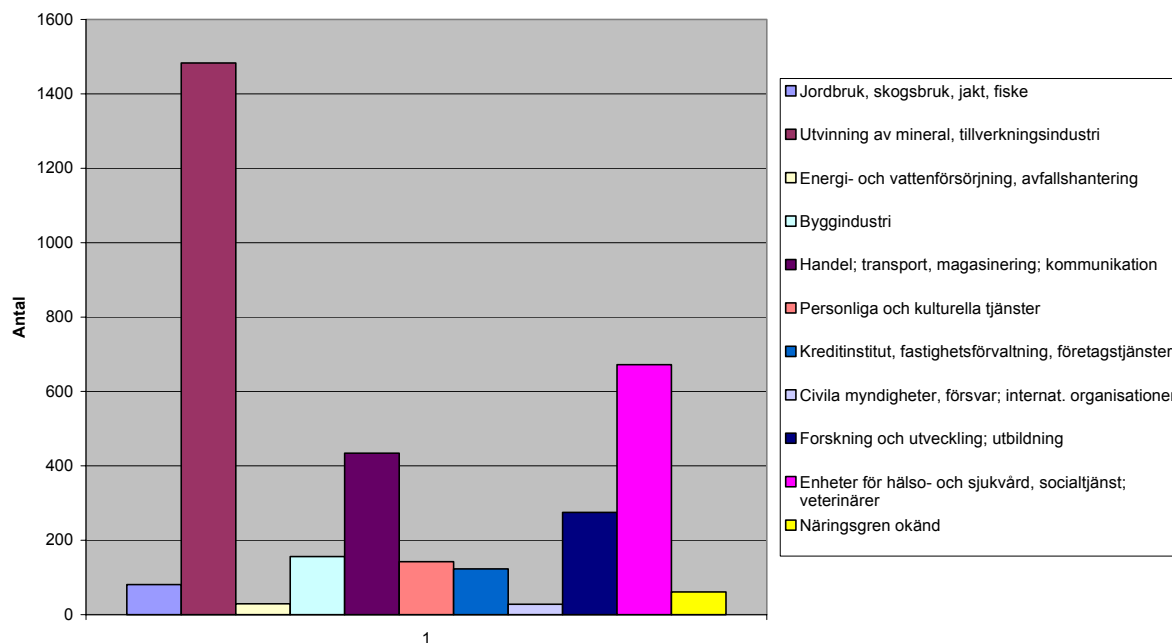
Näringsstruktur - Forshaga kommun

Figur 41: Näringsstrukturen i Forshaga kommun 2001
Källa: SCB

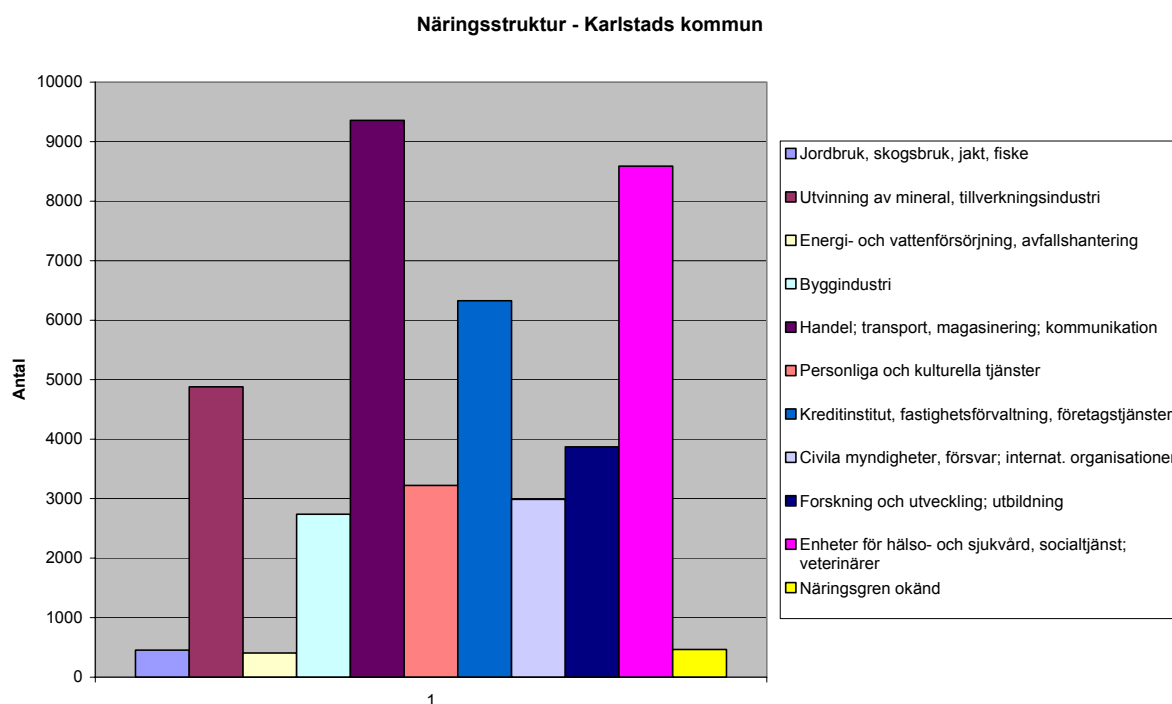
I Forshaga är vårdsektorn den mest dominerande. Tillverkningssektorns omfattning är i likhet med Kils kommun 17 % och byggsektorn är procentuellt sett lika stor som i Hammarö kommun.

Näringsstruktur - Grums kommun

Figur 42: Näringsstrukturen i Grums kommun 2001
Källa: SCB

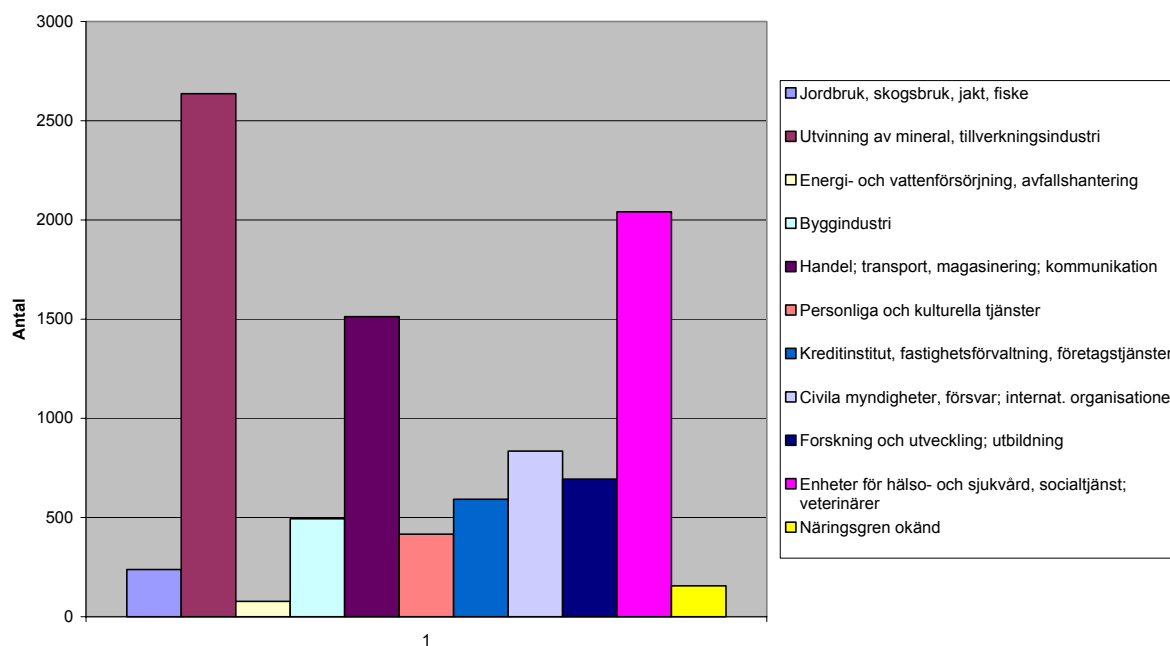
Grums kommun skiljer sig från de övriga i regionen eftersom sektorn för tillverkningsindustri är märkbart dominerande, hela 43 % (1 483 personer) av Grums förvärvsarbetsande befolkning arbetar inom tillverkningsindustri eller utvinning av mineral. Byggindustrin är däremot procentuellt sett mindre än hos någon av de andra kommunerna. Inom handel etc. arbetar en lika stor andel som i Forshaga kommun och vårdsektorn är i procent lika omfattande som i Kils kommun.

Figur 43: Näringsstrukturen i Karlstads kommun 2001
Källa: SCB

Karlstad har, i likhet med Kil, ett någorlunda varierat näringsliv. Karlstad skiljer sig från de övriga kommunerna eftersom sektorn för handel etc. är den som är i majoritet. I Karlstads kommun är det fler som arbetar inom handel, transport, magasinering och kommunikation än vad det är som arbetar inom hälso- och sjukvård. Tillverkningssektorn är procentuellt sett minst i Karlstad i jämförelse med de andra kommunerna. En relativt stor sektor här är även den för kreditinstitut, fastighetsförvaltning och företags tjänster.

Näringsstruktur - Kristinehamns kommun

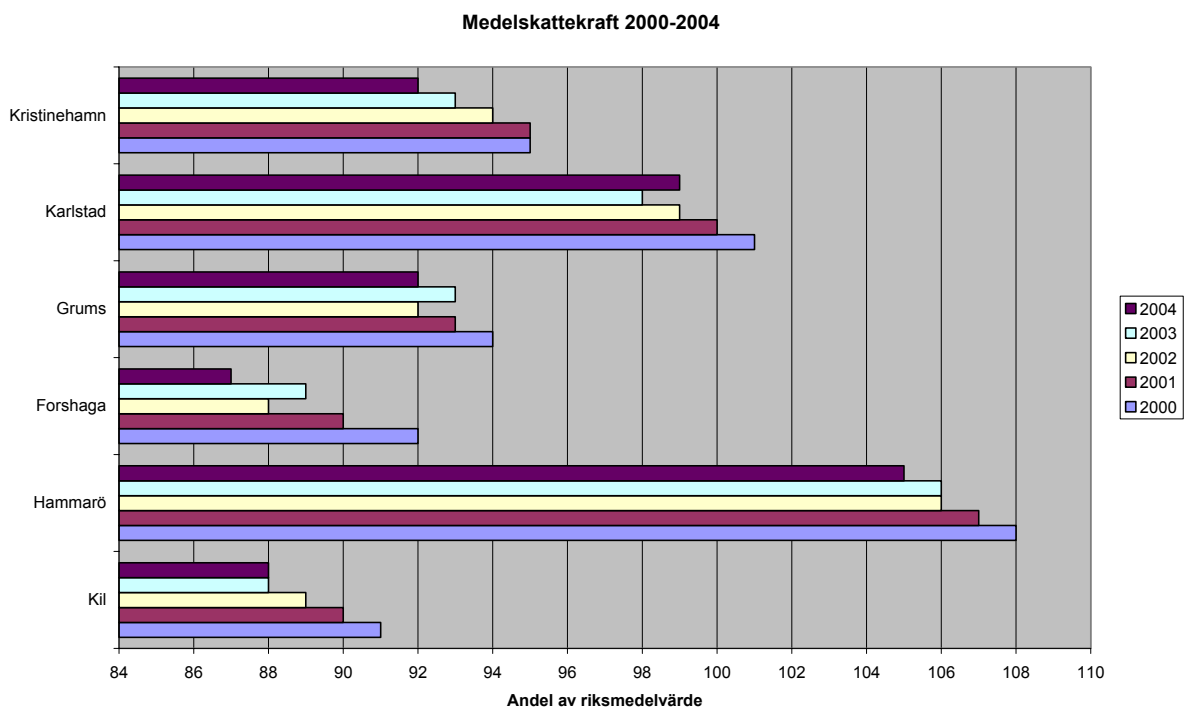
Figur 44: Näringsstrukturen i Kristinehamns kommun 2001
Källa: SCB

Av den yrkesverksamma befolkningen i Kristinehamns kommun är det flest som är sysselsatta inom tillverkningsindustri/utvinning av mineral. Andelen är dock inte lika dominerande som i Hammarö och Grums kommuner. Den näst största sektorn är hälso- och sjukvård och är i likhet med de övriga kommunerna i regionen på ca 20 %, (undantaget är Forshaga kommun som har en andel på 31 %). Relativt många arbetar inom sektorn för handel etc.

Sammanfattningsvis är det Karlstads och Kils kommuner som har det mest varierade näringslivet, arbetskraften är någorlunda utspridd på många sektorer. Alla kommuner utom Karlstads har procentuellt sett tillverkningsindustri etc., handel etc., och hälso- och sjukvård som de tre mest dominerande sektorerna. I Hammarö och Grums kommun är mer än en tredjedel av de yrkesverksamma sysselsatta inom tillverkningsindustrin och i Forshaga kommun är det inom vården de allra flesta arbetar.

5. Ekonomiska variabler

I detta avsnitt kommer ett antal ekonomiska variabler att behandlas. Karlstadsregionen kommer i vissa fall att jämföras med andra utvalda regioner. Först redovisas medelskattekraften i kommunerna i Karlstadsregionen, i de olika regionerna samt i utvalda universitetskommuner¹¹. Efter det kommer siffror över medelinkomst¹². Därefter följer en sammanställning över medelvärdet av slutlig skatt¹³ samt en redovisning av den disponibla medelinkomsten¹⁴ i Karlstadsregionen. Sist kommer en presentation av den öppna arbetslösheten i varje kommun i regionen över tid.

Figur 45: Medelskattekraften i Karlstadsregionens kommuner åren 2000-2004

Källa: SCB

När det gäller skattekraften är det Hammarö kommun som skiljer sig från de övriga, eftersom kommunen under hela tidsperioden har legat över riksmedelvärdet. Siffrorna för Karlstads kommun var under 2000 över riksmedelvärdet, sjönk något under åren 2001-2003 för att öka under det senaste året. De kommuner som under tidsperioden legat lägst under riksmedelvär-

¹¹ Kommunalt skatteunderlag utgörs av beskattningsbar förvärvsinkomst för fysiska personer. Skattekraften beräknas som skatteunderlag i kronor per invånare vid taxeringsårets ingång. Vid beräkning av skattekraften för år t används skatteunderlaget enligt taxeringen år t-1 avseende inkomsterna år t-2. (www.SCB.se)

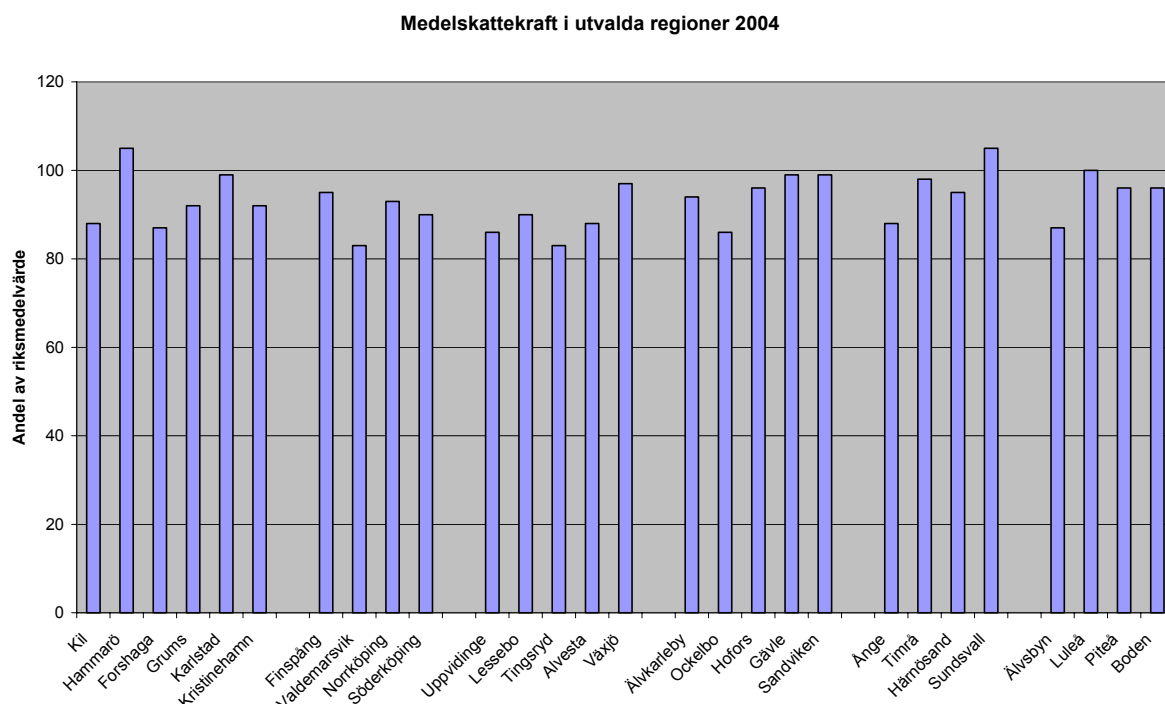
¹² Medelinkomst inkomståret 2001 för den folkbokförda befolkningen (20 år och äldre). Sammanräknad förvärvsinkomst består av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Enligt 2001 års priser. (www.SCB.se)

¹³ Slutlig skatt ingår statlig och kommunal inkomstskatt på förvärvsinkomster, statlig inkomstskatt på kapitalinkomster, fastighetsskatt, förmögenhetsskatt, allmänna egenavgifter samt egenavgifter och skatter för näringsverksamma. Eventuell mervärdesskatt som debiteras vid skatteberäkning debiteras ej. De som någon gång under 2001 var folkbokförda i riket. Barn under 18 år som saknar summa förvärvs- och kapitalinkomst samt slutlig skatt ingår ej i populationen. Medelvärdet beräknat för samtliga. Enligt 2001 års priser. (www.SCB.se)

¹⁴ Disponibel medelinkomst för familjer (20+ år). En familj utgörs av maximalt två generationer som har relationer med varandra och som är folkbokförda på samma fastighet. Disponibel medelinkomst är vad som återstår för konsumtion och sparande sedan man från bruttointkomsten dragit ifrån slutlig skatt och lagt till skattefria bidrag som t.ex. barnbidrag, bostadsbidrag m.m. (www.SCB.se)

det är Kils och Forshaga kommuner. Högst över riksmedelvärdet i denna sammanställning låg Hammarö kommun under 2000 och lägst låg Forshaga år 2004.

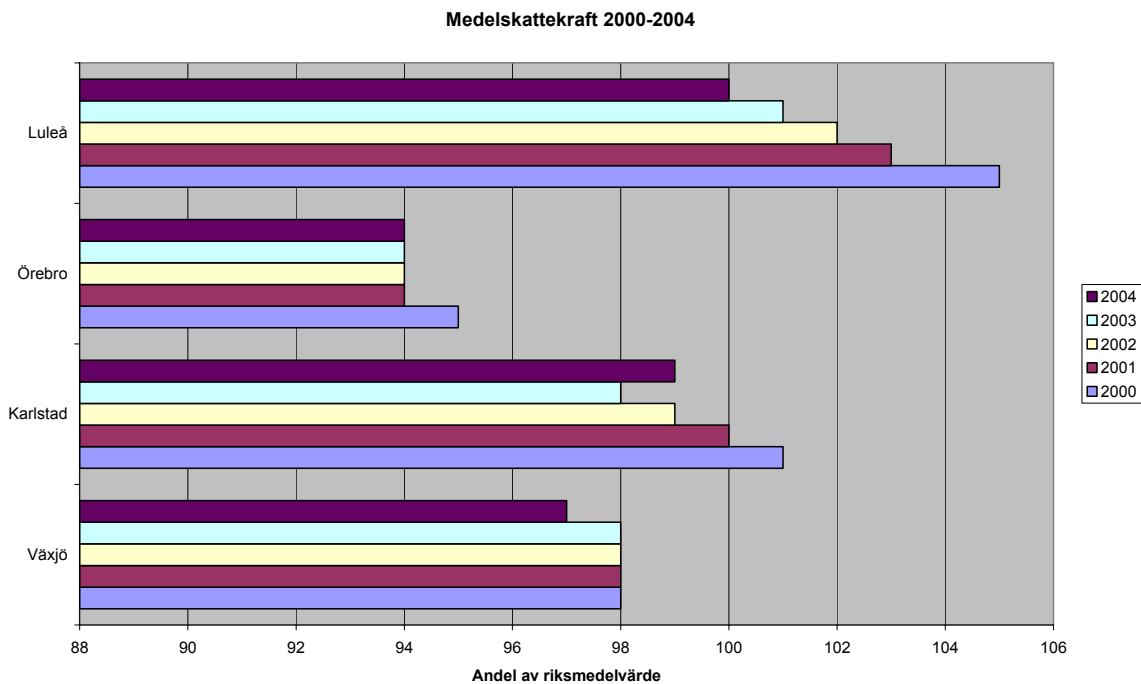
Medelskattekraften i de utvalda regionerna är beräknad på samma sätt. Regionerna i diagrammet är från vänster till höger; Karlstadsregionen, Norrköpingsregionen, Växjöregionen, Gävle/Sandvikenregionen, Sundsvall/Härnösandsregionen och Luleå/Fyrkantregionen.

Figur 46: Medelskattekraften i utvalda regioner 2004
Källa: SCB

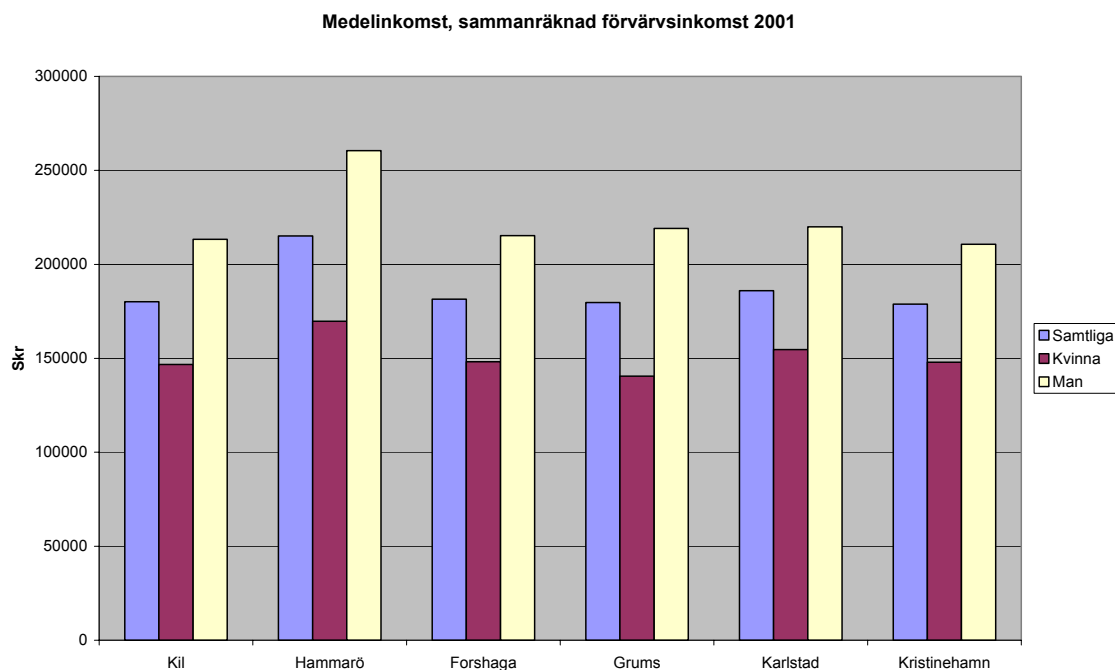
De enda kommuner som i detta urval ligger över riksmedelvärdet år 2004 är Hammarö (Karlstadsregionen) och Sundsvall (Sundsvall/Härnösandsregionen), de har båda andelen 105. Den lägsta andelen av riksmedelvärdet 2004 finns i Valdemarsvik (Norrköpingsregionen) samt i Tingsryd (Växjöregionen) och är 83. Sammantaget finns det en balans i regionerna, det existerar en viss fördelning eftersom det i varje region finns ett par eller tre kommuner med ett högt värde samt några kommuner med lägre värden.

En annan intressant jämförelse är medelskattekraften hos ett antal universitetskommuner. Skattekraften kan komma att påverkas i städer/kommuner där en stor del av invånarna är studerande. Nedan följer en sammanställning av skattekraften år 2000-2004 i kommunerna; Luleå, Örebro, Karlstad och Växjö.

Figur 47: Medelskattekraften i utvalda universitetskommuner 2000-2004
Källa: SCB

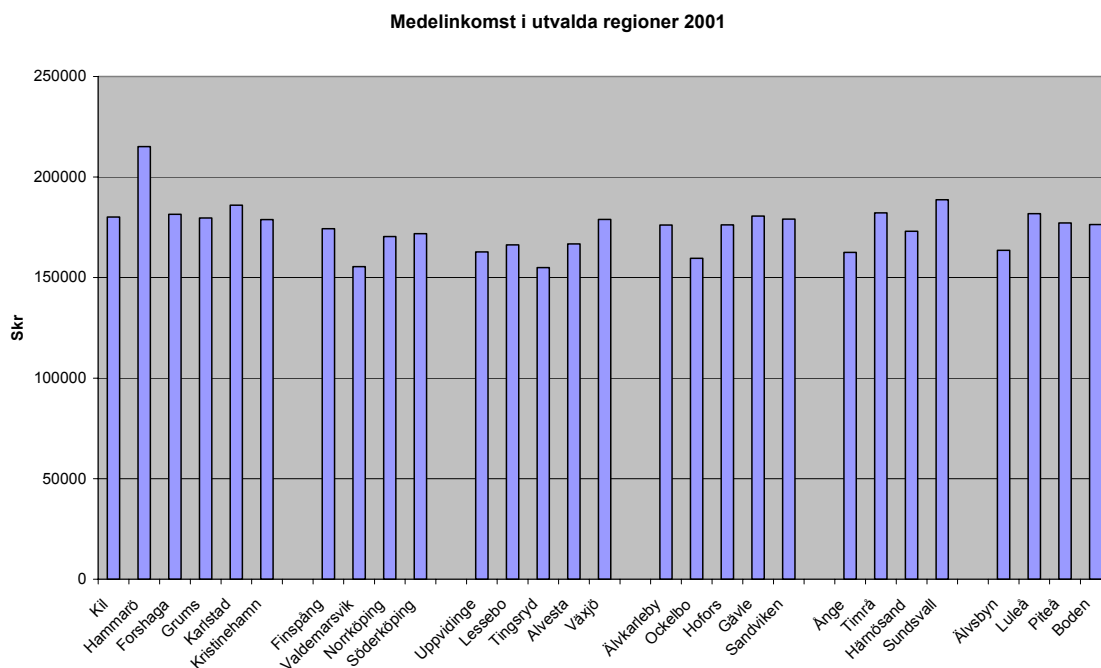
För Luleå kommun har skattekraften minskat för varje år. År 2000 var andelen av riksmedelvärdet 105 och det senaste året hade andelen reducerats till 100. I Örebro kommun minskade andelen från 95 år 2000, men har därefter legat konstant på 94. Karlstads kommun skiljer sig från de övriga i och med att andelen har ökat det senaste året. I Växjö kommun har andelen legat konstant på 98 för att minska till 97 år 2004.

Figur 48: Medelinkomsten i kommunerna i Karlstadsregionen 2001
Källa: SCB, totalräknade inkomst- och taxeringsstatistiken

När det gäller medelinkomst är skillnaderna stora mellan kvinnor och män, men det tas mer ingående upp i avsnitt 7. Klart och tydligt är att det är Hammarö kommun som har den högsta medelinkomsten (215 089 Skr), den ligger ca 30 000 Skr högre än hos de andra kommunerna. Näst efter Hammarö följer Karlstads kommun på 186 005 Skr, därefter kommer Forshaga (181 428 Skr), Kil (180 089 Skr), Grums (179 679 Skr) och sist Kristinehamn (178 812 Skr).

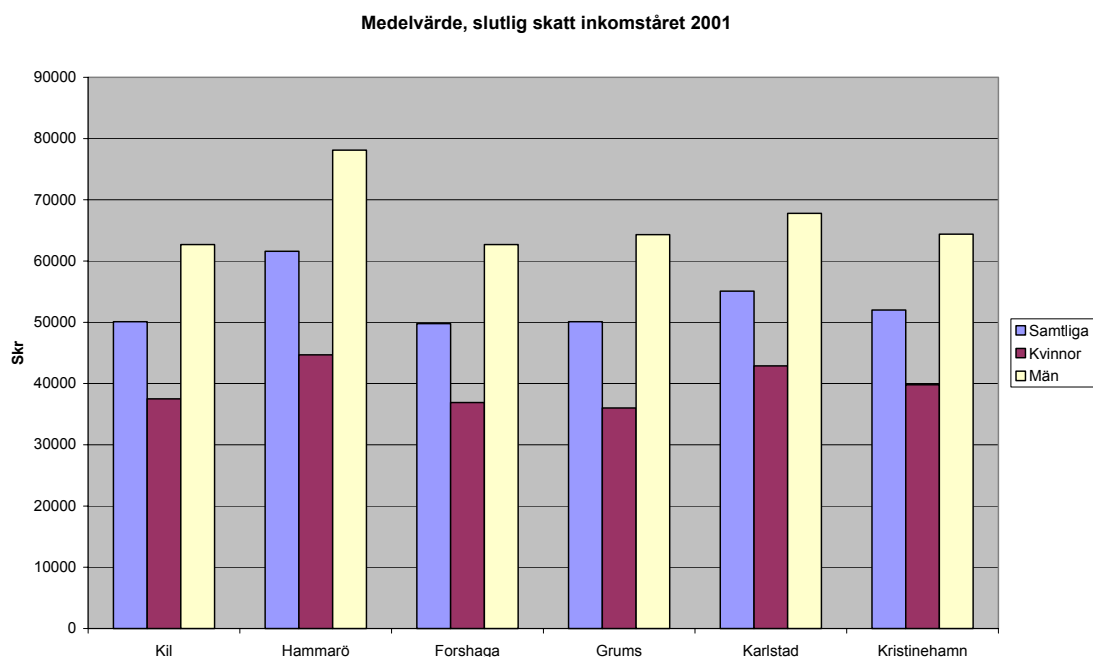
Sammanfattningsvis är medelinkomsten på likartad nivå i kommunerna; Forshaga, Kil, Grums och Kristinehamn. Siffrorna ligger något högre i Karlstads kommun, men befolkningen i Hammarö har i jämförelse en betydligt högre medelinkomst.

Figur 49: Medelinkomsten i utvalda regioner 2001

Källa: SCB

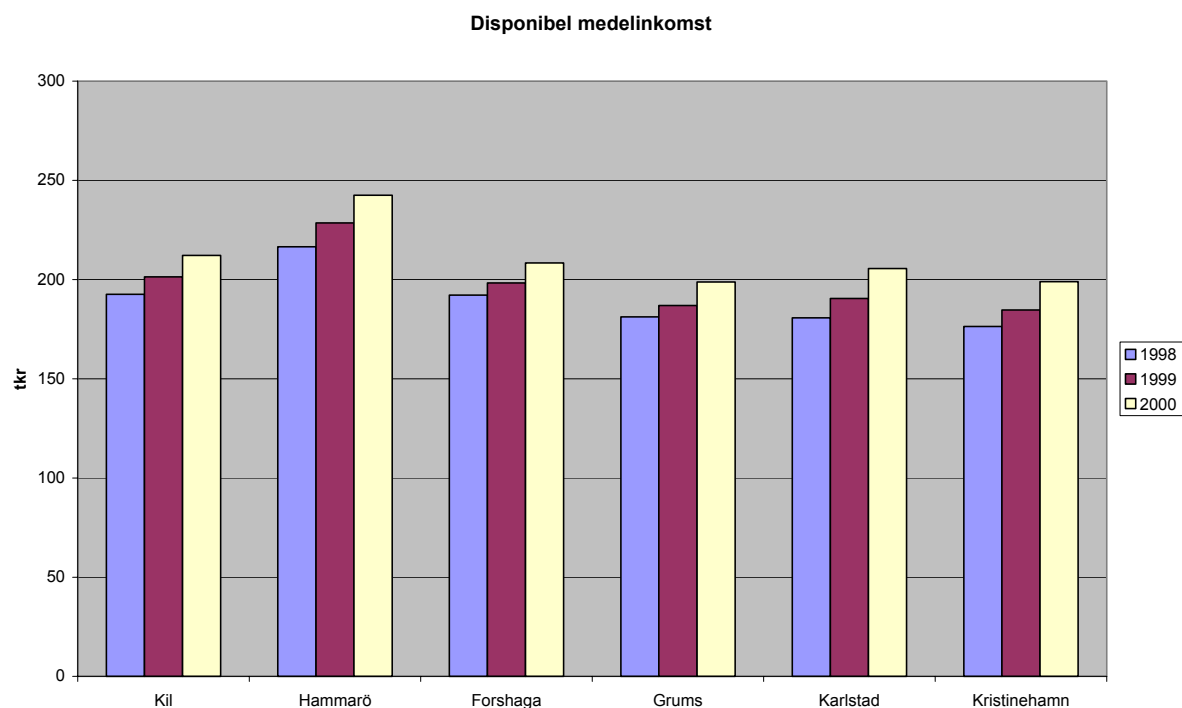
Även vid en jämförelse med flera regioner (kommuner) är det Hammarö kommun som har den överlägset högsta medelinkomsten (215 089 Skr). Närmast efter kommer Sundsvalls kommun med 188 700 Skr. Lägst medelinkomst har Tingsryd i Växjöregionen (155 000 Skr) samt Valdemarsvik i Norrköpingsregionen (155 400 Skr). Jämfört med de övriga regionerna är det i Karlstadsregionen en relativt hög medelinkomst i samtliga kommuner.

Figur 50: Medelvärdet för slutlig skatt i Karlstadsregionens kommuner inkomståret 2001

Källa: SCB, totalräknade inkomst- och taxeringsstatistiken

Hammarö kommun har högst värden också när det gäller slutlig skatt, siffran ligger på 61 600 Skr. I övriga är de resterande kommunerna på ungefär samma nivå, Karlstads och Kristinehamns kommuner har något högre värden än de andra. Siffrorna hos kommunerna (undantaget Hammarö) ligger mellan 49 800 Skr (Forshaga) och Karlstad (55 100 Skr).

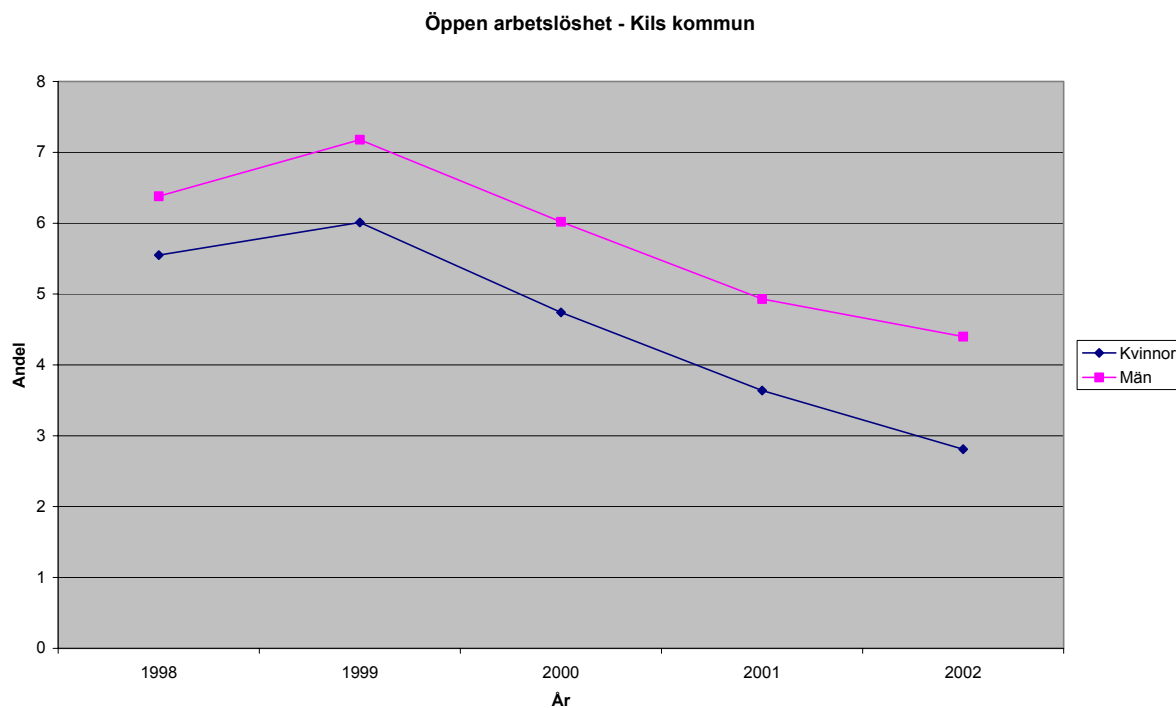

Figur 51: Den disponibla medelinkomsten i Karlstadsregionens kommuner åren 1998-2000

Källa: SCB

Den disponibla medelinkomsten har för samtliga kommuner ökat med åren. Hammarö kommun har år 2000 det högsta värdet (242 500 Skr), sedan följer Kil (212 200 Skr), Forshaga (208 400 Skr), Karlstad (205 600 Skr), Kristinehamn (199 000 Skr) och sist Grums kommun (198 800 Skr).

Nedan följer en redovisning av den öppna arbetslösheten i varje kommun i Karlstadsregionen mellan åren 1998-2002. I diagrammen ges en kurva för kvinnor och en för män. Efterföljande tabell ger en helhetsbild av situationen i regionen, samt en jämförelse med andelen öppet arbetslösa i riket.

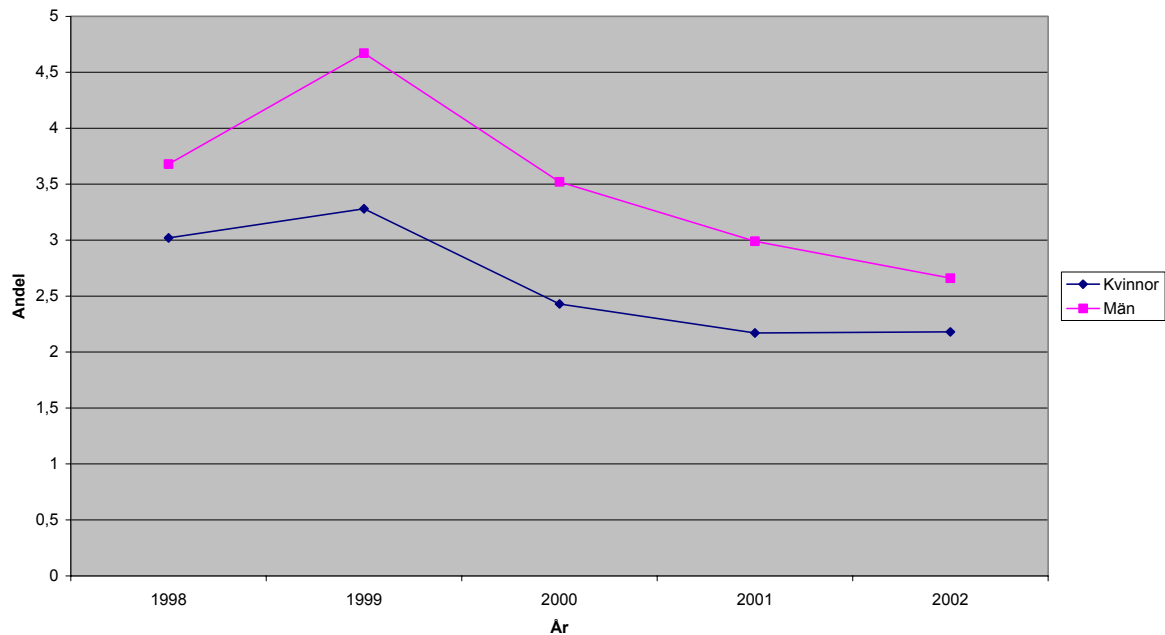

Figur 52: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Kils kommun åren 1998-2002

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

I Kils kommun har arbetslösheten sjunkit bland både kvinnor och män sedan 1999. Under hela tidsperioden var det en högre andel arbetslösa bland männen. Det senaste året i statistiken låg andelen arbetslösa på 2,81 % bland kvinnor och på 4,4 % bland männen.

Öppen arbetslöshet - Hammarö kommun

Figur 53: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Hammarö kommun åren 1998-2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

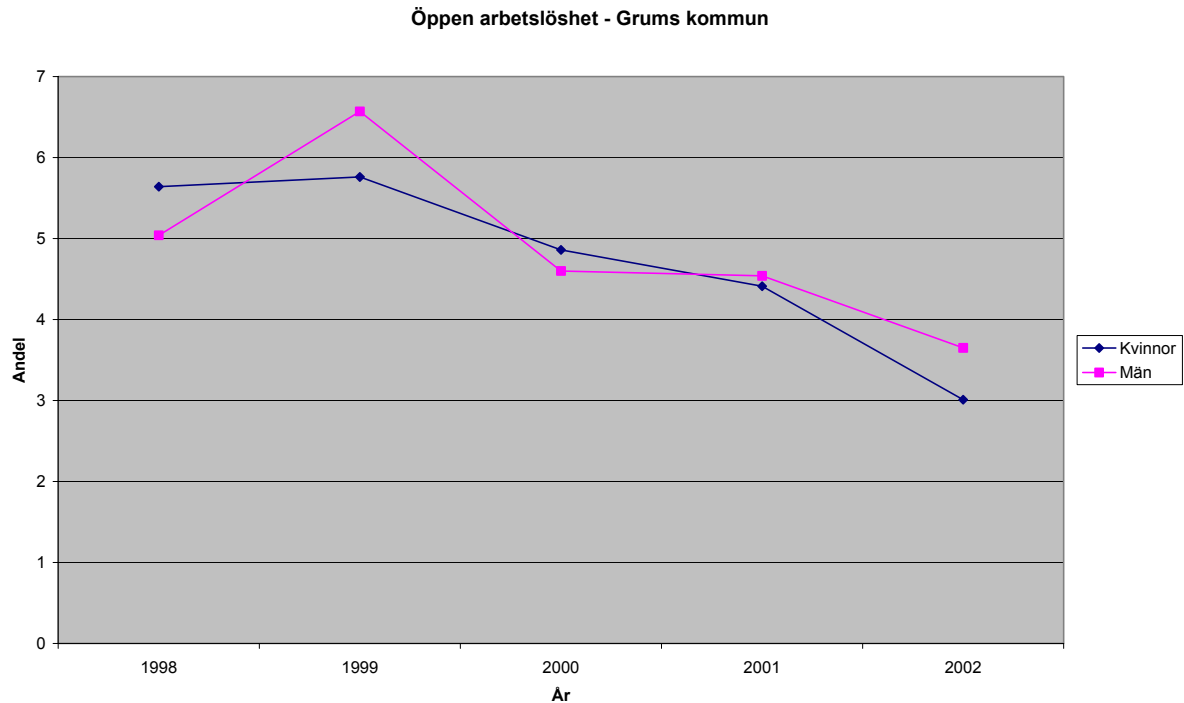
Även för Hammarö kommun var 1999 året med högst arbetslöshet, därefter har andelen minskat. Arbetslöshet är mer förekommande bland männen och så har det varit under hela den aktuella tidsperioden. Skillnaden har emellertid reducerats de senaste åren, år 2002 var andelen arbetslösa kvinnor 2,18 % och andelen arbetslösa män 2,66 %.

Öppen arbetslöshet - Forshaga kommun

Figur 54: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Forshaga kommun åren 1998-2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

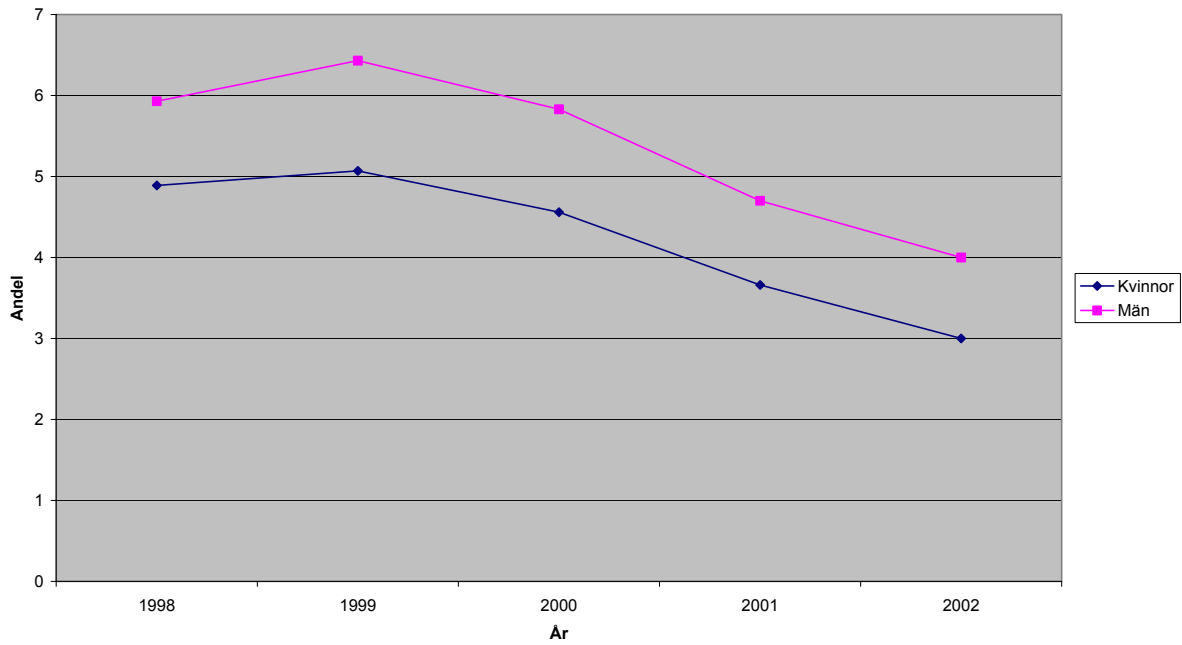
Forshaga skiljer sig från de andra kommunerna i och med att arbetslösheten bland männen har ökat det senaste året i statistiken. Andelen öppet arbetslösa kvinnor har dock sjunkit stadigt sedan 1999. Även här har andelen arbetslösa män varit högre än andelen för kvinnor, i synnerhet år 2002 då siffran för kvinnor var 2,88 % och för män 4,48 %.

Figur 55: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Grums kommun åren 1998-2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

Grums kommun har haft en annorlunda utveckling vid jämförelse med de andra kommunerna. Andelen arbetslösa kvinnor har gradvis minskat sedan 1999, medan andelen arbetslösa män har varit mer skiftande.

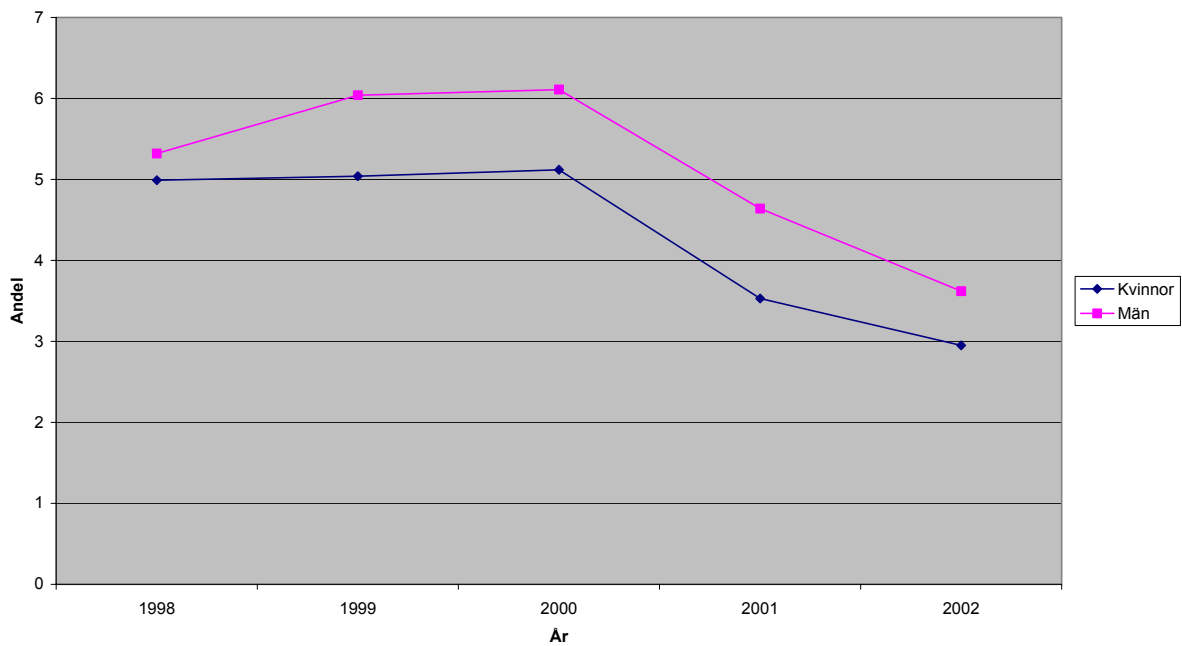
Öppen arbetslöshet - Karlstads kommun

Figur 56: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Karlstads kommun åren 1998-2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

I Karlstads kommun har arbetslösheten bland män varit högre än bland kvinnor under hela tidsperioden. Året med högst andel arbetslösa var 1999 och siffrorna har sedan dess sjunkit för båda könen.

Öppen arbetslöshet - Kristinehamns kommun

Figur 57: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Kristinehamns kommun åren 1998-2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

Utvecklingen gällande öppet arbetslösa har varit annorlunda i Kristinehamns kommun i jämförelse med de övriga i regionen. Andelen arbetslösa var hög ända fram till efter år 2000, först därefter började en minskning att ske. Andelen arbetslösa män har även i Kristinehamn varit större än andelen arbetslösa kvinnor.

Kils, Hammarö och Karlstads kommuner har haft likartade kurvor under tidsperioden. I Forshaga kommun har andelen arbetslösa män ökat det senaste året i statistiken. I Grums kommun har skillnaderna mellan kvinnor och män varierat i högre grad och i Kristinehamns kommun var arbetslösheten fortfarande hög (år 2000) när den hos de övriga börjat sjunka.

Nedan följer en tabell som sammanfattar den öppna arbetslösheten i kommunerna i Karlstadsregionen samt i riket.

Andel öppet arbetslösa (20-64 år)

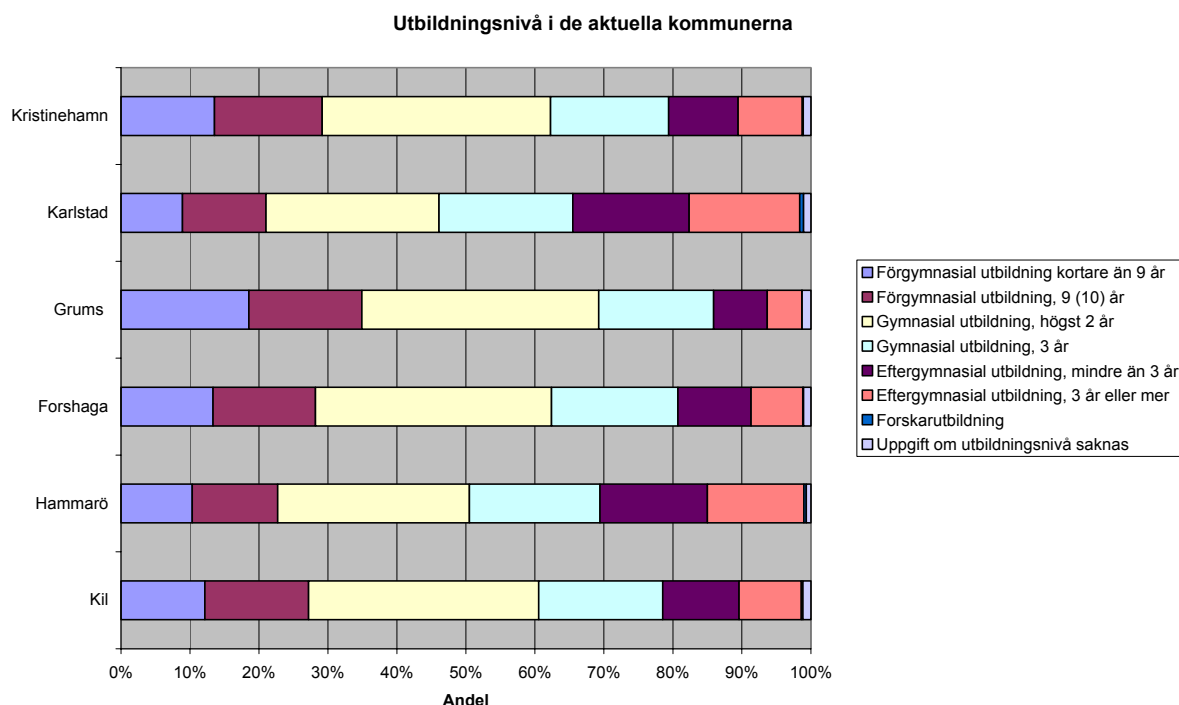
		1998	1999	2000	2001	2002
Kil	Kvinnor	5,55	6,01	4,74	3,64	2,81
	Män	6,38	7,18	6,02	4,93	4,4
Hammarö	Kvinnor	3,02	3,28	2,43	2,17	2,18
	Män	3,68	4,67	3,52	2,99	2,66
Forshaga	Kvinnor	5	5,3	4,73	3,7	2,88
	Män	5,33	6,15	5,28	4,38	4,48
Grums	Kvinnor	5,64	5,76	4,86	4,41	3,01
	Män	5,04	6,57	4,6	4,54	3,65
Karlstad	Kvinnor	4,89	5,07	4,56	3,66	3
	Män	5,93	6,43	5,83	4,7	4
Kristinehamn	Kvinnor	4,99	5,04	5,12	3,53	2,95
	Män	5,32	6,04	6,11	4,64	3,62
Riket	Kvinnor	4,9	4,7	4	3,2	3
	Män	5,8	5,6	4,7	3,9	3,8

Tabell 1: Öppet arbetslösa (20-64 år) i Karlstadsregionens kommuner och riket 2002
Källa: SCB

Det senaste året i statistiken har andelen öppet arbetslösa kvinnor varit under riksgenomsnittet i Kils, Hammarö, Forshaga och Kristinehamns kommuner. I Karlstads kommun har andelen legat i enlighet med riksgenomsnittet och i Grums något över. När det gäller arbetslösheten bland män är det Hammarö, Grums och Kristinehamn som har en andel under riksgenomsnittet medan andelen i Kils, Forshaga och Karlstads kommuner ligger över.

6. Utbildning

I detta avsnitt redovisas först utbildningsnivån år 2002 hos befolkningen i Karlstadsregionens kommuner, därefter presenteras en jämförelse med andra utvalda svenska regioner.¹⁵

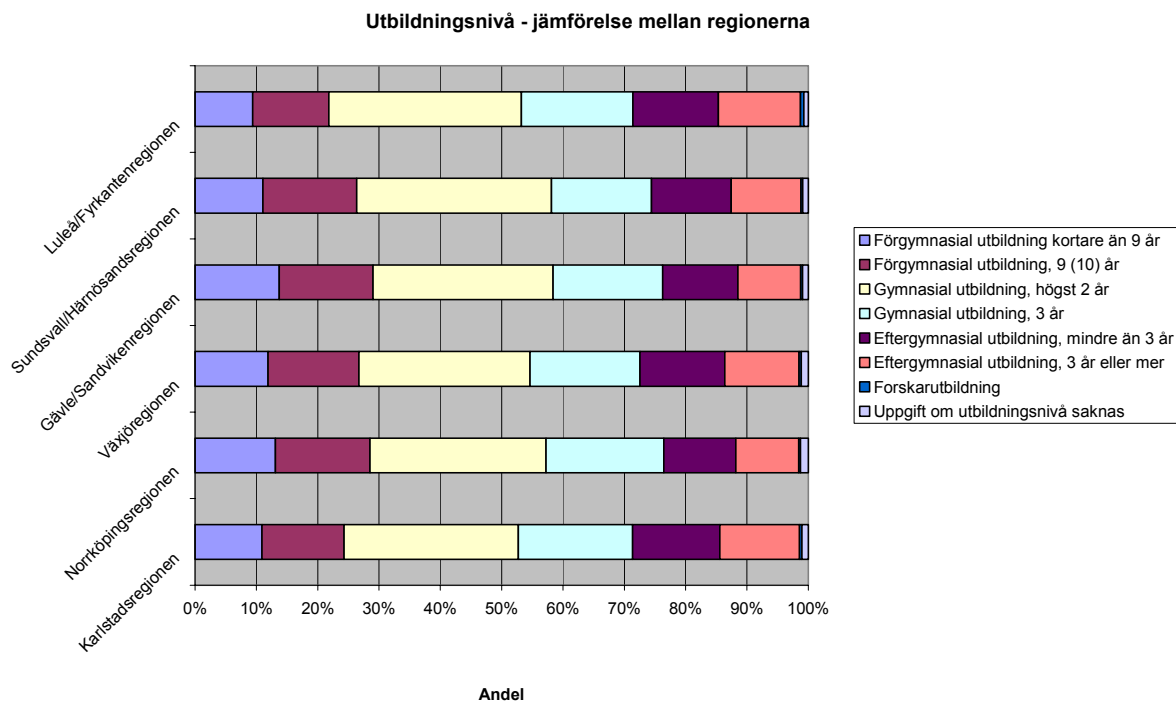

Figur 58: Utbildningsnivå i Karlstadsregionens kommuner 2002

Källa: SCB

Den övervägande utbildningsnivån bland befolkningen i Karlstadsregionen är den gymnasiala utbildning som är högst två år. Procentuellt är det den största sektorn hos samtliga kommuner. Av diagrammet går att utläsa att det är Karlstads kommun som har den största andelen högutbildad befolkning, vilket kan förklaras av att det är där det finns möjligheter att studera på universitet. Därefter kommer Hammarö vars invånare också har en relativt hög utbildningsnivå.

¹⁵ Urval: Befolkning 16-74 år.

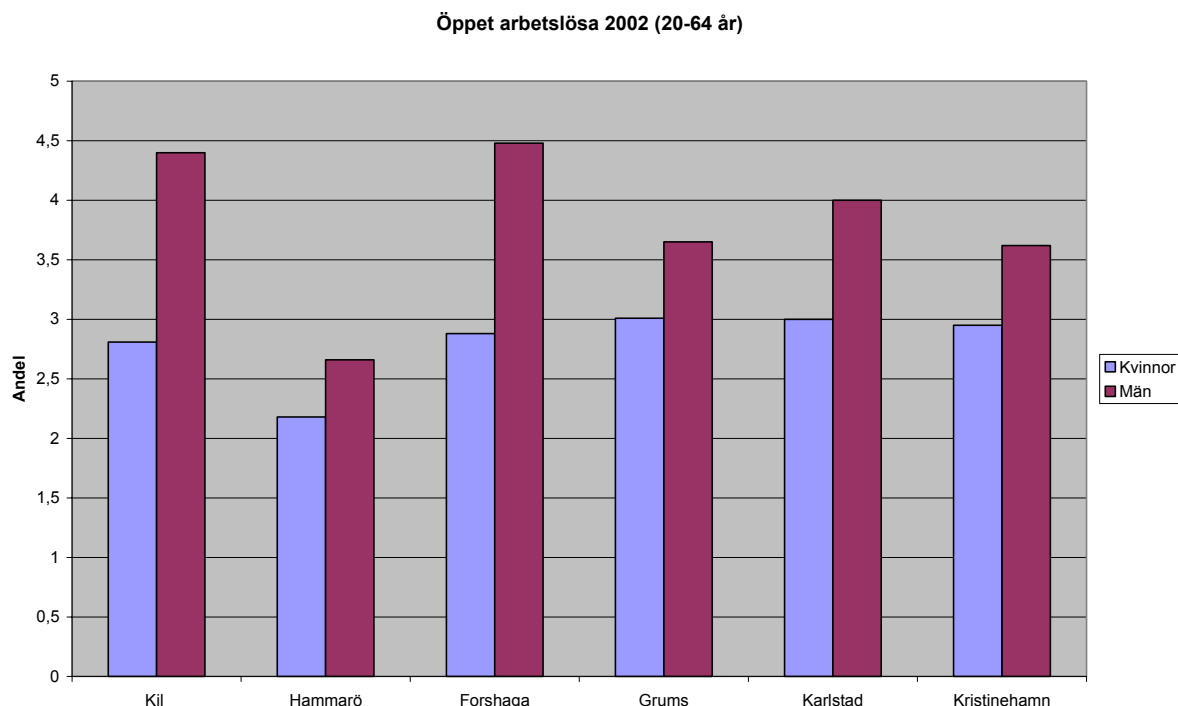

Figur 59: Jämförande av utbildningsnivå i utvalda regioner 2002
Källa: SCB

De regioner som har den högsta andelen högutbildad befolkning är; Karlstadsregionen, Växjöregionen och Luleå/Fyrkantenregionen. I dessa regioner finns universitet lokaliserade; Karlstads universitet, Växjö universitet och Luleå tekniska universitet. I de övriga finns regionala högskolor. Utbildningsnivån i olika regioner kan även vara resultatet av andra faktorer, såsom näringsstrukturen, arbetslösheten bland ungdomar samt lokala investeringar.

7. Jämställdhet

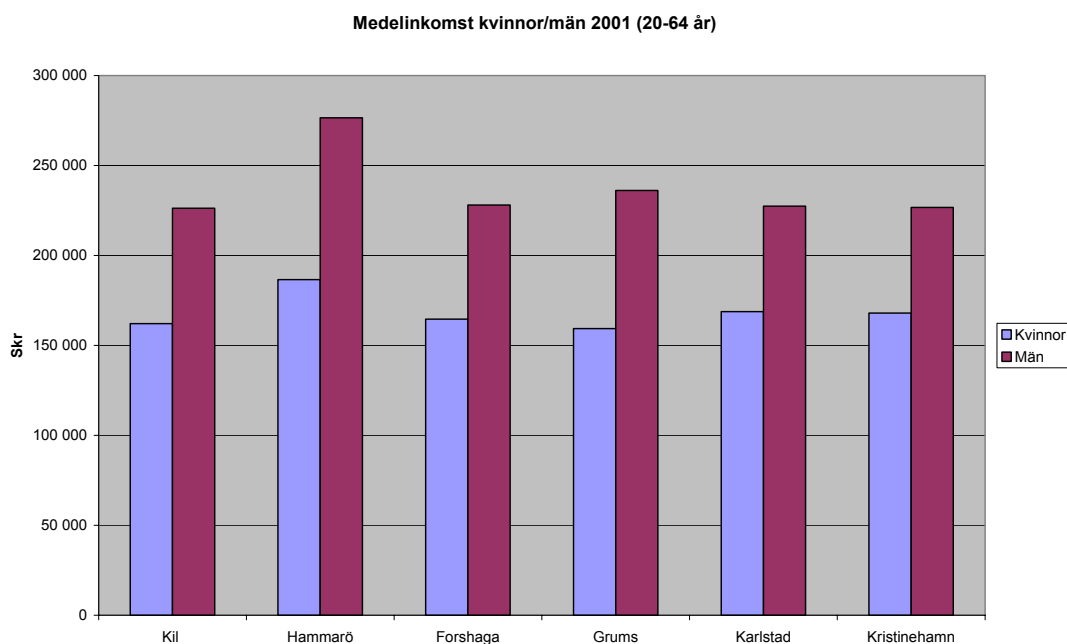
I detta avsnitt presenteras sammanställd statistik inom vissa områden där skillnaderna mellan kvinnor och män i Karlstadsregionens kommuner framgår. Först behandlas den öppna arbetslösheten, därefter medelinkomst¹⁶, användning av föräldrapenning, eftergymnasial utbildning samt könsfördelningen bland ledamöterna i varje kommunfullmäktige.

Figur 60: Öppet arbetslösa kvinnor/män (20-64 år) 2002
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), se www.SCB.se

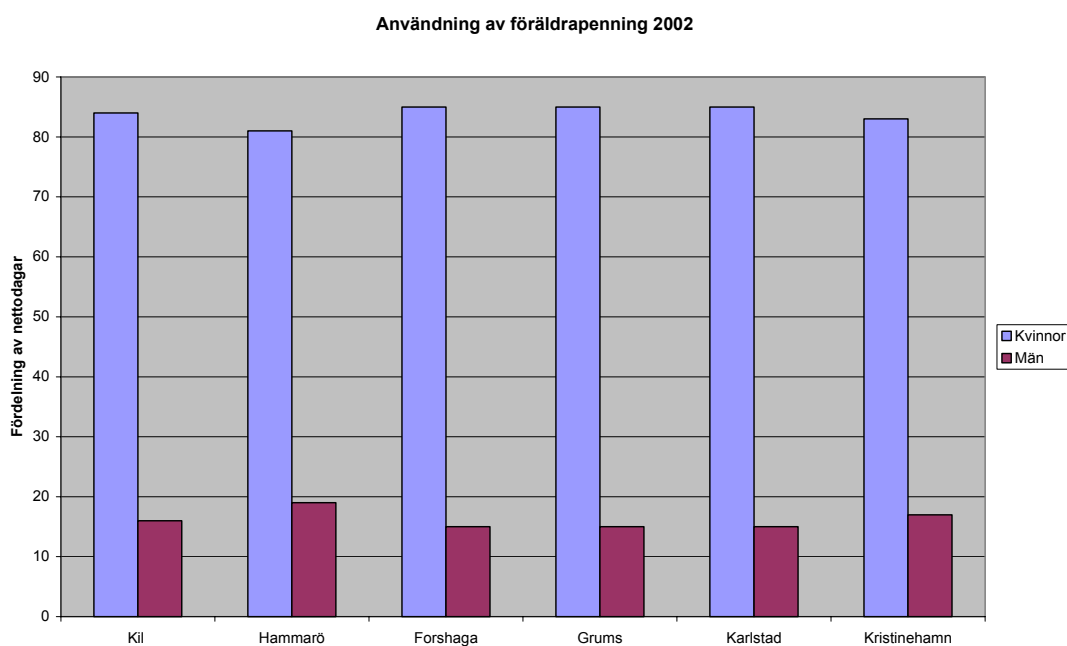
Arbetslösheten är störst i Kils och Forshaga kommuner, det är också där den största skillnaden mellan kvinnor och män kan urskiljas. I Forshaga kommun är den öppna arbetslösheten 2,88 % bland kvinnorna och 4,48 % bland männen. I Hammarö kommun är skillnaderna minst mellan kvinnor och män i denna fråga men även här är arbetslösheten högre hos den manliga befolkningen. Av kvinnorna är 2,18 % utan arbete medan siffran för männen är 2,66 %.

¹⁶ Medelinkomsten beräknas för samtliga, dvs. inklusive de som har 0 i inkomst. Sammanräknad förvärvsinkomst består av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. (www.SCB.se)

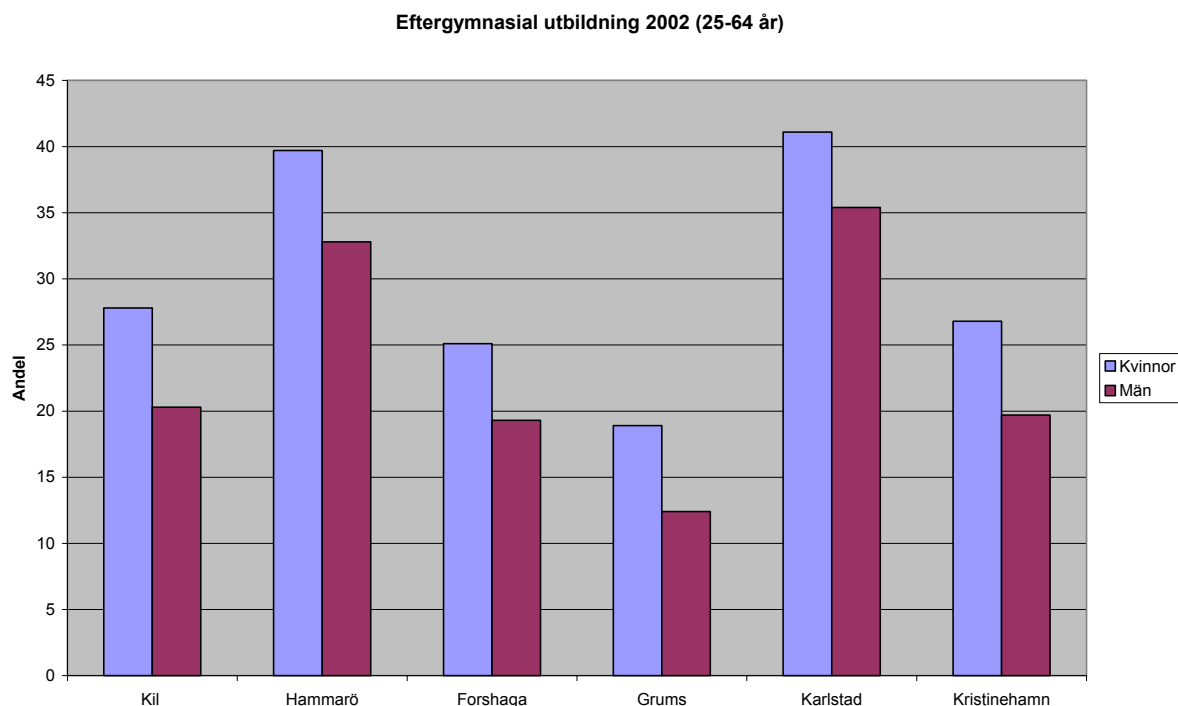
Figur 61: Medelinkomsten hos kvinnor/män (20-64 år) 2001
Källa: SCB

När det är fråga om medelinkomst är skillnaderna mellan könen störst i Hammarö kommun där kvinnornas siffra är 186 600 Skr och männens uppgår till 276 500 Skr. Skillnaderna är relativt stora även i Grums kommun där kvinnornas medelinkomst är 159 300 Skr och männens är 236 100 Skr. Den minsta skillnaden mellan kvinnor och män i denna fråga är det i Karlstads och Kristinehamns kommuner där kvinnorna i genomsnitt tjänar 168 800 Skr respektive 168 000 Skr och männen 227 400 Skr respektive 226 700 Skr. I samtliga kommuner i regionen har männen en avsevärt högre medelinkomst än kvinnorna.

Figur 62: Användningen av föräldrapenning hos kvinnor/män 2002
Källa: Riksförsäkringsverket (se www.SCB.se)

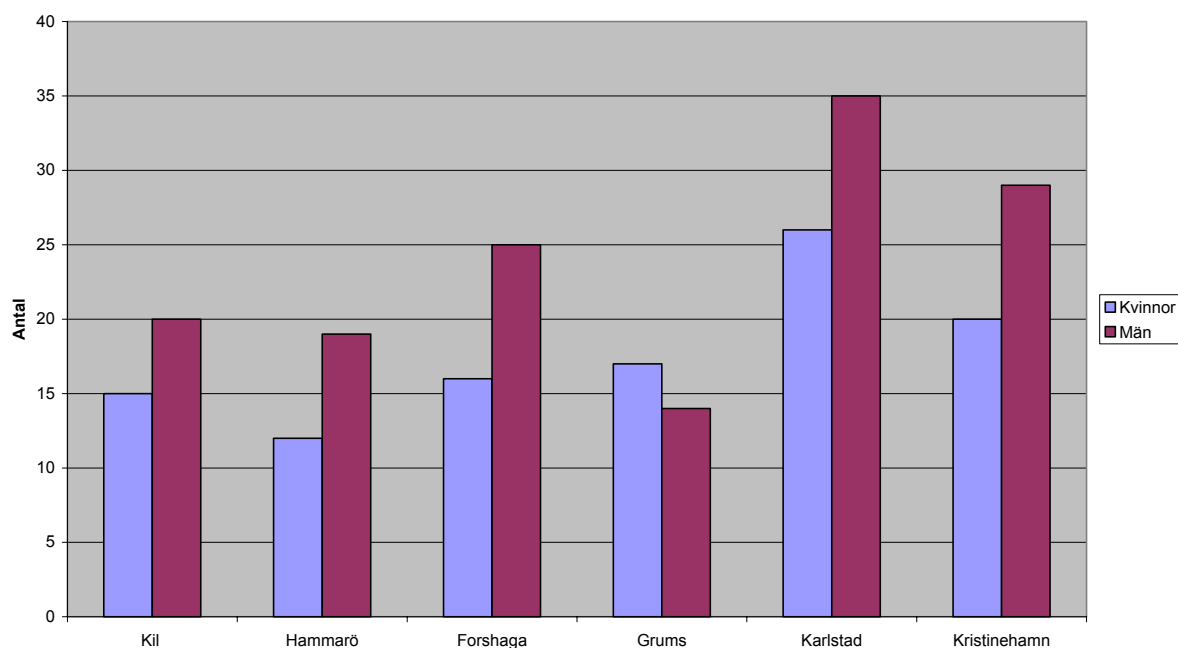
Samtliga kommuner i Karlstadsregionen uppvisar markanta skillnader mellan kvinnor och män i fråga om användning av föräldrapenning. Det är Forshaga, Grums och Karlstads kommuner som uppvisar de största skillnaderna i fördelning av nettodagar, kvinnornas siffra ligger på 85 och männens på 15. Det är i Hammarö den minsta marginalen finns trots att skillnaden mellan könen fortfarande är stor, kvinnornas nettodagar är där 81 och männens 19.

Figur 63: Eftergymnasial utbildning hos kvinnor/män (25-64 år) 2002
Källa: SCB

När det gäller den eftergymnasiala utbildningen är siffrorna som tidigare nämnts högst i Karlstads kommun, därefter följer Hammarö medan Grums har de lägsta siffrorna. I samtliga kommuner har kvinnorna i högre grad en eftergymnasial utbildning i jämförelse med männen. Skillnaderna könen emellan är störst i Kils kommun där 27,8 % av kvinnorna har någon form eftergymnasial utbildning medan männens siffra ligger på 20,3 %. Den kommun med den minsta skillnaden i denna fråga är Karlstad där siffran för kvinnor är 41,1 % och för männen 35,4 %.

Kommunfullmäktigledamöter 2002

Figur 64: Könsfördelningen bland kommunfullmäktigledamöter 2002
Källa: SCB

I denna fråga skiljer sig Grums kommun från de övriga i regionen eftersom där finns fler kvinnor än män i kommunfullmäktige. Skillnaden mellan könen är lägst i just Grums kommun där kvinnornas siffra är 17 och männens 14. I Forshaga, Karlstads och Kristinehamns kommuner är skillnaden störst, då det finns en majoritet på nio män i varje kommunfullmäktige.

8. Diskussion och kommentarer

8.1 Regionbegreppet

Den pågående och accelererande globaliseringen inom många områden har påverkat våra kunskaper om världen och samtidigt förändrat betydelsen av platsen, flöden och territoriella/administrativa gränser. Innan globaliseringens genombrott under 1900-talet hade varje stat, varje land en annan, viktigare betydelse än vad de har idag. De transnationella företagen har vuxit sig allt starkare och är mer eller mindre oberoende av territorialstatens gränser. I vårt (post)moderna, europeiska samhälle är det istället regionen som har ökat i betydelse. ”Globalisering går hand i hand med regional pånyttfödelse.” En region kan vara svår att avgränsa och definiera, det handlar om ett geografiskt område vars omfattning är ett mellanting mellan den nationella och den lokala nivån.¹⁷

Avgränsningen av en region kan i stort sett göras med utgångspunkt i natur, kultur, funktion eller förvaltning. Områden med en likartad natur och med gränser som utgörs av barriärer i form av sjöar, hav eller bergskedjor kan sägas vara den ursprungligt *homogena regionen*.

Den kulturella utgångspunkten innebär språklig, etnisk och kulturell likhet. Detta ser vi kanske idag tydligast i regioner i Europa där den språkliga och kulturella särarten blir en gemensam bas för försök till självständighet eller minskat beroende till nationalstaten. Exempel på detta är Katalonien, Baskien, Bretagne, Skottland och Lombardiet.

Bestämmande för den *funktionella regionen* är resor och kontakter. Transportmöjligheter och kontaktmönster, oftast i form av arbetsresor blir idag avgörande för regionens storlek och avgränsning mot andra regioner eftersom barriärerna inte är lika betydelsefulla som tidigare i historien. En älv dal kunde därför historiskt sett ses som en både fysisk och mental enhet genom den betydelse som älven hade som transportled och det sätt på vilket älv dalen stärkte samhörighet mellan människor.

En förvaltningsmässig utgångspunkt innebär oftast att man tar hänsyn till homogenitet och funktionalitet, men våra kommunreformer har också visat att de administrativa indelningarna speglar förändringar i samhällsekonomin och i människors rörelsemönster. Vissa administrativa indelningar har dock förblivit oförändrade trots omfattande samhällsförändringar.

Vissa naturgivna element kan ses som förenande i den här diskuterade Karlstadsregionen. Det gäller t. ex. det faktum att fyra av de sex kommunerna gränsar mot Väneren med de fördelar detta kan innebära för vattenbaserad turism och attraktivt bostadsbyggande.

När det gäller den fysiska infrastrukturen kan järnvägsstråket genom Kil-Karlstad-Kristinehamn på sträckan Oslo-Stockholm ses som en betydelsefull förenande länk inom regionen. På samma sätt har E18 genom Grums, Karlstad och Kristinehamn en strategisk betydelse för såväl person- som godstrafiken. Det gäller naturligtvis också väg 45, 61, 62, 63 och 64.

Den *flerkärniga regionen* har flera centra som tillsammans bildar en enhet. Vanligtvis finns det olika karaktärer på de enheter som ingår i den flerkärniga regionen, styrkor som kan nyttjas i en gemensam marknadsföring. Det kan gälla framgångsrika företag som tillsammans skapar diversitet i näringslivet, attraktiva naturområden och kulturella evenemang som kan

¹⁷ Törnqvist, 1998, s. 57

fungera som mål för turism eller utbildnings- och kompetenscentra som lockar specifika kategorier av människor. Flerkärnigheten kan ses som en möjlighet att såväl framhålla den egna kommunens fördelar, men också framhålla styrkor hos andra kommuner i regionen och den sammanlagda styrkan i hela regionen. Det betyder t. ex. att kommun X som saknar eget universitet ändå kan framhålla att ”universitet finns i regionen inom pendlingsavstånd”. Det viktigaste kanske ändå är den lokala arbetsmarknad som utgörs av den gemensamma regionen. I det sammanhanget är satsningar på optimala kommunikationslösningar ett angeläget samarbetsområde.¹⁸

Karlstadsregionen kan till viss del definieras som en *funktionell region*. I den funktionella regionen spelar nätverken och flödena mellan människor och anläggningar en väsentlig roll. Regionens gränser bestäms av de beroendeförhållanden som råder inom området. Samarbeten och kommunikation inom regionen avgränsar denna från de omgivande. Vanligtvis består en funktionell region av en stark kärna med omland.¹⁹ I Karlstadsregionen är Karlstad denna kärna, ett centrum med inflytande över ett visst angränsande geografiskt område. En intressant aspekt i sammanhanget är den s.k. centralortsteorin, som på 1930-talet gjordes känd av tysken Walter Christaller, geograf och ekonom²⁰. Enligt den har Karlstad som regionalt centrum starkast påverkan på de närliggande områdena och med avståndet avtar inflytandet tills en annan centralort får övertag. Där bildas gränsen för regionen. En viktig fråga är förstås var gränsen skall dras. Vilka lokala områden skall ingå i regionen och vilka tillhör en annan stads omland för påverkan? Hur viktigt är det med homogeniteten i själva regionen? Det som är mest betydande och som präglar en funktionell region är att: ”Kontakterna inom regionen har mycket större omfattning än motsvarande kontakter över dess gränser.”²¹

8.2 Demografi

I befolkningsstatistiken framgår det tydligt att Karlstad är regionens kärna, tyngdpunkten av regionens invånare (53 %) bor i Karlstads kommun. Att Kristinehamn har en större andel av regionens befolkning i jämförelse med de övriga kranskommunerna kan bero på ett flertal faktorer. Situationen inom näringslivet och arbetsmarknaden spelar troligtvis en central roll, inflyttningarna till Kristinehamn ökade markant mellan 2001 och 2002 samtidigt som den öppna arbetslösheten sjönk. Samtidigt har Kristinehamns kommun haft ett födelseunderskott de senaste åren, ett högt flyttningsnetto behövs för att uppväga detta för att befolkningsutvecklingen ska bli positiv i framtiden.

Majoriteten av kommunerna i Sverige upplevde inför 2000-talet en befolkningsminskning. År 1998 t.ex. ökade befolkningen i endast 81 av rikets 286 kommuner.²² De kommuner med ett födelseöverskott 2003 var Hammarö, Forshaga och Karlstad. Alla kommuner i regionen undantaget Forshaga har haft ett flyttningsöverskott det senaste året. Ofta går siffrorna för in- och utflyttning hand i hand, de kommuner som har ett högt antal utflyttade har många gånger även ett högt antal inflyttade²³. Särskilt märks detta i regionens centrum, Karlstad. Att flyttningsströmmarna i kommunerna är olikartade beror till stor del på vilka åldersgrupper som är störst bland befolkningen. Att ungdomar flyttar in till storstadsområdena eller till medelstora städer är ett välkänt fenomen, medan de mellan 30-45 år visat en tendens att flytta ut från stä-

¹⁸ Berger i Hård af Segerstad, 1996, s. 57-76

¹⁹ Törnqvist, 1998, s. 60

²⁰ Ibid. s. 60

²¹ Ibid. s. 61

²² Johansson, 2000, s. 135

²³ Ibid. s. 139

derna till mindre orter.²⁴ Det har blivit allt vanligare att ungdomar flyttar på grund av studier, regioner med högskola eller universitet får ofta en positiv befolkningsutveckling på grund av detta.²⁵ Detta fenomen blir tydligt i Karlstadsregionen, där den yngre befolkningen 15-24 år i hög grad lämnar kranskommunerna. En betydande orsak till den höga inflyttningen till Karlstad i denna åldersgrupp är troligtvis universitetets dragningskraft.

Den största utflyttningen från Karlstad sker i åldersgruppen 25-34 år. För att motverka att studenterna flyttar ut efter avslutade studier krävs en varierad och växande arbetsmarknad. Får inte de utexaminerade studenterna arbete i Karlstadsregionen flyttar de med sannolikhet dit jobben finns. Ofta är det storstadsområdena som lockar och urbaniseringsprocessen fortsätter. De universitetsorter som är lokaliserade i en storstadsregion har i allmänhet lättare att behålla sina studenter än de i glesare regioner²⁶. Kvinnor flyttar i större utsträckning jämfört med männen och det är större orter som attraherar²⁷. Karlstad har en något högre andel kvinnor i befolkningen jämfört med de andra kommunerna och orsaken kan då vara universitetet eller det faktum att Karlstad är den största staden i regionen.

8.3 Pendling

De pendlare invånarna i Kils, Hammarö och Forshaga kommuner håller sig till stor del inom regionen. I Karlstads kommun är andelen pendlare naturligt nog större än i de andra kommunerna och därför blir följderna en relativt stor spridning i rörelsemönstret. Karlstad fungerar som en nod i kommunikationssynpunkt och därför blir det lättare för invånarna att arbeta och pendla till ett flertal olika orter. Kristinehamns kommun sticker ut i fråga om pendling inom regionen eftersom den pendlare befolkningen där praktiskt taget håller sig till en enda kommun; Karlstad. En betydande del av Kristinehamns pendlare reser till kommuner öster om regionen. Karlstad är dock den största enskilda destinationen för utpendling. I Grums kommun åker majoriteten till Karlstad, men näst efter regionstaden är det främst kommuner utanför regionen som attraherar. Säffle och Arvika är i större utsträckning ett mål för pendling än de övriga inom regionen.

Inom Hammarö kommun är pendlingen mycket liten till Kil, Forshaga, Grums och Kristinehamn därför att en övervägande majoritet åker till Karlstad. Här spelar det geografiska läget en stor roll, Hammarö ligger så att säga mitt i regionen där Karlstad är det mest naturliga målet för arbetspendling. I pendlingsstatistiken syns återigen hur betydande Karlstad är som kärna i regionen. Kommunikationerna är med all sannolikhet uppbyggda så att människor lätt ska kunna resa till och från Karlstad, medan det blir aningen svårare för icke bilburna pendlare att åka mellan övriga kommuner i regionen. För att eventuellt öka kontakterna mellan kranskommunerna krävs ett förbättrat nät för allmänna transportmedel, så ett nätverk kan bildas mellan de olika kommuncentrumen med en svagare betoning på Karlstad som nod. Självklart spelar situationen inom näringslivet en betydande roll, ingen pendlar dit det inte finns arbete att tillgå. Men en förbättrad tillgänglighet kan leda till både företagsetableringar och inflyttning av nyutexaminerade studenter.

²⁴ ITPS, rapport A2002:012, s. 47

²⁵ Törnqvist, 1998, s. 145

²⁶ Ibid. s. 145

²⁷ ITPS, rapport A2002:012, s. 47

8.4 Näringsliv

Bland kommunerna i Karlstadsregionen visade det sig vara framför allt Kil och Karlstad som har det mest varierade näringslivet. En mångsidig näringsstruktur är starkare och står lättare emot svackor i konjunkturen²⁸. Nedläggningar inom tillverkningsindustrin skulle slå hårt mot den ekonomiska situationen i Grums på samma sätt som kraftiga nedskärningar inom vården skulle påverka Forshaga kommun. En fördelning av arbetskraft på många olika sektorer är på så sätt en fördel för kommunen som helhet. En kommun som präglas av mångfald attraherar dessutom invånare och eventuellt fler turister. I Kils kommun har inflyttningssiffrorna inte varit som i Karlstad, en befolkningsökning beror förstås i högre grad på antal arbetstillfällen snarare än ett diversifierat näringsliv. En stor arbetsmarknad kan stå emot konjunktursvängningar bättre och påverkas lindrigare än de mindre.

8.5 Ekonomiska variabler

I de ekonomiska sammanställningarna är det främst Hammarö kommun som skiljer sig från de andra, även vid jämförelser med andra hela regioner. Skattekraften och medelinkomsten är avsevärt högre hos Hammarös befolkning. Ofta samlas höginkomsttagare i samma område, det gäller i synnerhet i Stockholmsområdet. Hammarö kommun har stora naturtillgångar, skärgården ger möjlighet till segling och annan rekreation samtidigt som det inte är långt till regionstaden Karlstad. Närheten till naturen och Väneren attraherar köpare av tomter som förstås ligger högre i pris än de i inlandet. I fråga om arbetslöshet är det Hammarö och Kristinehamns kommuner som ligger under riksgenomsnittet både för kvinnor och män.

När det gäller medelinkomst och skattekraft ligger Karlstads siffror näst efter Hammarö kommuns. Väl värt att tänka på är att dessa siffror inte nödvändigtvis reflekterar invånarnas grad av välfärd och köpkraft. Mellan olika kommuner kan det skilja oerhört i fråga om skatter, avgifter samt kostnad för boende. I ett område där medelinkomsten är låg behöver nödvändigtvis inte levnadsstandarden vara det.²⁹ Även om medelinkomsten är högst i Hammarö och Karlstads kommuner är det troligtvis dyrare att leva där i jämförelse med de andra kommunerna. Boendekostnaderna kan variera mycket beroende på i vilken kommun man bosätter sig i³⁰. Kostnaderna hänger här samman med befolkningsutvecklingen, där många vill bo blir det som en konsekvens också dyrast.

Ett regionsamarbete mellan Kil, Hammarö, Forshaga, Grums, Karlstad och Kristinehamn kan komma att stimulera den ekonomiska aktiviteten i området. En positiv utveckling skulle vara att varje lokal arbetsmarknad expanderar inom ett flertal sektorer och fler arbetstillfällen kan erbjudas. För ett väl fungerande samarbete krävs satsningar inom infrastrukturen, inklusive IT-tekniken.³¹ Vid ökad kontakt mellan företagen och den potentiella arbetskraften blir det lättare att ”få rätt man/kvinna på rätt plats”. Det är även viktigt att företag runt om i Karlstadsregionen får reda på att det finns kompetent arbetskraft att tillgå, t.ex. i form av nyutexaminerade från universitetet. Kommunikation är ledordet, information är av stor betydelse liksom de fysiska förutsättningarna för pendling.

²⁸ Johansson, 2000, s. 139

²⁹ Lindblad, 1997, s. 130

³⁰ Ibid.

³¹ Johansson, 2000, s. 140

8.6 Utbildning

I jämförelse med de andra utvalda regionerna har Karlstadsregionen, Växjöregionen och Luleå/Fyrkantenregionen den högsta andelen befolkning med eftergymnasial utbildning. Universitetet i Karlstad har förstås stor betydelse för utbildningsnivån inom Karlstadsregionen. Grums är den kommun med lägst andel högutbildade regionen och förklaringen kan vara den utpräglade industrikultur som länge funnits i kommunen. Karlstad är naturligt nog den kommun med högst andel högutbildade, tillgänglighet och marknadsföring är viktiga faktorer men även inställningen hos invånarna. Ju mer Karlstad framstår som en ”studentstad” desto fler studenter söker sig troligen dit.

Ett universitet bidrar ofta till nya företagsetableringar och forskarbyar eftersom det är viktigt för företagen att smidigt kunna anställa rätt typ av personal vid behov. Universitetet i sig är en stor arbetsplats i området och för med sig en positiv utveckling för det lokala näringslivet i form av agglomerativa fördelar som till exempel kvalificerad service och detaljhandel. Universitetet fungerar även som en symbol och stärker kommunens/regionens identitet och attraktionsförmåga.³² Att det finns möjlighet till studier på högre nivå i Karlstad gynnar på lång sikt även hela regionen. Merparten av studenterna bosätter sig naturligt nog i Karlstad eftersom närheten till universitetet och sammanhållningen bland de studerande är av stor betydelse för de flesta. Kranskommunerna kan senare vara en väl fungerande praktik- eller arbetsplats om tillfällen ges.

8.7 Jämställdhet

I de statistiska sammanställningarna gällande jämställdhet framgår en tydlig skillnad mellan män och kvinnor, de öppet arbetslösa i kommunerna är ett exempel. I regionens alla kommuner finns en högre arbetslöshet bland männen, i synnerhet i Kil och Forshaga. Det är kvinnor som i högre grad väljer att utbilda sig och trots det är medelinkomsten betydligt högre hos männen. Det kan tyckas paradoxalt, men troligen väljer kvinnor mer serviceinriktade och lågavlönade jobb än vad männen gör.

Många gånger väljer kvinnor de jobb som finns i närheten av bostaden eftersom män i allmänhet har större tillgång till bil. Män reser betydligt längre än vad kvinnor gör i det vardagliga livet. I barnfamiljer är skillnaderna mer påtagliga, kvinnan planerar sitt arbetsliv i förhållande till arbetet i hemmet. Rörelsemönstret blir då snävare och kvinnor har på så sätt mindre och fler lokala potentiella arbetsplatser. Männen rörelsemönster påverkas praktiskt taget inte alls av om de har barn eller ej.³³

När det gäller den öppna arbetslösheten är det i Hammarö kommun som den minsta skillnaden finns, men i Hammarö finns den största skillnaden i fråga om medelinkomst. Det är ingen överraskning att kvinnor i avsevärt högre grad än män använder föräldrapering, även här är skillnaden minst i Hammarö kommun. Gällande den eftergymnasiala utbildningen är Karlstad och Forshaga kommun de mest jämlika, men skillnaderna är ungefär lika stora i varje kommun. Fördelningen av kvinnor och män i kommunernas fullmäktige varierar eftersom även antalet ledamöter totalt sett varierar, men det är Grums som här är den enda kommunen med fler kvinnor än män.

³² Törnqvist, 1998, s. 145

³³ Lindsten, 2001, s. 238-239

9. Styrkor i Karlstadsregionen

9.1 Vänern

Vänern är en gemensam naturtillgång för de angränsande kommunerna, i detta fall alltså Hammarö, Grums, Karlstads och Kristinehamns kommuner. De regioner som är vattennära kan dra fördelar av det inom många områden. Kommuner som gränsar till en och samma sjö eller ett vattendrag kan lättare få olika samarbeten att fungera på grund av en gemensam, naturlig gräns. Vänern kan bidra till att kommunerna i Karlstadsregionen får en identitet som präglas av natursköna områden med möjligheter till exempelvis fågelskådning och fiske, samtidigt som turismen gynnas. Vänern är även en viktig del av infrastrukturen i regionen, transportmöjligheterna ökar i ett område med närhet till större sjöar/vattendrag. Kils och Forshaga kommuner gränsar inte till Vänern, men har andra vattentillgångar. I Kil finns en knutpunkt för vattenleder vid Frykens södra del³⁴ och i Forshaga är Klarälven en resurs inom turismen och näringslivet.

Vattennära områden är ofta attraktiva och populära boendemiljöer. Vad som är viktigt är att säkra allmänhetens tillträde till vattnet samt att skapa tilldragande rekreationsområden. Regioner med närhet till vatten och skärgård har stora fördelar jämfört med regioner utan sådana tillgångar.

9.2 Universitetet

Karlstads universitet är en betydelsefull resurs i Karlstadsregionen, eftersom nya invånare attraheras till regionen samtidigt som näringslivet får stora möjligheter att utvecklas med hjälp av den forskning som bedrivs och den utbildade arbetskraft som finns att tillgå. I området påverkas också företagets benägenhet att i högre grad anställa de utexaminerade studenterna. I universitetets vision 2010 framhålls ett universitet som är mycket öppet för samarbete, både inom verksamheten och i kontakterna utåt³⁵. Regioner med ett universitet har stora konkurrensfördelar när det gäller företagsetableringar. För Karlstads del är det betydelsefullt att universitetsområdet ses som en integrerad del i staden trots avståndet på ca 7 km från centrum. En väsentlig fördel med universitetets lokalisering i utkanten av staden är att förutsättningarna för expansion är stora.

I visionen framgår att universitetsområdet och de verksamheter som där finns ska vara till för många grupper i samhället och därför bli en betydelsefull del i det urbana landskapet. Det är även tänkt att serviceutbudet i närheten av universitetet ska utvecklas och anpassas efter den rådande efterfrågan. Väsentligt för näringslivet i regionen är den teknikpark/science park som i framtiden planeras ingå i området. Syftet är att skapa en potentiell plats för företagsetableringar.³⁶ Universitetet samarbetar med stiftelsen Inova i Wermland vars verksamhet är inriktad på att skapa ett starkare och mer konkurrenskraftigt värmländskt näringsliv. Ytterligare samarbetspartner inom Inova är betydelsefulla organisationer inom näringslivet som t.ex. The Paper Province och Compare.³⁷ För att på bästa sätt ta vara på universitetet som styrka i Karlstadsregionen är det viktigt med en nära samverkan mellan universitetet, näringslivet och den offentliga sektorn. Samarbetet bör vara så brett som möjligt eftersom universitetet erbjuder många olika utbildningsinriktningar. Exempel på utåtriktade organ vid universitetet är CTF (Centrum för tjänsteforskning) och CERUT (Centrum för forskning om regional utveckling).

³⁴ [www.kil.se/templates/Page___2011.aspx, 040402](http://www.kil.se/templates/Page___2011.aspx,040402)

³⁵ [www.kau.se/omuniversitetet/vision2010.lasso, 040402](http://www.kau.se/omuniversitetet/vision2010.lasso,040402)

³⁶ Ibid.

³⁷ [www.inova.nu/swe/inova.php, 040402](http://www.inova.nu/swe/inova.php,040402)

9.3 Näringslivet

9.3.1 Skogsindustrin

I det värmländska näringslivet finns en väl etablerad kompetens inom skogsindustriområdet. I Karlstadsregionen finns ungefär 200 företag som tillsammans sysselsätter ca 12 000 människor. Ett brett område inom skogsindustrin finns representerade i området.³⁸ En viktig del är förpackningsindustrin. Karlstads universitet, The Paper Province, BrobyGrafiska Utbildning, Region Värmland och Designstudio Värmland är samarbetspartner inom denna näringsgren och driver gemensamt ett innovationssystem som benämns The Packaging Arena.³⁹ The Paper Province är i sin tur resultatet av samverkan mellan näringslivet och universitetet i syfte att utveckla teknologin inom pappers- och massaindustrin, det mest prioriterade området är just förpackningar. Aktörerna i detta samarbete består i dagsläget av 45 företag som tillsammans har ungefär 7 500 anställda.⁴⁰ Detta projekt drivs av Etableringsregion Karlstad AB och är även tänkt att stärka den identitet som utvecklats inom skogsindustrin i regionen.⁴¹

Metso Paper Karlstad AB är ett betydelsefullt företag i detta sammanhang. Det är en del av Metsokoncernen, som har sitt ursprung i Finland. Företagets huvudsakliga verksamhet är inriktad på produktion och leverans av pappersmaskiner för kartong- och mjukpapperstillverkning. Antalet anställda uppgår till ca 750 personer. Själva koncernen sysselsatte omkring 30 000 personer i 50 länder år 2001.⁴² Andra stora företag inom området är Skoghalls bruk i Hammarö kommun som är en del av koncernen Stora Enso⁴³ och Billerud i Grums kommun som bildades när Assi Domäns pappersbruk i Skärblacka och Karlsborg slogs samman med Stora Ensos bruk Gruvön.⁴⁴ Bäckhammars bruk i Kristinehamn är ett sulfatmassabruk och pappersbruk⁴⁵ som har ca 270 anställda.⁴⁶

9.3.2 IT-sektorn

Skogsindustrin har sedan länge varit en viktig del av näringslivet i Värmland. I Karlstad har det bidragit till ett antal etableringar av konsultföretag. Universitetet är en bidragande orsak till att ett flertal verksamheter lokaliserar sig till Karlstad.⁴⁷ Inom IT-sektorn finns samarbeten i form av ett nätverk vid namn Stiftelsen Compare Karlstad. Där ingår ungefär 80 företag som med gemensamma mål strävar efter att stärka företagets situation (konkurrensmässigt och rekryteringsmässigt) genom att kontinuerligt förbättra bilden av Karlstad som IT-region.⁴⁸ I Compare, som står för Competence Area, läggs resurser på att rekrytera utbildad personal, få fler IT-företag att lokalisera sig till Karlstad samt stärka identiteten som IT-kluster.⁴⁹ Compare har även ett samarbete med Karlstads universitet och erbjuder föreläsningar och praktikplatser till studenterna på det nya civilingenjörsprogrammet. En nära samverkan finns mellan Compare och The Paper Province. Målet är att skapa aktuella IT-lösningar och därmed utveckla tekniken inom papper- och massaindustrin.⁵⁰

³⁸ www.karlstad.se/naringsliv/defyra/skog.shtml, 040402

³⁹ www.kau.se/forskning/nyheter/artikel.lasso?artikel_id=2877&show=forskning, 040405

⁴⁰ www.visanu.se/Article.aspx?number=39710&category=12039, 040405

⁴¹ www.karlstad.se/naringsliv/defyra/skog.shtml, 040402

⁴² www.system.se/kundref.cfm?current_sidoID=&sidoid=88&ID=87, 040405

⁴³ www.storaenso.com/CDAvgn/main/0,,1_-4729-5714-,00.html, 040405

⁴⁴ www.bt-svenska.com/NR/rdonlyres/93840BFE-C2F8-47FF-837D-30C8ED6387B6/514/BTiP102Billerud.pdf, 040416

⁴⁵ www.backhammarsbruk.com/index.html, 040416

⁴⁶ www.backhammarsbruk.com/produktion.htm, 040416

⁴⁷ www.compare.nu/page.asp?page=3&lang=sv, 040406

⁴⁸ www.karlstad.se/naringsliv/defyra/tjanste.shtml, 040402

⁴⁹ www.compare.nu/page.asp?page=1, 040402

⁵⁰ www.compare.nu/page.asp?page=12&lang=sv, 040406

9.4 Infrastrukturen

Att E18 sträcker sig genom Karlstadsregionen är en värdefull resurs ur kommunikationssynpunkt. Som en del av den nordiska triangeln är E18 en viktig länk för tillgängligheten mellan Oslo och Stockholm. Tillväxten är störst i storstadsområdena och behovet av kommunikationer mellan dessa ökar stadigt.⁵¹ Genom att sträva efter en hög kvalitet på E18 ges förbättrade pendlingsmöjligheter och en expanderad arbetsmarknad inom regionen.⁵² Kommunerna i Karlstadsregionen har ett strategiskt läge mellan Oslo och Stockholm, fördelarna är förstås störst i de kommuner igenom vilka E18 sträcker sig, d.v.s. Grums, Karlstad och Kristinehamn. Tillgängligheten är dock inte låg i Kils, Hammarö och Forshaga kommuner där riksväg 45, 61, 236 och 62 är viktiga länkar för anslutning till E18.

Järnvägsnätet har ett par viktiga stråk genom Karlstadsregionen. Norge/Vänernbanan som är enkelspårig sträcker sig från Göteborg till Kil. I Kil finns en anslutning till Bergslagsbanan som går via Deje i Forshaga kommun till Gävle.⁵³ Värmlandsbanan är även den enkelspårig och går från Laxå via Kristinehamn, Karlstad och Kil till Charlottenberg. Sträckan med mest intensiv trafik är den mellan Karlstad och Kil på grund av att det sker en anslutning i Kil av den regionala tågtrafiken från Torsby och den interregionala tågtrafiken från Göteborg för de passagerare som ska resa vidare mot Karlstad.⁵⁴ Även järnvägsnätet är en betydelsefull länk mellan Oslo-Karlstad-Stockholm. På senare år har avstånden kortats mellan Karlstad och Stockholm p.g.a. snabbare tågförbindelser. Liknande satsningar är nu på gång mellan Karlstad och Oslo. Att det finns en flygplats lokaliserad i Karlstadsregionen är en viktig resurs för företagen i området. Restiden för både människor och gods förkortas betydligt om man t.ex. kan färdas till övriga Europa utan att först resa till Landvetter eller Arlanda⁵⁵.

9.5 Kulturen

Varje kommun i Karlstadsregionen har sina kulturella tillgångar och anordnade evenemang. Att ta vara på de kulturella resurserna i regionen kan ha en avgörande betydelse när turisterna väljer sitt resmål. I Kil anordnas t.ex. varje år Kils visfestival, Gäddfestivalen och Goliatspelelen.⁵⁶ På Hammarö finns exempelvis utflyktsplatsen Hammars udde med sin domarring från yngre järnåldern.⁵⁷ I Forshaga kommun finns en utpräglad fiskekultur som lockar sportfiskare från många håll.⁵⁸ En populär sevärdhet i Grums kommun är LM Ericssons minnesgård med angränsande telefonmuseum.⁵⁹ Kristinehamns kommun är ofta förknippad med konsten. Picassostatyn marknadsförs flitigt och här finns även Kristinehamns konstmuseum med mångsidiga utställningar⁶⁰.

Karlstads kommun har kulturella sevärdheter såsom Frödingsstenen och Alsters herrgård, men här finns också en utpräglad evenemangsturism. Inom idrotten kan nämnas Färjestads BK och IF Göta. Övriga årliga arrangemang är exempelvis Svenska Rallyt, Götagalan, Hamnfestivalen och Barncancergalan.⁶¹ En ny viktig resurs för Karlstad och även för regionen som helhet är Löfbergs Lila Arena. Efter att ishallen gjordes om kan nu större arrangemang förlägg-

⁵¹ www.karlskoga.se/E18/E18.htm, 040330

⁵² www.karlskoga.se/E18/E18.varfor.htm, 040330

⁵³ www.banverket.se/upload/pdf/jarnvagsnatet/banhallningsplan/norge_vanernbanan.pdf, 040401

⁵⁴ www.banverket.se/upload/pdf/jarnvagsnatet/banhallningsplan/varmlandsbanan.pdf, 040401

⁵⁵ www.karlskoga.se/E18/E18.varfor.htm, 040330

⁵⁶ www.kil.se/templates/Page___2050.aspx, 040413

⁵⁷ www.hammaro.se, 040413

⁵⁸ www.forshaga.se, 040413

⁵⁹ www.grums.se, 040413

⁶⁰ www.kristinehamnkonstmuseum.com/docroot/svenska/sidor/webbsida174.asp..., 040402

⁶¹ www.karlstad.se/naringsliv/defyra/besok.shtml, 040402

gas till just Karlstad. Ett bra exempel är en av delfinalerna i årets melodifestival. Att kunna hysa berömda artister och stora evenemang betyder mycket för den framtida besöksnäringen.

Färjestads BK och Löfbergs Lila Arena har ett viktigt samarbete med Interactive Institute för att utveckla arenan och förhöja upplevelsen hos besökarna. Interactive Institute är ett forskningsinstitut som är inriktat på interaktiva och digitala medier. Under 2003 har institutet bedrivit en undersökning som ska belysa de utvecklingsmöjligheter som finns inom "Framtidens Arenor" i Värmland. Medarbetare inom detta projekt är även: Karlstads universitet, Region Värmland, Länsstyrelsen i Värmland och Karlstads kommun. Projektet syftar till att undersöka möjligheterna att intensifiera upplevelsen i samband med arenabesök. Begreppet arena betyder i det här fallet en knutpunkt för olika typer av evenemang. Inte bara Löfbergs Lila Arena är intressant som studieobjekt, utan även t.ex. Färjestads Travet och Bergviks köpcentrum.⁶² Med välorganiserade, gemensamma marknadsföringsinsatser kan Karlstadsregionens kommuner dra fördel av varandras kulturella styrkor. Ofta är turisterna ute efter ett mångsidigt kulturutbud och vill samtidigt undvika alltför stora avstånd mellan aktiviteterna.

Sammantaget finns det åtskilliga resurser i Karlstadsregionen för att attrahera företagsetableringar, nya invånare och turister. Att Karlstad som kärna i regionen besitter de flesta av dessa resurser behöver inte betyda något negativt för de övriga kommunerna. Vid ett samarbete kan istället insatser läggas på hur en nära samverkan kan bidra till att styrkorna utvecklas och gynnar fler delar av regionen, samt att nya resurser identifieras.

⁶² Albinson & Condelius, 2004

10. Avslutande synpunkter och rekommendationer

Syftet med denna rapport är att med utgångspunkt från de statistiska uppgifterna identifiera argument för och emot ett samarbete mellan kommunerna i Karlstadsregionen. En viktig aspekt är om Kristinehamns kommun är aktuell för samarbetet eller inte.

- Ett samarbete mellan Kils, Hammarö, Forshaga, Grums, Karlstads och Kristinehamns kommuner kan innebära fördelar inom många områden. Till exempel en starkare och expanderad arbetsmarknad samt en mer effektiv marknadsföring för att attrahera företagsetableringar och skapa ett högre flyttningsnetto.
- Det är av stor betydelse att alla parter från början är överens om syftet med samarbetet så att ambitionerna och drivkraften kommer från alla håll i regionen.
- Ett ökat informationsflöde mellan de aktuella kommunerna skapar möjligheter att identifiera och utveckla de befintliga resurserna i området.
- Att ta del av kunskaper och idéer från aktörer i olika delar av regionen kan mycket väl gynna tillväxten, men då krävs ett hänsynstagande i planeringen.
- I ett fungerande samarbete ska ingen del av regionen utvecklas på bekostnad av någon annan, framgång i ett område ska inte bidra till hämmad tillväxt i ett annat.
- Det är viktigt att resurser läggs på infrastrukturen, förbättrad tillgänglighet leder till en starkare sammanhållning av regionen.
- Samarbetet kan resultera i en mer kraftfull marknadsföring utåt, då är det emellertid betydelsefullt att alla delar av regionen framhävs.
- Invånarantalet i Kristinehamns kommun är betydligt högre än i de övriga kranskommunerna. Befolkningstätheten är emellertid endast 32 inv./km², vilket är en låg siffra vid jämförelse med Hammarö kommun som har drygt 250 inv./km². Dessutom har Kristinehamns kommun totalt sett haft en befolkningsminskning det senaste året, på grund av ett stort födelseunderskott.
- I pendlingsstatistiken framgår att invånarna i Kristinehamn i högre grad pendlar till orter utanför än inom länets gränser. Det finns en större spridning hos utpendlarna i Kristinehamn än i de andra kranskommunerna, eftersom endast en tredjedel åker till Karlstad. Till viss del kan spridningen bero på att Kristinehamn har ett högt invånarantal, men tillgänglighet är troligen den viktigaste faktorn när det gäller pendling. Det är även möjligt att fler arbetstillfällen erbjuds öster om Karlstadsregionen än västerut. Vad som är viktigt att ta med i bedömningen är att trots att det inte förekommer någon större pendling mellan Kristinehamn och kranskommunerna i Karlstadsregionen, så åker merparten av Kristinehamns pendlare till Karlstad för arbete.
- I de statistiska uppgifterna gällande ekonomi och utbildning finns det inga stora skillnader mellan Kristinehamn och de övriga kranskommunerna. Det är istället Hammarö kommun som sticker ut med högre medelinkomst och en större andel högutbildad befolkning.

Sammanfattningsvis skiljer sig Kristinehamns kommun från kranskommunerna i Karlstadsregionen i fråga om befolknings- och pendlingsuppgifter. Frågan är hur stor betydelse skillnaderna har vid ett eventuellt regionsamarbete. Det karaktäristiska för en funktionell region är att: ”Kontakterna inom regionen har mycket större omfattning än motsvarande kontakter över dess gränser”⁶³. Ska då Kristinehamn uteslutas ur samarbetet eftersom majoriteten av utpendlarna reser till orter utanför Värmlands län? Det finns andra faktorer som talar för ett samarbete, för det första; den största destinationen för Kristinehamns pendlare är Karlstad, och för det andra; Kristinehamns kommun har haft en negativ befolkningsutveckling under de senaste sju åren. På grund av den sjunkande befolkningen kan en mer effektiv marknadsföring utåt hjälpa Kristinehamns kommun att skapa ett högre flyttningsnetto.

Mot bakgrund av det statistiska underlag som presenterats och de förutsättningar i övrigt som föreligger för Karlstadsregionen rekommenderar vi följande:

- Synliggör en region som innehåller samtliga sex kommuner för att därigenom skapa största möjliga slagkraft i marknadsföringen.
- Gör insatser för att stärka vi-känslan inom regionen.
- Beakta Kristinehamns position i regionen som idag innebär en viss dragning åt öster.
- Skapa konkreta samarbetsprojekt kring några gemensamma intressen och bygg vidare på etablerade samarbeten.
- Utveckla försöksverksamhet mellan kommuner som innebär effektivisering av vissa förvaltningsområden.
- Gör särskilda marknadsföringsinsatser riktade mot vissa målgrupper, t. ex. branschspecifika företag, ungdomar, kulturinstitutioner.

⁶³ Törnqvist, 1998, s. 61

Referenser

Litteratur

Berger, S (1996) *Regional identitet i en värld utan geografisk förankring*, s. 57-76, i Hård af Segerstad, P (1996) *Idéer som styr –En antologi om bärande idéer i vetenskap och samhällsdebatt*, IPF, Uppsala

Törnqvist, G (1998) *Renässans för regioner*, SNS Förlag, Stockholm

Tryckta källor

Albinson, P & Condelius, A (2004) *Framtidens Arena, fördjupade upplevelser –Inför en studioetablering i Karlstad*, Interactive Institute

ITPS (Institutet för Tillväxtpolitiska Studier) *Regionernas tillstånd 2002 –En rapport om tillväxtens förutsättningar i svenska regioner*, Rapport A2002:012

Johansson, M (2000) *Befolkningskrisen –de små och medelstora städernas problem*, PLAN 2000/4, s. 135-141

Lindblad, S (1997) *Jämförelser mellan "regionfamiljer"*, PLAN 1997/3, s. 125-131

Lindsten, S (2001) *På väg mot en kvinnovänlig regionalpolitik?*, PLAN 2001/5-6, s. 236-239

Internet

www.backhammarsbruk.com/index.html, 040416

www.backhammarsbruk.com/produktion.htm, 040416

www.banverket.se/upload/pdf/jarnvagsnatet/banhallningsplan/norge_vanernbanan.pdf, 040401

www.banverket.se/upload/pdf/jarnvagsnatet/banhallningsplan/varmlandsbanan.pdf, 040401

www.bt-svenska.com/NR/rdonlyres/93840BFE-C2F8-47FF-837D-30C8ED6387B6/514/BTiP102Billerud.pdf, 040416

www.compare.nu/page.asp?page=1, 040402

www.compare.nu/page.asp?page=3&lang=sv, 040406

www.compare.nu/page.asp?page=12&lang=sv, 040406

www.forshaga.se, 040413

www.grums.se, 040413

www.hammaro.se, 040413

www.inova.nu/swe/inova.php, 040402

www.karlskoga.se/E18/E18.htm, 040330

www.karlskoga.se/E18/E18.varfor.htm, 040330

www.karlstad.se/naringsliv/defyra/besok.shtml, 040402

www.karlstad.se/naringsliv/defyra/skog.shtml, 040402

www.karlstad.se/naringsliv/defyra/tjanste.shtml, 040402

www.kau.se/forskning/nyheter/artikel.lasso?artikel_id=2877&show=forskning, 040405

www.kau.se/omuniversitetet/vision2010.lasso, 040402

www.kil.se/templates/Page___2050.aspx, 040413

www.kil.se/templates/Page___2011.aspx, 040402

www.kristinehamnskonstmuseum.com/docroot/svenska/sidor/webbsida174.asp..., 040402

www.scb.se (040107-040316)

www.storaenso.com/CDAvgn/main/0,,1_-4729-5714-,00.html, 040405

www.system.se/kundref.cfm?current_sidoID=&sidoid=88&ID=87, 040405

www.visanu.se/Article.aspx?number=39710&category=12039, 040405

Bilaga 1: Regionfamiljer

Regionfamilj 1 (storstadsregioner)

Stockholmsreg.
Malmöreg.
Göteborgsreg.

Regionfamilj 2 (univ. och högskoleregioner)

Uppsalareg.
Helsingborgsreg.
Linköpingsreg.
Örebroreg.
Västeråsreg.
Umeåreg.
Jönköpingsreg.

Regionfamilj 3 (regionala centra)

Boråsreg.
Fyrstadsreg.
Skövde/Skarareg.
Karlstad/Kristinehamnsreg.
Sundsvall/Härnösandsreg.
Falun/Borlängereg.
Växjöreg.
Halmstad/Laholm/Hylte
Kristianstad/Hässleholmsreg.
Kalmarregionen/Öland
Gävle/Sandvikenreg.
Luleå/Fyrkantenreg.
Norrköpingsreg.
Eskilstuna
Karlskrona/Ronneby
Östersundsreg.

Regionfamilj 4 (sekundära centra)

Falkenberg/Varberg
Köping/Arboga/Kungsör
Nässjöreg.
Gotland
Lidköping/Götene/Vara
Simrishamn/Tomelilla
Värnamo/Gnosjö/Gislaved
Olofström/Karlshamn
Strömstad/Tanum
Nyköping/Oxelösund
Tranås/Ydre/Aneby
Arjeplog
Skellefteå/Norsjö
Karlskoga reg.
Älmhult/Osby
Avesta/Hedemora
Oskarshamnsreg.
Katrineholm/Flenreg.

Regionfamilj 5 (småregioner, privat syss.)

Malung
Örnsköldsvik
Markaryd/Ljungby
Åre
Ludvikareg.
Fagerstareg.
Hultsfred/Vimmerby
Härjedalen
Årjäng
Kiruna
Jokkmokk
Söderhamn
Vansbro
Hagfors
Bengtstors/Dals-Ed
Filipstad/Hällefors

Regionfamilj 6 (småregioner, off. syss.)

Mora/Orsa/Älvdalen
Västervik
Hudiksvall/Nordanstig
Säffle/Åmål
Sollefteå/Kramfors
Lycksele/Malå
Arvidsjaur
Sorsele
Bollnäs/Ovanåker
Arvika/Eda
Överkalix
Sunne/Torsby
Kalix
Storuman
Ljusdal
Gällivare
Övertorneå
Vilhelmina/Dorotea/Årsele
Strömsund
Pajala
Haparanda

Bilaga 2: In- och utflyttade i Karlstadsregionens kommuner efter ålder 2003

		Inflyttade	Utflyttade			Inflyttade	Utflyttade
Kil	0-4	46	23	Karlstad	0-4	170	208
	5-14	72	39		5-14	291	258
	15-24	137	208		15-24	1952	1433
	25-34	165	112		25-34	1186	1417
	35-44	66	77		35-44	454	432
	45-54	32	44		45-54	292	258
	55-64	31	36		55-64	181	168
	65-74	12	15		65-74	78	79
	75-84	4	9		75-84	39	44
	85-94	2	0		85-94	9	8
95+	0	0	95+	1	1		
Hammarö		Inflyttade	Utflyttade	Kristinehamn		Inflyttade	Utflyttade
	0-4	60	24		0-4	45	23
	5-14	77	47		5-14	78	63
	15-24	171	287		15-24	236	292
	25-34	202	114		25-34	207	157
	35-44	123	77		35-44	118	75
	45-54	59	73		45-54	83	66
	55-64	27	30		55-64	50	32
	65-74	14	22		65-74	29	24
	75-84	11	5		75-84	15	15
85-94	1	2	85-94	3	3		
95+	0	0	95+	0	0		
Forshaga		Inflyttade	Utflyttade	Källa: SCB		Inflyttade	Utflyttade
	0-4	46	33				
	5-14	81	78				
	15-24	127	209				
	25-34	157	129				
	35-44	102	92				
	45-54	57	71				
	55-64	39	29				
	65-74	20	13				
	75-84	11	14				
85-94	0	0					
95+	0	0					
Grums		Inflyttade	Utflyttade				
	0-4	36	19				
	5-14	46	30				
	15-24	133	128				
	25-34	110	90				
	35-44	63	42				
	45-54	39	25				
	55-64	26	27				
	65-74	11	15				
	75-84	10	6				
85-94	1	1					
95+	0	0					

Tidigare publikationer

Berger, S. Grip, L. & Råbock, I. (2003) Demografiska och infrastrukturella aspekter på sjukhusplaneringen i Värmlands län. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport, 2003:1.

Karlsson, D. (2003) Den förberedde överlever! Omvärldsfaktorer och framtidsutsikter i Hagfors och Munkfors kommuner. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport, 2003:2.

Karlsson, D. (2003) Evenemang i strålkastarljuset! En utvärdering av Uddeholm Swedish Rally 2003. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2003:5.

Hellstrand, S. (2003) Ecological Economic Accounts on the Regional Scale. Outcomes for one rural and one urban region in Sweden 2000. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2003:7

Rudéus, J. (2003) Det började med en idé... En beskrivning av fem innovativa verksamheter i Sunne kommun. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2003:14

Westlindh, S. (2004) Branäs. En studie om turismanläggningens betydelse. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2004:2

Jansson, U. (2004) Brytande män? En utvärdering av ett brytprojekt i Hagfors och Munkfors kommuner. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2004:3

Jerkeby, S. (2004) Processformer. Delutvärdering av forskningsprojektet långtidsfrisk i Värmland. Karlstads universitet, Institutionen för samhällsvetenskap. Arbetsrapport 2004:4

Karlstadsregionen

Statistiskt underlag inför ett framtida samarbete

I denna rapport finns sammanställd statistik som ska fungera som ett beslutsunderlag. Beslutet gäller ett samarbete mellan Karlstad och de intilliggande kommunerna; Kil, Hammarö, Forshaga, Grums och Kristinehamn, den s.k. Karlstadsregionen. Rapporten innehåller även jämförelser av Karlstadsregionen och liknande svenska regioner. Dessa är; Norrköpingsregionen, Växjöregionen, Gävle/Sandvikenregionen, Sundsvall/Härnösandsregionen samt Luleå/Fyrkantenregionen.

Rapporten är uppdelad i olika avsnitt i vilka den mest väsentliga statistiken finns sammanställd. De viktigaste uppgifterna för detta beslutsunderlag är siffror angående:

- Demografi
- Pendling
- Näringsliv
- Ekonomiska variabler
- Utbildning
- Jämställdhet

I anslutning till figurerna finns förklarande text och kommentarer. Därefter följer en mer sammanhängande diskussion kring och jämförelse av den statistik som behandlats samt ett avsnitt som handlar om de huvudsakliga styrkorna i Karlstadsregionen. Rapporten avslutas med synpunkter och rekommendationer angående det eventuella samarbetet.